

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ

***ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ ХХІ СТОЛІТТЯ
ОЧИМА МОЛОДІ***

**МАТЕРІАЛИ
V Міжвузівської студентської
наукової конференції**

20 травня 2021 року

Харків 2021

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова оргкомітету:

- Прокопенко І. Ф.** – радник ректора Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор

Члени оргкомітету:

- Радченко Л. П.** – професор кафедри економічної теорії, фінансів і обліку Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, кандидат економічних наук, доцент
- Сідельнікова І. В.** – професор кафедри економічної теорії, фінансів і обліку Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, кандидат економічних наук, доцент
- Соляр В. В.** – завідувач кафедри економічної теорії, фінансів і обліку Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, кандидат економічних наук, доцент
- Мельникова О. В.** – доцент кафедри економічної теорії, фінансів і обліку Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, кандидат педагогічних наук, доцент
- Зайцева П. О.** – член Ради молодих учених ХНПУ імені Г.С.Сковороди, здобувач вищої освіти бакалаврського рівня 4 року навчання

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди
(протокол № 5 від 11 травня 2021 р.)*

Тенденції та перспективи розвитку економіки ХХІ століття очима молоді: матеріали V Міжвузівської студентської наукової конференції (20 травня 2021 р., м. Харків). – Харків: ХНПУ, 2021. – 173 с.

У збірці представлено матеріали V Міжвузівської студентської наукової конференції, присвяченої Дню науки. Дослідження учасників конференції розкривають актуальні проблеми економічної теорії та практики. Розглядаються питання формування сучасної національної економіки в умовах глобалізації, процеси інноваційного розвитку на мікро- та макрорівнях, аспекти оптимізації фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємництва, проблеми інституційно-правового забезпечення й управління розвитком підприємств, економічної освіти.

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст публікацій несуть автори та їх наукові керівники.

УДК 330

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди, 2021

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1 «ПРОБЛЕМИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»	6
Бондаренко Я. О. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: РЕАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	6
Строгов С. А., Сухов В. М. АНТИКРИЗОВІ ГЕОЕКОНОМІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗГОРТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ.....	10
Міжерицький В. А. ІНВЕСТИЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ	16
Коновалова А. С. ДИНАМІКА ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ	20
Мажнікова В. Г. НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ.....	24
Золотухіна Т. В. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ.....	29
Алексєєва Н. Р. ПРИЧИНИ ЦИКЛІЧНИХ КОЛИВАНЬ В ЕКОНОМІЦІ	33
Нос Д. Ю. МАКРОЕКОНОМІЧНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА СУЧАСНОЇ КРИЗИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	38
Гавриленко А. І. БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ - ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ	41
Костюк В. О. ОСОБЛИВОСТІ БЕЗРОБІТТЯ СЕРЕД МОЛОДІ	45
Винник Б. Р. ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РОБОЧОЇ СИЛИ.....	48
Савельєв В. О. ВВП УКРАЇНИ, ЙОГО ДИНАМІКА ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ.....	52
Удовиченко Д. О. БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	54
Приваліхіна І. К. ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	58

Бурдика А. І., Пилипов С. А. НАЗРІЛІ АКЦЕНТИ ІНСТИТУЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ	62
Андрусенко Л. Ю. ВПЛИВ КЛІМАТИЧНОЇ КРИЗИ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ.....	69
Василюк С. О. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРОБЛЕМ ЕКОЛОГІЇ ТА ЕКОНОМІКИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ.....	71
Пешенко К. Ю. АГРОПРОМИСЛОВА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	75
Желізняк А. С. РОЗВИТОК ІТ СФЕРИ В УКРАЇНІ І ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ	79
Олійник М. М. ІНФРАСТРУКТУРА АВІАЦІЙНОГО ТРАНСПОРТУ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	85
Хамашта Тоні Габі МІСЦЕ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКАХ УКРАЇНИ	90
Суміш К. П. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ	94
Адаменко А. С. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ.....	101
Іванова К. Г. РОЛЬ І МІСЦЕ ТНК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ	105
Секція 2 «ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ Й УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ»	110
Краснопольська А. Т. АКТИВНА ІННОВАЦІЙНА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЯК СТИМУЛ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	110
Сідова Д. Р. ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ: ДОСВІД РОЗВИНЕНИХ КРАЇН.....	114
Михайленко М. Ю. БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ.....	117
Остапенко Л. О. ОСОБЛИВОСТІ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ.....	121
Стренадко В. Р. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БАНКУ ТА БАНКІВСЬКОГО ПРОДУКТУ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА ОЦІНКА	125

Шаєв С. В. АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	129
Мельников Б. О. РОЛЬ І МІСЦЕ ІНТЕРНЕТ-ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЖИТТЯ	132
Ахтирський Д. Ю. СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ НАЙМАНИХ ПРАЦІВНИКІВ	137
Святенко Т. С. КОРПОРАТИВНЕ МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	144
Басюк М. М. РОЗВИТОК МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В КРИЗОВИХ УМОВАХ.....	148
Мясоєдов Я Р. ПРОСУВАННЯ ОСВІТНІХ ОНЛАЙН-КУРСІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....	152
Таран О. Г. КОЛЬОРОКОМУНІКАЦІЯ У РЕКЛАМІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	156
Дудкіна О. В. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ЯК РИТОРИКА В ПЕРІОД НАРОДЖЕННЯ НОВИХ ІДЕЙ.....	160
Зайцева П. О. ЕКОНОМІСТ У НОВУ ЕПОХУ АБО ЯК ЗОРІЄНТУВАТИСЯ У ПРОФЕСІЇ?.....	166

СЕКЦІЯ 1

«ПРОБЛЕМИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»

Бондаренко Ярослав Олександрович
ХНПУ імені Г.С. Сковороди, спеціальність «Економіка»,
освітній рівень «магістр», 1-й рік навчання, гр. 51М
Науковий керівник - радник ректора, професор кафедри економічної
теорії, фінансів і обліку ХНПУ імені Г.С.Сковороди,
академік НАПН України, д. п. н., професор Прокопенко І.Ф.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: РЕАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

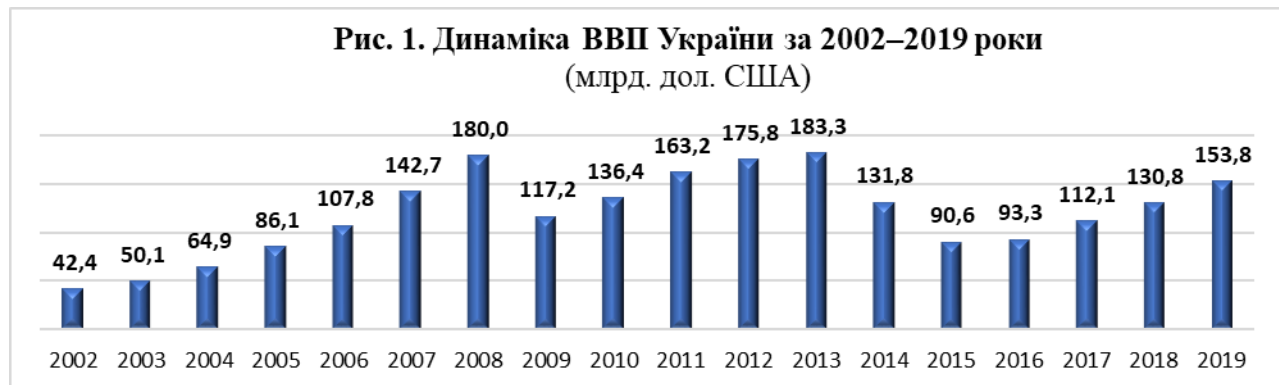
За роки суверенітету реальний ВВП України скоротився на 35%. Згідно даними Світового банку, це - найгірший результат в світі за останні 24 роки з 166 країн, що мали і розкрили повну статистику ВВП за 1991-2014 рр., Він знизився тільки в п'яти випадках. Україна в цьому списку випередила Молдову (-29%), Грузію (-15,4%), Зімбабве (-2,3%) і Центральноафриканської Республіки (-0,94%). ВВП інших країн зріс. З мінімальним приростом в Барбадосі (8,9%) і Таджикистані (10,6%) і максимальним - в Китаї (ВВП виріс в 10 разів) і Екваторіальної Гвінеї (в 61 разів). [1].

В останні роки політична та економічна ситуація в Україні формується під впливом певних чинників як довгострокового так і ситуативного характеру, і, як наслідок, має нестійкий характер. Основним фактором сьогодення, що дестабілізує ситуацію залишається агресія проти України. При цьому, перспективи щодо її припинення протягом найближчого періоду практично відсутні. Більш того, останні події на східному кордоні вказують на потенційну можливість посилення протистояння, що, безумовно, негативно відобразиться на економічній ситуації в Україні. [2, 4]

Загальний спад економіки, що почався в 2013 році, збільшився протягом 2014 року, що багато в чому обумовлено тим, що окупована частина території Донецької і Луганської областей, а також анексований Крим тимчасово

виведені з економічного простору України. Починаючи з 2014 р падіння промислового потенціалу в Донецькій і Луганській областях є найбільшим серед інших областей України. Військові дії на їхній території мають негативний вплив на всі галузі економіки без виключення.

Динаміка ВВП демонструє кризові явища в економіці України. Найвищі показники ВВП характерні для передкризових 2008 та 2013 років. Якщо падіння ВВП 2009 року є наслідком глобальної фінансової кризи 2008 року, наслідки якої Україна перенесла з найгіршими показниками в світі, то в основі причин кризи 2014-2016 лежать проблеми системного характеру та, звичайно, в значній мірі, агресія проти України.

Однією з причин цього колапсу стала технологічна деградація України. За роки незалежності країна втратила не просто окремі підприємства і наукові комплекси, а цілі галузі. З вітчизняної промисловості зникли такі галузі, як мікроелектроніка, верстатобудування, приладобудування, роботи, автоматика. Без їх складної і дорогої продукції вичерпалися доходи, зникли виробництва суміжники, збідніла скарбниця, розчинилися міжнародні очікування і національні перспективи.

Пріоритети української економіки змістилися від космічних програм до металургії, найпростішої хімії, сільському господарству. Сформована структура економіки не змогла генерувати ні колишніх зарплат, ні зайнятості, ні наукових пошуків. Безробітними виявилися десятки тисяч інженерів, технологів, математиків, фізиків і хіміків, які склали основну масу трудових мігрантів. Технологічний занепад привів до формування сировинної економіки, вага якої за роки незалежності в світовому виробництві скоротилася в 4-5 разів. Сьогодні

він ледве сягає 0,08% світового ВВП, що майже в дев'ять разів менше частки України на світовому ринку праці (0,7%). Цей розрив - умовний індикатор того, наскільки менше своїх зарубіжних колег виробляє і заробляє середньостатистичний українець. Його можна трактувати і як показник надлишку «зайвих» українців на внутрішньому ринку праці (згідно рівню середньосвітовий продуктивності). Втративши колишню технологічну базу, вітчизняна економіка виявилася прив'язаною до світової кон'юнктури на сировину. [3, 199].

Глобальність сучасної економіки передбачає насамперед глобальність та інноваційність конкуренції. Найбільш динамічно в світі розвиваються країни, які використовують не тільки природні, енергетичні, а й в першу чергу технологічні та інноваційні ресурси.[4, 36]

Забезпечення інноваційного розвитку економічно розвинутих країн світу у XXI столітті виступає необхідною умовою економічного зростання, підвищення добробуту населення і підтримки високого рівня конкурентоспроможності товарів і послуг на міжнародних ринках. В зв'язку з цим проблеми технологічного оновлення, модернізації виробничого базису покладені в основу програм подальшого соціально-економічного розвитку багатьох країн світу, в тому числі країн-членів ЄС. Це передбачає значне зростання витрат на наукові дослідження, інноваційну діяльність задля досягнення високого рівня технологічного лідерства [5, 160].

На сьогодні, за даними Мінекономіки за 2020, в новому рейтингу «Глобальний інноваційний індекс 2020» Україна покращила свій минулорічний результат на 2 сходинки, посівши 45 місце. Україна демонструє загальне зростання в рейтингу інноваційного індексу та в субіндексах: + 20 позицій в освіті та +10 в R&D. Україна також зберегла 2 місце серед країн із доходом нижче середнього. В глобальному рейтингу поруч з нами такі країни 42. В'єтнам, 43. Греція, 44. Таїланд, 46. Румунія, 47. РФ, 48. Індія. Очолила рейтинг Швейцарія, за нею йдуть Швеція, США, Сполучене Королівство та Нідерланди

10 липня 2019 року КМУ схвалив Стратегію інноваційного розвитку України на період до 2030 року. Очікується, що результатом реалізації документа стане, зокрема, збільшення кількості фізичних осіб та суб'єктів господарювання, що займаються винахідництвом, прикладними дослідженнями та науково-технічними розробками, насамперед – за межами державного сектору; збільшення кількості суб'єктів господарювання, що надають послуги із комерціалізації технологічних рішень; збільшення надходжень від продажу та використання (насамперед, експорту) об'єктів інтелектуальної власності, наукоємної продукції; зростання частки підприємств, що займаються інноваціями, зокрема, малих.

Проведення аналізу потенційних можливостей та реального стану інноваційності української економіки, їхнього впливу на забезпечення конкурентоспроможності національної економіки дозволяє констатувати: в державній інноваційній політиці недостатньо враховується пріоритетність інноваційного розвитку; маючи значний інноваційний потенціал, національна економіка далека від інноваційної моделі розвитку; механізм реалізації інноваційної політики характеризується слабкою мотивацією бізнесу у фінансовому забезпеченні наукових і науково-технічних робіт та здійсненні інноваційної діяльності. [5, 165]

Список використаних джерел:

1. Інтегральні композитні індикатори розвитку економіки України: оцінка на 01.07.2015 / Інститут економіки та прогнозування НАН України. URL: <http://ief.org.ua/?p=4930> 2. Юрчишин В. Сценарій-прогноз розвитку економіки України: обмежений песимізм. Київ: Заповіт, 2018. 58с. 3.Макогон Ю. В. Причини и факторы экономического кризиса в Украине в условиях военно-политического кризиса на востоке страны. *Вісник економічної науки України*. 2016. № 1. С. 196 - 201. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Venu_2016_1_33 4. Блакита Г.В., Лановська Г.І. Інноваційно-технологічні чинники забезпечення високого конкурентного статусу. *Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні*: матеріали XI Міжнар. бізнес-форуму (Київ, 22 березня 2018 р.) / відп. ред. А.А. Мазаракі. Київ: КНЕТУ, 2018. 200 с. 5. Радченко Л.П. Науково-інноваційні чинники розвитку національної економіки в умовах глобалізаційних викликів. Зб. наук. пр Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка» /За заг. редакцією акад. НАПН І.Ф. Прокопенка. Харків: ХНПУ, 2015. Вип. 15. - С. 159 - 167.

Строгов Сергій Анатолійович, Сухов Владислав Миколайович
ХНПУ імені Г.С. Сковороди, спеціальність «Економіка»,
освітній рівень «магістр», 1 рік навчання, 51М група
Науковий керівник – к.е.н., професор кафедри економічної
теорії, фінансів і обліку Радченко Л.П.

АНТИКРИЗОВІ ГЕОЕКОНОМІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗГОРТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ

В умовах популяризації моделі сталого соціально-економічного розвитку, що супроводжується процесами глобалізації, питання конкурентоспроможності економіки України займає чільне місце в стратегії національного господарювання. Системний підхід, заснований на визнанні конкурентоспроможності, як іманентного ринковому середовищу імперативу функціонування різнорівневих економічних систем, передбачає врахування впливу всіх факторів на сталий розвиток економіки та дозволяє сконструювати цілісну систему формування національних пріоритетів і механізмів їх реалізації.

Сучасне розуміння конкурентоспроможності країни розуміється як ретельно продумана стратегія оптимізації галузевої структури національної економіки з урахуванням довгострокових геоekonomічних перспектив. Будучи органічною частиною все більш цілісного світового господарства, національна економіка може залишатися конкурентоспроможною лише в тому випадку, якщо її структурні параметри відповідають структурі глобального господарства, вдало вписуються в нього і дозволяють країні постійно нарощувати власний економічний і технічний потенціал. У наш час конкурентоспроможність країни - результуючий показник того, наскільки ефективно, у порівнянні з іншими країнами, вона виробляє, розподіляє і продає створювані в ній товари, і наскільки розумно вона використовує експортні переваги для нарощування національного економічного потенціалу в найширшому сенсі цього поняття [1].

Результуючий макроекономічний показник конкурентоспроможності складається з безлічі елементів, серед яких наявні природні багатства країни, якість і кількість робочої сили, рівень технічного розвитку, що визначає продуктивність праці, майстерність макроекономічного регулювання з боку владних структур. Усвідомлюючи виклики сучасності та підтримуючи вектор більшості країн світу на боротьбу з бідністю, захист навколишнього середовища та забезпечення миру і процвітання для всіх людей у світі, Президентом України В. Зеленським у 2019 році підтримано глобальні Цілі сталого розвитку до 2030 року, проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй. Основними принципами досягнення поставлених цілей проголошено збалансоване та всеохоплююче зростання на знаннях та інноваціях, ефективному використанні ресурсів, стимулюванні економіки. Це дозволить досягти очікуваних результатів: зростання ВВП у 2030 році до 710-750 млрд. дол., розвиток конкурентоспроможності економіки, соціальна й територіальна згуртованість. Досягнення Цілей сталого розвитку дозволить наблизити стандарти життя українців до європейського рівня [2].

Також за ініціативи Президента та Прем'єр-міністра України Центр економічного відновлення України здійснює координацію розробки Національної економічної стратегії-2030. Основна ідея програми – перейти від старої моделі господарювання, в якій конкурентні переваги зумовлені переважно використанням природних ресурсів та дешевої робочої сили. Натомість побудувати інноваційну модель, пріоритетами якої є розвиток виробництва та торгівлі продукцією з вищою доданою вартістю, високий технологічний рівень виробництва, кваліфікована високооплачувана робоча сила, економія енергії та інших видів природних ресурсів і новаторський стиль управління. Сама робота над Стратегією передбачає також визначення конкретних економічних показників, яких потрібно буде досягти країні, та розробку державних цільових програм, які почнуть реалізовуватися вже з 2021 року. Головні вектори, за якими повинна розвиватися Україна: стимули для промисловості та агросектору, стимули для видобування, транспортні

коридори, стимули для ІТ та R&D, для інфраструктури та внутрішніх перевезень, стимули для енергетичного сектору [2].

Акселераторами переходу до інноваційної моделі мають стати:

Зміни у підходах до державного управління. Необхідно забезпечити чіткий розподіл відповідальності, усунути дублювання повноважень, викоринити корупцію, забезпечити верховенство права.

Зміни у якості економічного зростання. Без економічного зростання неможливо подолати бідність та забезпечити підвищення рівня життя широких верств населення. Необхідними є зміни саме у якості економічного зростання - воно має стати інноваційним, інклюзивним та стійким.

Зміни у політиці зайнятості – зайнятість із гідною оплатою праці скорочує як абсолютну, так і відносну бідність, зменшуючи завдяки цьому нерівність.

Зміни у сферах охорони здоров'я і освіти. Освітні процеси сьогодні мають враховувати тенденції майбутнього. Мають оновлюватися освітні стандарти, освітній процес повинен будуватися на основі інклюзивності та цифровізації, формуватися та розвиватись освітньо-наукові кластери.

У контексті предмету дослідження, зупинимося на економічних стратегіях зростання конкурентоспроможності економіки України у найближчому майбутньому. Так Україна сьогодні переживає відчутні глобальні деструктивні процеси. Негативний вплив пандемії підсилюється початком глобальної економічної рецесії, що може завдати суттєвого удару по рівню добробуту населення. За прогнозами Міжнародного Валютного Фонду, очікується падіння світової економіки на 3%. В свою чергу, Україна традиційно є більш вразливою до економічних шоків, а тому може зазнати більш суттєвого впливу: ВВП може впасти на 4-8% порівняно з 2019 роком. Прогнозоване падіння економіки України є наслідком глобальних шоків: несприятлива ситуація на важливих для України сировинних ринках, закриття товарних ринків для українських експортерів, зміна глобальних виробничих ланцюжків [3]. У підсумку, за прогнозами НБУ Україна після 2020 р. може зіткнутися з падінням експорту

(-10%), імпорту (-14,5%), розширенням дефіциту бюджету (8% ВВП) і зростанням рівня безробіття (до 9,5%).

З огляду на це, окреслимо найбільш невідкладні стратегії зростання конкурентоспроможності геополітичного масштабу.

Розвиток підприємництва – через створення сприятливих умов для розвитку та відновлення малого та середнього підприємництва, залучення інвестиційного капіталу для розвитку інноваційних та пріоритетних секторів малого та середнього підприємництва; забезпечення зайнятості населення шляхом підтримки підприємницької ініціативи громадян, впорядкування юридичного поля діяльності самозайнятих осіб, мікро-, малого і середнього бізнесу та забезпечення нових сучасних форм їх діяльності та економічної організації (платформи, ВРО (business process outsourcing), стартап-компанії тощо); надання фіскальної, регуляторної і фінансово-кредитної підтримки роботодавцям з метою збереження робочих місць, особливо у пріоритетних галузях.

У результаті це дозволить створити нові робочі місця для населення України (особливо у сфері МСП), а отже, стримати еміграційні процеси, послабити регуляторний тиск на бізнес та сприяти поширенню конкуренції.

Підтримка експорту для розширення присутності української продукції на зовнішніх ринках, зокрема на ринку ЄС; забезпечення ефективного функціонування спеціальних (вільних) економічних зон; захист виробників від субсидованого та демпінгованого імпорту через механізми СОТ, поглиблення торговельної лібералізації з ЄС.

Критеріями досягнення поставлених цілей повинно стати середньорічне зростання фізичних обсягів експорту щонайменше на 5%, збільшення питомої ваги експорту товарів до ЄС в загальному обсязі експорту товарів, перехід до технологічної спрямованості експорту на нових перспективних ринках.

Відновлення вітчизняної промисловості передбачає передусім створення фіскальних, регуляторних та адміністративних передумов для розвитку виробництва високотехнологічної продукції, збільшення долі державних

закупівель, особливо під час здійснення інфраструктурних проектів, закупівлі продукції машинобудування тощо. Потребує спрощення ведення промислової діяльності (дерегуляція), спрощення процедур підключення до інженерних (електро-, газо-, водопостачання) та транспортних мереж, отримання земельних ділянок під будівництво.

Прогресивним напрямом розвитку української промисловості є сприяння інтеграції України в Європейське космічне агентство за рахунок науково-технічної підтримки космічної програми, розвитку індустриальних парків як інвестиційних майданчиків з усією необхідною інженерно-технічною та транспортною інфраструктурою.

Таким чином можливе досягнення збільшення питомої ваги експорту товарів з використанням у виробництві технологій високого та середньо високого рівня загальному обсязі експорту товарів, підвищення місця України у світовому рейтингу конкурентоспроможності промисловості.

Розвитку ринку праці сприятиме осучаснення трудового законодавства та формування нової системи трудових відносин; удосконалення державного регулювання у сфері зайнятості населення для гнучкого впливу на ринок праці, підвищення рівня працевлаштування безробітних, їх мобільності на ринку праці; розширення інструментарію та заходів стимулювання зайнятості з акцентом на новітні інформаційні технології, зміни підходів у роботі із суб'єктами ринку праці.

Посилення безпеки життя та здоров'я працівників, забезпечення зростання рівня трудових доходів населення та державних гарантій у сфері оплати праці дозволить підвищити рівень зайнятості населення працездатного віку, зменшити рівень безробіття, забезпечити зростання реальної заробітної плати.

Продовольча безпека країни передусім залежить від розвитку фермерства як основи для відродження села шляхом державної підтримки, зокрема через реалізацію програми здешевлення кредитування і механізмів гарантування кредитів та пільгового оподаткування діяльності фермерів [4].

Залучення інвестицій в аграрний сектор, сприяння експорту продукції сільськогосподарського виробництва невіддільні від дотримання безпечності і якості харчових продуктів, особливо з питань використання пестицидів, модифікованих продуктів, застосовуваних у ЄС переліків харчових добавок, харчових ароматизаторів, харчових ензимів, істотного зменшення частки фальсифікованих харчових продуктів.

У підсумку країна матиме зростаючий агропромисловий комплекс та відновлення сіл, їх здатність постійно забезпечувати населення продуктами харчування на відповідному рівні, адекватно реагуючи на кон'юнктуру продовольчого ринку, захищеність вітчизняного ринку продовольчих товарів від імпоротної залежності як в продовольстві, так і в ресурсному забезпеченні, зменшення кількості випадків харчових отруєнь і випадків токсикоінфекцій до 30 на 1 млн. населення, гарантування безпечного споживання та здоров'я нації.

Список використаних джерел:

1. Соляр В. В. Національна конкурентоспроможність: діалектика концепцій // Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути [зб. наук. пр.]: матеріали XI між нар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Київ, 11 грудня 2020 р.). Київ, 2020. 697 с. – С. 245–252. 2. Стратегія впровадження моделі збалансованого розвитку України до 2030 року: проект (практичні рекомендації) [Електронний ресурс]. URL:www.ua.undp.org 3. Радченко Л.П. Пріоритети та ризики розвитку національної економіки України в контексті сучасної макроекон. політики // Зб. наук. пр. ХНПУ ім. Г.С. Сковороди «Економіка», 2018, вип. 18. – С. 73-82. 4. Стратегічний план діяльності Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільськогосподарства України на 2020–2024 роки [Електронний ресурс]. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk>

Міжерицький Владислав Андрійович
ХНПУ імені Г.С. Сковороди, спеціальність «Економіка», група 24-е
Науковий керівник – к.е.н., професор кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Радченко Л.П.

ІНВЕСТИЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Сьогодні Україна в час великих перетворень, нестабільності ступає великими кроками до нового етапу економічного розвитку. Процвітання країни в першу чергу залежить від загального добробуту населення, зростання життєвого рівня в країні. На все це значний вплив має інвестиційна привабливість держави для потенційних іноземних інвесторів. А вже від обсягів інвестування та напрямків вкладення капіталу значною мірою залежить розвиток соціально-економічних питань та економіки загалом. Будь-якій державі, яка хоче розвитку та процвітання дана проблема є дуже важливою.

На сьогодні для економічного розвитку нашої держави обсяг внутрішніх фінансових ресурсів є недостатнім. У зв'язку з чим, привабливими стають кошти іноземних інвесторів. Наявність сприятливого інвестиційного клімату забезпечує довіру та впевненість потенційних інвесторів у доцільності та безпечності вкладення фінансових ресурсів у потенційно привабливі об'єкти. Для його підвищення застосовують певні рішення, проте на сьогоднішній день цього не достатньо і клімат інвестицій залишається в негативній площині. Такий стан стримує Україну в модернізації економіки, виходу із системної кризи та зростання життєвого рівня населення.

Економіка України перебуває в складній економічній ситуації, яка зберегла тенденції до погіршення у 2021 році внаслідок продовження агресивної політики Російської Федерації, окупації Криму і військових операцій на сході України.

Питання створення сприятливих умов розвитку бізнес-клімату в Україні залишається одним з найактуальніших.

Обсяг залучених з початку 2020 року прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 1 липня 2020 р. становив 42851,3 млн. дол. США (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції) та в розрахунку на одну особу населення – 1000,5 дол. [1].

У січні-червні 2020 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 1042,4 млн. дол. та виучено 351,3 млн. дол. прямих інвестицій (акціонерного капіталу). Зменшення вартості акціонерного капіталу за рахунок переоцінки, утрат та перекласифікації становило 3604,0 млн. дол., у тому числі за рахунок курсової різниці – 3539,3 млн. дол.

У 2020 році інвестиції надходили зі 133 країн світу. Із країн ЄС із початку року внесено 33154,9 млн. дол. інвестицій (77,4% загального обсягу акціонерного капіталу), з інших країн світу – 9696,4 млн. дол. (22,6%) [1].

До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає більше 83% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 12274,1 млн. дол., Німеччина – 5489,0 млн. дол., Нідерланди – 5108,0 млн. дол., Російська Федерація – 2685,6 млн. дол., Австрія – 2354,3 млн. дол., Велика Британія – 1953,9 млн. дол., Британські Віргінські Острови – 1872,6 млн. дол., Франція – 1539,2 млн. дол., Швейцарія – 1371,2 млн. дол. та Італія – 966,6 млн. дол.

При цьому, обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу) з України в економіку країн світу на 1 липня 2020 р. становив 6254,4 млн. дол., у т.ч. у країни ЄС – 6015,4 млн. дол. (96,2% загального обсягу), в інші країни світу – 239,0 млн. дол. (3,8%) [1].

Прямі інвестиції з України здійснювались до 46 країн світу, переважна частка яких була спрямована до Кіпру (93,0%).

Вимоги українських прямих інвесторів за борговими інструментами до підприємств прямого інвестування за кордоном на 1 липня 2020 р. становили 218,0 млн.дол.

Загальний обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу та боргових інструментів) в економіку країн світу становив 6472,4 млн.дол. США.

Індекс інвестиційної привабливості у першій половині 2020 року становив 2,51 бала з 5-ти можливих та продовжує перебувати у негативній площині.

Про це йдеться в результатах дослідження, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією разом з юридичною фірмою Василь Кісіль і Партнери.

У попередньому періоді показник індексу становив 2,95 бала.

Настрої генеральних директорів суттєво погіршилися. Так, тільки 4% опитаних вважають інвестиційний клімат сприятливим, тоді як у попередній хвилі таких було 17%. Більшість, а саме 62% вважають поточний інвестиційний клімат несприятливим, а ще 34% – нейтральним", - йдеться в результатах.

Оцінка динаміки бізнес-клімату теж вказує на негативну тенденцію. Так, 55% директорів помітили погіршення інвестиційного клімату порівняно з попередніми 6 місяцями, ще 35% переконані, що умови ведення бізнесу не зазнали змін, і тільки 10% вважають, що вони дещо поліпшились [1].

Серед позитивних моментів, які відзначили бізнес-лідери за останні півроку, - запуск ринку землі, валютна лібералізація, продовження співпраці з МВФ, зниження облікової ставки НБУ, стабільна національна валюта.

До традиційних проблем, що негативно впливають на бізнес-клімат, як-то слабка судова система, відсутність зрушень у боротьбі з корупцією та значний вплив тіньової економіки додалися нові фактори.

Зокрема, впровадження обмежувальних заходів через COVID-19, постійні ротації в складі уряду, як наслідок – політична та економічна нестабільність, підвищення податкового тиску та зміни податкового законодавства, призупинення реформ.

Прогнози щодо наступних півроку також не є надто оптимістичними. Тільки 15% CEO сподіваються на поліпшення інвестиційного клімату впродовж наступних 6 місяців.

Варто зазначити, що у попередній хвилі опитування 41% CEO висловлювали оптимістичні очікування. Майже половина, а саме 44%

вважають, що жодних змін не відбудеться, а ще 41% побоюються, що умови ведення бізнесу в Україні ще більше погіршаться [1].

Отже, в умовах розвитку ринкової економіки одним із загальносвітових показників стабільного розвитку держави та її потенційних можливостей є рівень відкритості економіки та її інвестиційна привабливість. На сьогоднішній день існує багато перешкод для інвестицій потенційних інвесторів. Проте, як свідчать результати опитування, впродовж останнього року відбулася низка позитивних зрушень, помітних для бізнесу. Так, топ-менеджери членських компаній Європейської Бізнес Асоціації відмічають лібералізацію валютного законодавства, відносну стабільність національної валюти та рівня інфляції, реалізацію ефективних методів протидії рейдерству, пожвавлення економіки та розвиток електронних сервісів, постійний діалог влади з бізнесом. Інвестори приходять у ту країну, де є привабливе середовище для розвитку бізнесу, де є всім зрозумілі і прозорі закони, спрямовані на підтримку бізнесу, де є інфраструктура для розвитку бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Індекс інвестиційної привабливості України. ЕБА. 2019. - URL: https://eba.com.ua/wpcontent/uploads/2019/07/Invest_UKR_1_half_2019.pdf (дата звернення 10.04.2021).
2. Кулініч Т.В., Мричко М. А. Інвестиційна привабливість України та можливі шляхи її підвищення у сучасних умовах. Національний університет «Львівська політехніка». 2013. № 1. С. 80–93. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/23178/1/6-34-40.pdf> (дата звернення: 11.04.2021)

Коновалова Анастасія Степанівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», група 24-е
Науковий керівник – к.е.н., професор кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Радченко Л.П.

ДИНАМІКА ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Споживання, заощадження та інвестиції – процеси, які істотно впливають на макроекономічної рівноваги та зростання національного доходу. Саме тому макроекономічний аналіз рівноваги передбачає детальне вивчення споживання, заощаджень, інвестицій, їх взаємозалежності та взаємодії. В зв'язку з сучасними реаліями економічного та політичного життя сьогоденного світу тема споживання, заощадження і інвестицій є як ніколи актуальна.

Споживання – один з головних показників, що визначають рівень розвитку національної економіки. На споживчі витрати припадає від 2/3 до 3/4 валового внутрішнього продукту (ВВП). Заощадження – це та частина доходу, яка в даний момент не споживається. Фактично це відстрочене споживання. За рахунок заощаджень забезпечуються в майбутньому виробничі та споживчі потреби. Заощадження виробляються фірмами (з метою подальшого інвестування накопиченого доходу в розширення масштабів виробництва), домашніми господарствами і населенням (для покупки землі, нерухомості, предметів тривалого користування).

Споживання і заощадження знаходяться між собою в тісному зв'язку і залежності і формуються під впливом одних і тих же факторів. Споживання використовується для задоволення поточних потреб, а заощадження – для майбутніх. Розрізняють такі види заощаджень: 1. Особисті (індивідуальні) заощадження або заощадження домогосподарств, які розглядаються як різниця між розташовуваним особистим доходом і витратами на особисте споживання. 2. Заощадження бізнесу, що включають амортизацію і нерозподілений прибуток корпорацій, які служать внутрішніми джерелами фінансування

виробництва. 3. Приватні заощадження (заощадження приватного сектора), які складаються з суми заощаджень домогосподарств і заощаджень фірм, тобто суми особистих заощаджень і заощаджень бізнесу. 4. Державні заощадження, які виникають у разі, коли доходи бюджету перевищують видатки (позитивного сальдо державного бюджету). 5. Національні заощадження, які представляють собою суму приватних і державних заощаджень.

В економічній теорії розрізняють поняття фінансування та інвестування. Процес визначення джерел і виділення (залучення позики) грошових коштів для інвестицій називається фінансуванням. Процес застосування грошових коштів в якості довгострокових вкладень означає інвестування, тобто фінансування передуює інвестуванню.

Інвестиційні витрати включають: інвестиції в основний капітал, які складаються з витрат фірм: (на покупку устаткування; на промислове будівництво (промислові будівлі і споруди); інвестиції в житлове будівництво (витрати домогосподарств на купівлю житла);

інвестиції в запаси, які включають в себе: (запаси сировини і матеріалів, необхідних для забезпечення безперервності процесу виробництва; незавершене виробництво, що пов'язано з технологією виробничого процесу; запаси готової (виробленої фірмою), але ще не проданої продукції).

Фактори, які впливають на динаміку інвестицій: очікувана норма чистого прибутку; реальна ставка відсотка; рівень оподаткування; зміни в технології виробництва; економічні очікування; динаміка сукупного доходу. До нестабільності інвестицій можуть призвести такі фактори: тривалі терміни служби обладнання; нерегулярний інноваційного процесу; мінливість економічних очікувань; циклічні коливання ВВП. Інвестиції здійснюються для підтримки і збільшення запасу капіталу в економіці, який визначає потенційний обсяг виробництва в майбутніх періодах.

Головним джерелом інвестицій є заощадження фірм і домашніх господарств. Інвестиції, як правило, здійснюються фірмами. Домашні господарства через фінансові ринки (наприклад, через покупку облігацій)

передають свої заощадження фірмам, які потім здійснюють інвестиції. Таким чином, інвестиції (разом із заощадженнями) представляють собою відмову від поточного споживання (поточної прибутку для фірм) з метою збільшення споживання (прибутку) в майбутніх періодах.

Від обсягів інвестування та напрямків вкладення капіталу значною мірою залежить розвиток соціально-економічних питань та економіки загалом. Будь-якій державі, яка хоче розвитку та процвітання дана проблема є дуже важливою. Відомо: сприятливий інвестиційний клімат неможливо створити без відповідної державної політики, яка спрямована на створення сприятливих економічних, правових та організаційних умов задля залучення іноземних інвестицій. Упродовж останніх років на інвестиційний клімат України та її економіку в цілому негативно впливає чимало факторів, основними з яких є політична й економічна нестабільність, військові дії на сході країни, корупція, тінізація економіки, невдалі реформи тощо. Попри це, зважаючи на курс України на євроінтеграцію, інвестиційний клімат держави набуває визначального характеру щодо виходу економіки з кризи та забезпечення конкурентоспроможного виробництва продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Індекс інвестиційної привабливості показує ставлення бізнесу до інвестиційного клімату країни. Так, якщо індекс перебуває в межах від 1 до 3 то ставлення бізнесу негативне, якщо від 3 до 4 – нейтральне і від 4 до 5 – позитивне. Протягом 2009–2019 років індекс жодного разу не сягнув позитивної зони. Найвищий показник індексу спостерігаємо в кінці 2010 р. – початку 2011 р. – 3,4 та 3,39 балів відповідно. Результат у першому півріччі 2017 р. був найвищим з 2011 р. (3,15 балів). У 2019 р. спостерігаємо, що показник індексу інвестиційної привабливості України, який вимірює Європейська Бізнес Асоціація, знизився до рівня 2016 р. (2,9). Відповідно, зниження індексу у 2019 р. свідчить про погіршення ставлення бізнесу до інвестиційного середовища країни [1]. Відповідно до опитувань, здійснених Європейською Бізнес Асоціацією, основними причинами погіршення

інвестиційного бізнес-клімату країни, на думку інвесторів, є політична нестабільність, високий рівень корупції, відсутність земельної та судової реформ і брак кваліфікованих кадрів. Серед позитивних змін у інвестиційному бізнес-кліматі країни доцільно зазначити лібералізацію валютного законодавства, стабільність національної валюти, зниження рівня інфляції, співпраця з МВФ [1].

З метою поживлення інвестиційного бізнес-середовища державі необхідно створити інвестиційну інфраструктуру, а також гарантії для інвесторів (які б підкріплювалися на законодавчому рівні). Необхідно також здійснювати контроль за рівнем ризиків, сприяти скороченню масштабів корупції, протидіяти контрабанді, забезпечувати сталий розвиток фінансового сектора. Побудова політики уряду з орієнтацією на ці проблемні питання дозволить покращити інвестиційний імідж країни на світовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Венгуренко Т. Г., Плахотнюк В. В. Аналіз інвестиційної привабливості України. *Бізнес Інформ*. 2020. №4. С. 103 – 110.
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (Дата звернення: 12.04.2021).
3. Національний банк України. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57896. (Дата звернення: 12.04.2021)
4. Фінанси домогосподарств в Україні. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2015/26.pdf (Дата звернення: 15.04.2021)

Мажнікова Влада Геннадіївна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка»
3 курс, 34-е група
Науковий керівник – к. п. н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Олійник Ю.О.

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ

Іноземні інвестиції є важливим фактором сприяння економічного розвитку країни. Оскільки Україна на даний період часу переживає економічну нестабільність (головні причини це корупція та військові дії на Сході України), то, відповідно, країна не має належного інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій в бажаній кількості. Революційні події в Україні наприкінці 2013-2014 рр. негативно вплинули на інвестиційний клімат. Наприкінці 2015 р. інвестиційна діяльність значно скоротилася. Соціально-економічна нестабільність розвитку країни негативним чином позначилася на інвестиційній діяльності підприємств у кожному регіоні, зумовила зниження інвестиційної привабливості. У підсумку це призводило до нестачі ресурсів які були необхідні для оновлення основних фондів, поповнення оборотних коштів і викликало ефект «замкненого кола інвестування». Такий ефект виникає коли непривабливі в інвестиційному сенсі регіони не мають можливості залучати інвестиційні ресурси і залишаються економічно слаборозвиненими та, відповідно, інвестиційно непривабливими. Зупинка інвестиційних проєктів призводить до зниження темпів розвитку економіки, що разом із зниженням довіри інвесторів та побоюваннями щодо подальших умов інвестиційної діяльності в Україні призводить до стагнації економіки регіонів. Відповідно, питання відновлення позитивної інвестиційної динаміки в регіонах України на сьогодні постає з усією гостротою. В той же час макроекономічні показники України залишаються на периферії світових інвестиційних потоків, що значно підсилюється недостатнім рівнем інвестиційних ресурсів, а також

ускладнюється кризовими явищами у світовій економіці. Протидія наслідкам всесвітньої фінансово-економічної кризи потребує від законодавчої і виконавчої влади України запровадження сприятливого інвестиційного клімату. Проблема наповнення державного та міських бюджетів в сучасних умовах якомога сильніше вимагає виведення малого і середнього підприємництва з тіні. У той час, як в європейських країнах запроваджено низку антикризових заходів, які призвели до зниження цін, збільшення надлишку товарів і, в результаті, збільшення купівельної спроможності населення на продовольчі та дрібно-побутові товари навіть за умови зниження заробітної плати, в Україні спостерігається зовсім інша тенденція: ціни зростають, а купівельна спроможність падає. Це дозволяє стверджувати, що, по-перше, антикризові заходи уряду є малоефективними, а, по-друге, значною є ініціація малого і середнього бізнесу. В умовах кризи підприємці все частіше стикаються з недоступністю кредитних ресурсів для започаткування і ведення бізнесу. У докризовий період можливі були два варіанти: отримати кредит від комерційного банку чи кредитної спілки або залучити іноземні інвестиції. Нині кредитування start-up для започаткування бізнесу в Україні комерційними банками практично припинено. На розвиток нового проекту банки видають гроші лише постійним клієнтам з позитивною кредитною історією і, як правило, під заставу.

Мета прямих іноземних інвестицій – підсилювати міжнародну інвестиційну позицію України та запобігати зростанню зовнішнього боргу. На сьогодні ситуація в економіці країни протилежна – інвестиції скорочуються, а борги ростуть. Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Ряд позитивних кроків у цьому напрямі вже здійснено:

1. В Україні створене правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства. Законодавство України визначає гарантії діяльності для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні.

2. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації.

Позитивним у сенсі покращення інвестиційного клімату та приведення правил діяльності інвесторів у відповідність з прийнятими у більшості країн ЄС є ухвалення законів України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо державних інвестиційних проектів» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів», які унормовують діяльність публічних акціонерних товариств та створюють прозору й ефективну систему управління державними інвестиціями. Можна вважати, що такими заходами певною мірою удосконалено механізми інвестування. Однак, реалізація інвестиційної політики у регіонах полягає у використанні різноманітних інструментів залучення інвестицій, використання державних замовлень і розміщення їх на конкурсній основі, оптимізації структури державних інвестицій, надання державних гарантій іноземним інвесторам, акумулювання обмеженого обсягу державних інвестицій лише для програм, визначених як пріоритетні.

На рівні регіонів інвестиційна політика місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування залежить від узгодженості стратегічних цілей розвитку з інвестиційними, у вжитті заходів місцевими органами щодо удосконалення процесу залучення інвестицій та покращення інвестиційного клімату. Удосконалення інвестиційних процесів на рівні регіону залежить від спільних зусиль органів влади та місцевого самоврядування, бізнес-одиниць та громадськості.

З метою відновлення динаміки інвестиційної діяльності у регіонах, залучення інвестицій, використання наявного внутрішнього інвестиційного потенціалу та підвищення інвестиційної привабливості регіонів необхідно вжити низку заходів.

1. Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житловокомунального господарства України під час реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (виконання заходу «Розроблення інвестиційних програм (проектів) регіонального розвитку на основі планів заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку на 2017-2020 роки») передбачити необхідність формування інвестиційних стратегій на рівні регіонів України з метою створення об'єктивної картини потреб підприємств регіону в інвестиційних ресурсах. Інвестиційна стратегія повинна включати пріоритетні сфери та галузі інвестування, механізм надання пільг потенційним інвесторам, необхідність формування інвестиційного паспорту регіону; повинна визначати процедуру надання державою послуг з підвищення кваліфікації фахівців у сфері інвестування, передбачати укладання угод між інвесторами та органами влади на основі механізму державно-приватного партнерства; передбачати проведення тренінгів для фахівців місцевих органів виконавчої влади щодо розробки інвестиційного паспорту регіону. Інвестиційна стратегія має бути узгоджена з перспективними планами об'єднання громад, залежно від наявних ресурсів та можливостей.

2. Міністерству фінансів України ініціювати внесення змін до ст. 24-1 Бюджетного кодексу України стосовно унормування необхідності фінансування з Державного фонду регіонального розвитку винятково капітальних проектів – тих, які сприятимуть розвитку господарства регіонів: проектів у будівництві, розвитку виробничої, енергетичної, транспортної та житлової інфраструктури.

3. Міністерству економічного розвитку і торгівлі України з метою посилення державної підтримки розвитку індустріальних парків як вагомого інструменту залучення інвестицій у регіони ініціювати внесення змін і

доповнень до ст. 34 Закону України «Про індустриальні парки» та ст. 71 Бюджетного кодексу України стосовно унормування необхідності спрямування на створення індустриального парку у регіоні до 10 % обсягу бюджету розвитку обласного бюджету.

4. Міністерству інфраструктури України оновити та подати українською і англійською мовами інформацію про інфраструктурні проекти, які реалізуються у регіонах України, з метою залучення інвесторів, у т.ч. іноземних, до фінансування цих проектів, а місцевим органам виконавчої влади надавати пропозиції Міністерству інфраструктури України для подальшого формування переліку цих проектів та його оновлення.

5. Міністерству економічного розвитку і торгівлі України з метою розширення можливостей для приватних підприємців щодо участі у проектах, які здійснюються на засадах державно-приватного партнерства, ініціювати внесення змін і доповнень до наступних нормативно-правових актів чи проектів: - ст. 5 Закону України «Про державно-приватне партнерство».

6. Місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування з метою активного пропагування природо-ресурсного та економічного потенціалу територій та його використання.

7. Комітету з питань податкової та митної політики Верховної Ради України прискорити підготовку висновків до проектів законів України про внесення змін до Податкового кодексу України щодо розвитку вітчизняного виробництва шляхом стимулювання залучення інвестицій у реальний сектор економіки через індустриальні парки та про внесення змін до Митного кодексу України щодо розвитку вітчизняного виробництва шляхом стимулювання залучення інвестицій у реальний сектор економіки через індустриальні парки, у яких передбачити унормування необхідності враховувати пропозиції від органів місцевого самоврядування регіонального рівня щодо створення індустриальних парків на території регіону.

8. Міністерству економічного розвитку і торгівлі України розробити і подати на затвердження Кабінету Міністрів України Інвестиційну стратегію

держави та регіонів з метою отримання інвестиційних ресурсів на розвиток галузей та залучення іноземних інвесторів. Лише активна державна позиція та комплексний підхід щодо вирішення існуючих проблем, пов'язаних з інвестиційною діяльністю на мікро- і макrorівнях, дозволить з максимальною ефективністю реалізувати Україні свій потенціал в інвестиційній сфері, що стане передумовою її сталого економічного розвитку в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Вишивана Б.М. Управління інвестиційною діяльністю в Україні / Б.М. Вишивана // Фінанси України. – 2004. – №10 – С. 82–88. 2. Офіційний сайт Світового економічного форуму - URL: www.weforum.org. 3. Офіційний сайт Світового Банку - URL: <http://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2017/09/21/efficiency-in-public-investment-is-essential-for-ukraine-says-the-world-bank>. 4. Основні факти про Європейський інвестиційний банк. – URL: http://www.necu.org.ua/upl/Basic_facts_UKR_web.pdf

Золотухіна Тетяна Віталіївна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка»,
1 курс магістратури, група 51М
Науковий керівник - к.п.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Мельникова О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ

Протягом останніх десятиліть відбулися істотні зміни у підходах до фінансування систем вищої освіти в різних країнах, а також в механізмах розподілу бюджетних коштів між вищими навчальними закладами. Це обумовлено з одного боку різким зростанням контингентів учнів в системі освіти, а з іншого - обмеженістю бюджетних ресурсів, що вимагає підвищення ефективності використання бюджетних коштів та залучення позабюджетних джерел. Також, суттєвий вплив на зміни форм і механізмів фінансування

здійснює зміна змісту вищої освіти у відповідності до потреб економіки та держави у сучасних умовах.

Теоретичним підґрунтям дослідження з питань моделей, підходів та перспектив фінансування освітніх послуг стали роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених – економістів, відомих фахівців, таких, як Б. Кларк, Х. Строуп, В. Гармс, Дж. Гутрі, Л. Піерс, Д. Найт, Ч. Кватлебаум, В. Фулмер, Дж. Перкінс, Д. Вуд, І. Чейт, Д. Бок, І. Майбуров, І. Вахович, В. Зубко, К. Корсак, В. Луговий, І. Кичко, С. Яременко, Л. Добровольська та ін.

Відомо, що чим вище рівень освіти нації, тим швидше розвивається економіка, тим більше дохід держави. Система фінансування вищої освіти в різних країнах має спільні та відмінні риси.

Основними елементами фінансування освітніх послуг є: порядок та моделі фінансування, джерела фінансування, бюджетного планування та фінансування системи освіти.

Одним з найбільш важливих питань є питання фінансування вищої освіти. Серед моделей фінансування вищої освіти слід виділити наступні:

1. Фінансування, що спрямоване на задоволення потреб держави. Модель передбачає, що держава фінансує університети з бюджету безпосередньо, натомість навчальний заклад готує необхідних, з точки зору держави, фахівців по заздалегідь узгодженим і затвердженим цінам. Перевага даної моделі полягає в тому, що держава отримує фахівців згідно визначених стандартів, також, можливим є збільшення ефективності та мінімізації витрат держави. Основний недолік полягає у тому, що відповідність параметрів підготовки фахівців реальним потребам ринку праці встановлюється ступенем точності прогнозних оцінок держави. Іншими словами, помилки в структурі і змісті підготовлених кадрів на момент їх випуску є неминучими.

2. Замовлення державою підготовки фахівців на основі конкурсу. Ця модель фінансування університетів є різновидом попередньої; її відмінною рисою є більший ступінь орієнтованості на ринок. У конкурсі на отримання державного завдання виграє той вуз, у якого освітні послуги найбільш повно

відповідають умовам конкурсу (потребам ринку праці), а витрати, пов'язані з навчанням оптимальні. Перевагою, щодо першої моделі, є додаткова можливість скоротити витрати держави на освіту.

3. Фінансування вищих навчальних закладів за результатами роботи. На обсяг фінансування впливають такі показники, що характеризують діяльність вищих навчальних закладів, як кількість випускників, кількість студентів-першокурсників, рівень знань учнів, а також складність курсів, що викладаються, визначені за підсумками незалежного контролю, кількість дисертацій, захищених в вузі та ін.

4. Фінансування безпосередніми споживачами освітніх послуг. В основі даної моделі фінансування - державні зобов'язання, які у вигляді певних купонів або сертифікатів (ваучерів) на тих чи інших умовах передаються безпосереднім споживачам освітніх послуг. Як і у випадку застосування інших моделей, фінансування із застосуванням ваучерів в окремих країнах нерідко співфінансується з боку студента або комерційної структури-замовника освітніх послуг. Саме необхідність оплати мотивує замовника бути більш вимогливими до якості послуг, що надаються, в результаті подібну комбінацію прийнято вважати найбільш ефективною.

Відмітимо, що в рамках використання ваучерної системи фінансування університетів поширеним є ліберальний ринковий підхід. Цей підхід виходить з того, що:

- 1) навчальні заклади вільно встановлюють ціни, причому вони можуть бути вище вартості (фінансового забезпечення) виданого державою ваучера;
- 2) відсутня диференціація ваучера за вартістю;
- 3) виробниками освітніх послуг, на які поширюється дія ваучерів, можуть бути як державні, так і недержавні вищі навчальні заклади, які висловили згоду брати участь в даній системі фінансування на певних умовах;
- 4) вищі навчальні заклади мають свободу при виборі потенційних студентів.

Як видно з розглянутих систем фінансування вищої освіти, деякі з цих підходів впроваджуються в нашій країні. В майбутньому викликає науковий інтерес тенденції системи державної і недержавної фінансової підтримки студентів, рамки комерціалізації діяльності вузів і інші чинники і процеси розвитку механізму фінансового забезпечення вищих навчальних закладів.

Як видно з розглянутих систем фінансування вищої освіти, деякі з цих підходів впроваджуються в нашій країні. В майбутньому викликає науковий інтерес тенденції системи державної і недержавної фінансової підтримки студентів, рамки комерціалізації діяльності вузів і інші чинники і процеси розвитку механізму фінансового забезпечення вищих навчальних закладів.

Список використаних джерел:

1. Вахович І. Фінансове забезпечення вищої освіти: методологія та механізми реалізації в умовах формування соціально-орієнтованої ринкової економіки [Текст] / І. Вахович, Ю. Волинчук. – Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2010. – 288 с.
2. Константюк Н.І. Проблеми реформування фінансового забезпечення вищої освіти в Україні / Н.І. Константюк // Світ фінансів. – 2016 – № 1. – С. 172-183
3. Куклін О.В. Економічні аспекти вищої освіти [Текст] / О.В. Куклін. – К.: Знання України, 2008. – 331 с.
4. Designing strategies for efficient funding of higher education in Europe by Thomas Estermann, Enora Bennetot Pruvot and Anna-Lena Claeys-Kulik: EUA. – 2013. – 20 p.
6. Education at a Glance 2014: OECD Indicators, OECD Publishing [Electronic resource] / Access' regime: http://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2014_eag-2014-en;jsessionid=1vq3qgkpmv9h.x-oecd-live-03
5. Friedel J., Thornton Z., D'Amico M., Katsinas St. «Performance-Based Funding: The National Landscape,» Education Policy Center. September 2013. [Electronic resource] / Access' mode: http://uaedpolicy.ua.edu/uploads/2/1/3/2/21326282/pbf_9-17_web.pdf
6. National Conference of State Legislatures. 2015. «Performance-Based Funding For Higher Education» [Electronic resource] / Access' mode: <http://www.ncsl.org/research/education/performance-funding.aspx>

Алексєєва Наталія Романівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
факультет початкового навчання, 2 курс, 22 група
Науковий керівник - к.п.н., доцент кафедри
суспільно-економічних дисциплін і географії Рядинська І. А.

ПРИЧИНИ ЦИКЛІЧНИХ КОЛИВАНЬ В ЕКОНОМІЦІ

Періодичні зміни кон'юнктури ринку, які називають циклічними коливаннями, впливають на всіх без винятку суб'єктів господарювання. Циклічні коливання можуть бути регулярними і нерегулярними. Нерегулярні коливання виникають випадково, мають складну структуру, часто не мають встановленої причини. Регулярні ж коливання підрозділяють на сезонні і циклічні. Сезонні в основі своїй мають причинами природно-кліматичні чинники.

Циклічні коливання мають безліч теорій, які обґрунтовують першопричини їх виникнення. У кожної з цих груп є свої причини, основні чинники, які впливають на їх появу. Однак існує необхідність зменшення негативного впливу наслідків циклічних коливань, як на економіки держав, так і на діяльність окремих суб'єктів господарювання. Тому існує необхідність в комплексному дослідженні основних причин виникнення циклічних коливань, що є основою для формування ефективної стратегії регулювання впливу циклічних коливань на економіку України з урахуванням специфічних особливостей країни і багатого світового досвіду в такому регулюванні. Вивчення причин, факторів, що впливають на виникнення тих чи інших видів циклічних коливань сьогодні виступає актуальним і значущим.

В останні роки багато вчених приділяють значну увагу питанням вивчення циклічних коливання. Питання циклічних коливань і їх вплив на економіку на сучасному етапі досліджували такі вчені: Ю. Бажал, О. Білорус, О. Бандура, В. Геєц, В. Кучеренко, І. Лукінов, С. Мочерний, Б. Панасюк, Ю. Пахомов, В. Савчук, А. Чухно та інші. Хоча першопричини виникнення різних видів

циклічних коливань сьогодні вимагають більш детальної розробки та осмислення. Дане питання вимагає подальшого розгляду, в зв'язку з надзвичайною важливістю даного питання для розробки заходів щодо зниження впливу циклiчних коливань на діяльність підприємств.

Питання, які досліджуються, характеризуються недостатньо комплексної наукової обробкою. Дослідження, які проводяться, не мають системного характеру, а розглядають лише окремі аспекти першопричин виникнення циклiчних коливань в економіці. Рішення наміченого питання вимагає застосування комплексного підходу, який повинен базуватися на досконалому аналізі основних теоретичних концепцій першопричин і чинників виникнення циклiчних коливань.

Метою даної статті виступає теоретичне обґрунтування головних причин і факторів, що впливають на виникнення циклiчних коливань в економіці з урахуванням розвитку провідних світових теоретичних концепцій.

Світова економіка і економіка будь-якої країни - є динамічною системою. Вона знаходиться в постійному русі, мінлива і непостійна. Відбувається постійна зміна рівнів виробництва, споживання, зміна рівня цін. Періодично відбувається падіння, періодично зростання. Таку динаміку прийнято називати економічними циклами. Впливу циклiчності економіки схильна до будь-яка країна з ринковим типом економіки. Ринкова економіка передбачає свободу в співвідношенні рівноважного рівня попиту і пропозиції, що призводить до виникнення економічних циклів.

Економічні цикли ще називають діловими циклами. Хоча виділити чітку періодичність виникнення циклів дуже складно. Виділяють основні три групи циклів: короткострокові, середньострокові і довгострокові. Кожна з цих груп циклів має свої причини і наслідки для економіки країни. Тому і регулюватися вони повинні по-різному.

В економічній теорії існує безліч теорій виникнення циклів. Основні виділяються в теоріях причини виникнення циклів наступні:

1. Імпульси, що впливають на економіку (Р. Фріш).

Широке поширення в дослідженні причин циклів отримав підхід, заснований на імпульсах, які порушують економічну рівновагу.

На економіку постійно впливає безліч імпульсів, які і дають поштовхи виникнення циклічних коливань. Імпульсів може бути безліч, тому економіка знаходиться під постійним їх впливом, таким чином, циклічні коливання виникають в економіці постійно.

2. Зміна рівня сонячної активності, виникнення плям на сонці (С. Джевонс).

Так звану теорію зовнішніх чинників заснував С. Джевонс. Основною ідеєю його теорії виступає взаємозв'язок 11-річного циклу зміни сонячної активності і економічних циклів. Однак вплив сонячної активності він обмежував впливом тільки на сільське господарство і врожайність, торгівлю. Джевонс вважав, що торговельні кризи виникають у зв'язку з періодичними змінами погоди, посиленням віддачі тепла сонцем кожні 11 років, а також те, що роки з високою врожайністю повторюються також кожні 11 років. Дана теорія на сучасному етапі не отримала значного поширення, хоча має і своїх послідовників, які поширили вплив сонячної активності на інші сфери економіки.

3. Відмінності в ритмах виробництва органічної і неорганічної матерії (В. Зомбарт).

В. Зомбарт уявляв собі теорію виникнень циклів таким чином: погода впливає на здоров'я - воно впливає на настрій, а настрої, в свою чергу - на кон'юнктуру. Простежувалася зв'язок орієнтації людини на розширення виробництва, в зв'язку з чим, потрібно все більше людей, і впливом зміни настроїв людей на розвиток економіки. У даній теорії простежується залежність циклів від психологічної складової.

4. Співвідношення рівня песимізму і оптимізму в діяльності людей (В. Парето).

Збільшення рівня песимізму в настроях населення веде до негативних наслідків в економіці і, навпаки. Оптимістичні настрої підприємців на товарних

і фондових ринках ведуть до збільшення спекулятивних операцій, до збільшення цін і курсів цінних паперів. Дані спекулятивні настрої швидко передаються і проявляються в роздуванні попиту і необґрунтоване збільшення виробництва. Криза приходить зі збільшенням позикового відсотка. Це ще одна теорія, заснована на психологічному стані людини і його здатності до сприйняття інформації.

5. Недостатність споживаного доходу в порівнянні з виробленим (Р. Мальтус і Ж. Сімонді).

Ж. Сімонді вважається засновником теорії недоспоживання, основною ідеєю якої виступає те, що причиною виникнення циклічних коливань виступає значний обсяг доходу, який йде на заощадження, а не на споживання. Таким чином, порушується рівновага між виробленими товарами і реалізованими на ринку. Частина кошти, залишених на заощадження, не забезпечує таким чином достатнього попиту на вироблені товари.

6. Зміна облікової ставки відсотка (Р. Хаутрі).

Основна причина виникнення циклічних коливань, по Хаутрі, це зміна грошових потоків. Зміна облікової ставки, експансія або обмеження банківського кредиту призводять до виникнення циклів. Надмірний ріст облікової ставки привід до подорожчання кредитних ресурсів і стримування розвитку економіки, і навпаки.

7. Надмірні заощадження (теорія недоспоживання) (С. Кузнець).

Тривалість циклів, що розглядаються С. Ковалем - 15-20 років. Основну причину їх він бачив в демографічних процесах і будівельних змінах. Тобто зміна чисельності населення, приплив і відтік мігрантів впливають на виникнення циклічних коливань, а також зміна обсягів будівництва виступають причинами даних циклічних коливань. Періодичність розглянутих циклів 15-20 років відштовхується в основному від періодичності наростання обсягів будівельних робіт.

Проаналізувавши різні теоретичні концепції виникнення циклічних коливань, можна зробити деякі висновки. Частина з теоретичних концепцій

досить вузько розглядає можливі причини виникнення циклічних коливань, акцентуючи увагу на природних або психологічних факторах. Частина авторів, навпаки, основні причини бачать всередині самих капіталістичних систем. Найбільш повно причини виникнення циклічних коливань бачив Дж. Кейнс. Але і його теорія виникнення циклічних коливань сьогодні може бути доповнена і поглиблена. Не можна не враховувати вплив науково-технічного прогресу і спекулятивних операцій на виникнення циклічних коливань в світі.

Дослідження і виявлення основних причини викликають циклічні коливання в економіці дають можливість сфокусувати увагу на даних причини при розробці заходів спрямованих на підвищення конкурентоспроможності підприємств в динамічно мінливих умовах функціонування, знизити негативні впливи циклічних коливань на діяльність підприємств.

Список використаних джерел:

1. Кучеренко В. Р. Моніторинг світових ринків харчової сировини та продукції АПК. Навчальний посібник // В. Р. Кучеренко, А. В. Андрейченко, Р. В. Грінченко. – Одеса : Прес-кур'єр, 2013. – 112 с. 2. Аукуціонек С. П. Сучасні буржуазні теорії та моделі циклу: критичний аналіз. - М.: Наука, 1984. - 223 с. 3. Кондратьєв Н. Великі цикли кон'юнктури і теорія передбачення. - М.: Економіка, 2002. 4. Мендельсон, Л. А. Теорія та історія економічних криз і циклів. - М.: Соцекгіз, 1959-1964. - Т. 1. - 691 с. 5. Циклів економічних теорії / Осадча І. М. // Франкфурт - Чага. - М.: Радянська енциклопедія, 1978. - (Велика радянська енциклопедія: [в 30 т.] / Гл. Ред. А. М. Прохоров; 1969-1978, т. 28). 6. Ромер, Девід. Вища макроекономіка. - 2-е вид. - М.: Видавничий дім Вища. шк. економіки, 2015. - 854 с.

Нос Данііл Юрійович
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка», група 24-е
Науковий керівник – к.е.н., професор кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Радченко Л.П.

МАКРОЕКОНОМІЧНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА СУЧАСНОЇ КРИЗИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Порушення стабільного рівноважного стану економічної системи, яке має прояв у спаді виробництва, високому рівні безробіття, тривалому підвищенні середнього рівня цін - це і є макроекономічна нестабільність.

На сучасному етапі в світовій економіці та в національних економіках відбуваються неоднозначні зміни, які пов'язані, як з циклічним розвитком макроекономічних процесів, так і з впливом нових глобальних викликів, наприклад, потрясінь економіки від COVID-19.

Одна з основних цілей державної економічної політики - це досягнення макроекономічної стабільності, або іншими словами, досягнення стійкого економічного зростання при незначному рівні безробіття і стабільному рівні цін. Основними інструментами державного регулювання економіки є фіскальна (бюджетно-податкова) і кредитно-грошова (монетарна) політика.

В останні десятиліття структура світової економіки, включаючи реальний сектор, зазнала значних змін, що вплинуло на циклічність економічного розвитку і кризові явища економічної системи.

Глобалізація стала процесом, який визначає розвиток міжнародних економічних відносин, спостерігається посилення взаємозалежності національних економік і, як наслідок, збільшення ступеня впливу однієї на іншу.

Трансформація кризи відбувається за кількома напрямками.

По-перше, внаслідок глобалізації відбувається загострення економічних протиріч і диспропорцій.

По-друге, зміна структури світового господарства, а саме, переважання сфери послуг, сприяє порушенню пропорційного розвитку світової економічної системи.

По-третє, посилюються глобальні дисбаланси, а існування протягом тривалого часу економік з негативним або позитивним сальдо платіжного балансу призводить до закріплення нерівноваги світової економіки.

По-четверте, спостерігається зміна циклічності економічного розвитку, і відповідно змінюється частота повторення спадів і криз.

По-п'яте, економіка знань має суттєвий вплив на різні види циклів, в тому числі і на довгохвильові цикли Н.Д. Кондратьєва.

Головна особливість сучасної кризи - його зв'язок зі світовою економічною кризою, підтвердженням чого може бути той факт, що ознаки економічного спаду в деяких країнах і перекося в розвитку світової економіки намітилися задовго до кризи [1].

Розрахунок перерахованих вище індикаторів з 2011 по 2020 рік не демонструє їх істотної зміни в порівнянні з докризовим періодом (з 1980 до 2011 року), як видно на рисунку 1. Не відбулося значного зниження дисбалансів у світовій економіці і торгівлі. Структура міжнародного руху капіталу і темпи зростання світового фінансового ринку відносно швидко відновилися (за винятком деяких інструментів, таких як іпотечні цінні папери), а обсяг державних боргових зобов'язань провідних країн значно збільшився в зв'язку з антикризовою державною підтримкою учасників ринку.

При відсутності своєчасних заходів на національному та міждержавному рівнях подібна ситуація представляє потенціал для кризових потрясінь світового фінансового ринку в найближчі роки, тобто, що і трапилось [1].

Основою попередження криз є контрциклічне регулювання на світовому фінансовому ринку. При стабільному функціонуванні ринків перевагу слід віддавати ринковим методам регулювання на основі конкуренції, законів попиту і пропозиції.

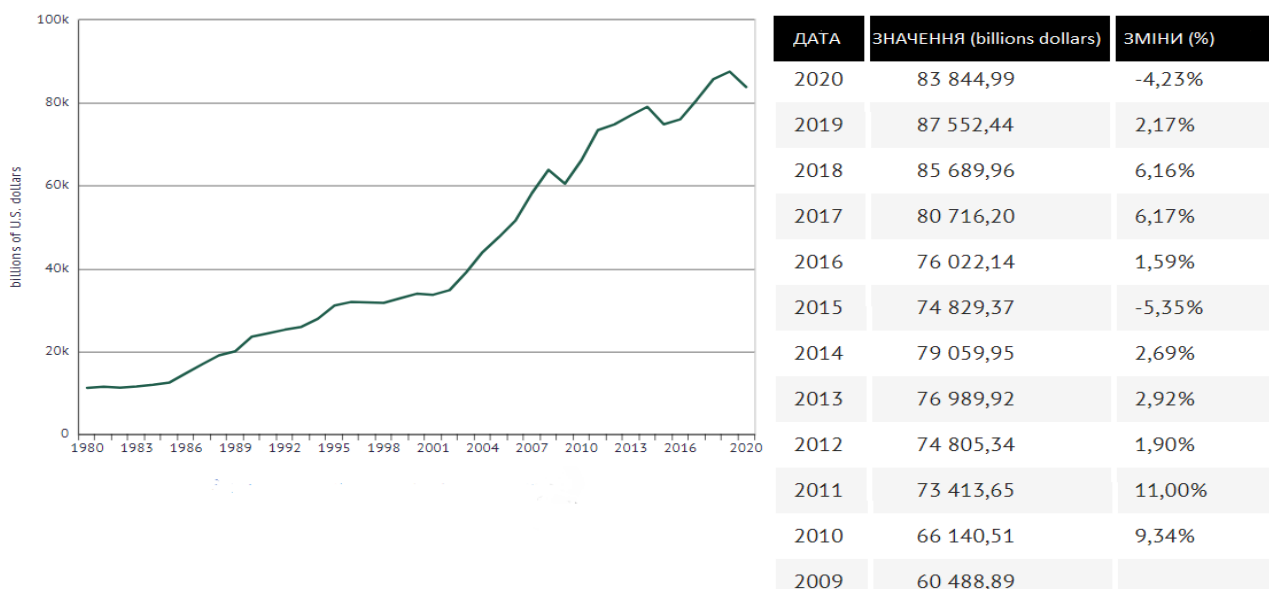

Рис. 1. Зміни ВВП в світовій економіці [2].

Сучасна криза торкнулася всіх країн, які є інтегрованими в світову економіку, проте неоднорідно - з різною швидкістю і силою впливу.

У багатьох сучасних дослідженнях (К. Рейнхарт і К. Рогофф, Р. Барро і Ж. Урсу, К. Рейнхарт і Дж. Кальво, С. Сечетті, М. Келер і К. Аппер, Д.Фурсері і А. Муругану) виділені закономірності розвитку фінансово - економічної кризи в залежності від показників передкризового розвитку економіки, зокрема: темпу зростання ВВП, стану державного бюджету, державного боргу, інфляції.

В результаті аналізу наслідків сучасної кризи обґрунтовуємо разом із дослідниками цієї проблеми висновок про обмеженість прогнозування розвитку кризи на основі окремих показників [1] .

Пропонуємо розглядати їх у взаємозв'язку на основі поняття фінансової стійкості як сукупності макроекономічних, мікроекономічних чинників і чинників фінансового ринку. Це дасть змогу характеризувати здатність країни протистояти кризовим потрясінням на світовому фінансовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Лепешкіна К.М. Особливості сучасної кризи на світовому фінансовому ринку. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. URL: <http://www.fa.ru/org/div/uank/autorefs/Documents/2011/Д%20505.001.01/автореферат%20Лепешкина%20К.Н.pdf> (Дата звернення 22.04.2021).
2. Молчанова О.А., Чепурко Ю.С. Трансформація економічної кризи в умовах глобалізації. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/transformatsiya-ekonomicheskogo-krizisa-v-usloviyah-globalizatsii> (Дата звернення 20.04.2021).

Гавриленко Анна Ігорівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, 1 курс, 14-а група
Науковий керівник - к.п.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Сідельнікова В.К.

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ - ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Нинішній вал безробітних – найсерйозніше випробування для України за майже 20 років. А коронакриза посилила проблему зайнятості. Відповідно до Закону України "Про зайнятість населення", безробітними визнають працездатних громадян працездатного віку, які з незалежних від них причин не мають заробітку (трудового доходу) через відсутність відповідної роботи, зареєстровані в державній службі зайнятості, шукають роботу й здатні приступити до праці [1]. Рівень безробіття – кількісний показник, який визначається як відношення кількості безробітних до загальної чисельності економічно активного працездатного населення країни (регіону, соціальної групи), та вимірюється у відсотках.

За час карантину кількість зареєстрованих в органах Державної служби зайнятості зросла на 27%. Що ж стосується неофіційного безробіття – то кількість тих, хто втратив роботу, але з різних причин не став на біржу праці, оцінюється до 3 млн осіб. І, швидше за все, цифри не остаточні. Специфіки додають також трудові мігранти. За різними даними, через карантин в Україну повернулися 160-270 тисяч громадян, частина з яких втратили можливість заробітку за кордоном [4].

У четвертому кварталі 2020 року рівень безробіття в Україні зріс до 9,9% з 8,9% у першому кварталі (див. таблицю 1).

Таблиця 1. Рівень безробіття в Україні в 2020 р.(кільк. населення в тис.) [2]

2020	Всього насе- лення	Економічно активне населення	Зайняте населення	Безробітне населення	Рівень безробіття	Зареєстро- ваних безро- бітних
I кв.	41830,6	17329,9	15781,3	1548,6	8,9%	349,4
II кв.	41762,1	16992,1	15362,0	1630,1	9,6%	517,7
III кв.	41703,3	16949,8	15306,8	1643,0	9,7%	433,4
IV кв.	41588,4	16917,8	15244,5	1673,3	9,9%	459,2

*без урахування окупованих територій (Криму, Севастополя, частини Донбасу).

За даними Державної служби статистики, кількість працюючих у квітні-червні скоротилася на 1 млн осіб - з 16,6 млн до 15,6 млн. Станом на 7 квітня 2020 року по допомогу через безробіття до центрів зайнятості звернулись 364 тисячі осіб – на 13% більше, ніж на 7 квітня минулого року [7]. Також карантин вихідного дня, який діяв в Україні в листопаді, спровокував другий пік зростання безробіття – було зареєстровано 361 тис. безробітних, а станом на початок грудня 2020 року – 420 тис. [6].

Стрімке зростання безробіття і, відповідно, збідніння населення загрожує значними соціальними потрясіннями. Уряд розраховує, що програма широкого залучення безробітних до роботи на об'єктах «Великого будівництва» врятує ситуацію, принаймні, суттєво знизить критичну масу таких людей [4].

17 квітня 2020р. на робочій зустрічі з представниками дорожньо-будівельних компаній прем'єр-міністр України Д.Шмигаль закликав «дорожників» максимально працевлаштовувати українців. Він наголосив, що під час реалізації об'єктів дуже важливо, аби підрядники максимально залучали до робіт саме наших співгромадян [4]. В цілому хід зрозумілий і вже випробуваний в історії. Нагадаємо, що забезпечення мінімальних соціальних гарантій та створення робочих місць для того, аби уникнути "соціального

вибуху – це був один із трьох китів "Нового курсу" Франкліна Рузвельта – людини, яка вивела США з "Великої депресії" у 30-х роках минулого століття [4].

Український бізнес важко переживає карантин та економічну кризу, що виникла через нього. Але, держава обіцяє за допомогою інструменту часткового безробіття узяти на себе частину фінансування з виплат зарплат персоналу підприємств малого та середнього бізнесу (МСБ), який під час карантину втратив дохід і не має чим платити людям зарплату. Причому якщо для крупного бізнесу усе залишилось як було (їхні працівники можуть розраховувати на виплати лише у розмірі прожиткового мінімуму для працездатних), то для МСБ такі виплати збільшили до рівня мінімальної зарплати [5]. Кабінет міністрів вирішив надати 4 млн 723 тисячі гривень для виплат з часткового безробіття. Для отримання програми допомоги з часткового безробіття на розгляд подали 197 тисяч пакетів документів, більшість з них – 171 тисяча пакетів – фізичні особи-підприємці. За підсумками розгляду 175 тисяч заявок були схвалені, 326 тисяч працівників отримають виплати, з них більше 153 тисяч – ФОП. Важлива умова отримання допомоги: підприємець повинен був сплачувати єдиний соціальний внесок протягом шести місяців до дати початку проблем з бізнесом [3].

Також, Президент України Володимир Зеленський підписав Закон «Про внесення змін до статті 47-1 Закону України «Про зайнятість населення» щодо надання допомоги по частковому безробіттю на період карантину та/або надзвичайної ситуації, встановлених Кабінетом Міністрів України» № 1212-IX, який Верховна Рада ухвалила 4 лютого 2021 року. Згідно із підписаним законом, допомога з часткового безробіття може надаватися не лише на період карантину, спричиненого коронавірусом, а й у разі інших захворювань чи надзвичайної ситуації на території України [8].

Першочерговим завданням для зниження рівня безробіття в державі має стати реалізація виваженої економічної політики, зорієнтованої на зменшення рівня бідності та безробіття, підвищення частки оплати праці в структурі

реальних доходів населення, забезпечення стабільного розвитку національної економіки. Для вирішення проблем безробіття в Україні треба докорінно змінювати політику зайнятості.

Не можна сьогодні пасивно стримувати безробіття. Тільки цілеспрямоване активне підвищення рівня зайнятості населення на діючих і на новостворених високоефективних робочих місцях допоможе вивести економіку з безвихідного становища, дати простір розвитку ринкових і соціальних перспектив.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про зайнятість населення (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 24, ст.243). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
2. Рівень безробіття в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/>
3. Виплати ФОП під час карантину: як отримати і скільки коштів вже виділили. . URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/07/23/infografika/suspilstvo/vyplaty-fop-karantynu-yak-otrymaty-skilky-koshtiv-vzhe-vydilyly>
4. Безробіття в Україні наростає – як упоратися з тим державі. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3008987-bezrobitta-v-ukraini-narostae-ak-uporatisa-z-tim-derzavi.html>
5. Часткове безробіття на час карантину: хто може ним скористатися. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3006019-castkove-bezrobitta-na-cas-karantynu-hto-moze-nim-skoristatisa.html>
6. В Україні рівень безробіття зріс майже до 10%. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3210897-v-ukraini-riven-bezrobitta-zris-majze-do-10-centr-razumkova.html#>
7. Поради тим, хто залишився без роботи: де, як, скільки. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3003279-poradi-tim-hto-zalisivsa-bez-roboti-de-ak-skilki.html>
8. Зеленський підписав закон про допомогу з безробіття на час карантину URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3199785-zelenskij-pidpisav-zakon-pro-dopomogu-z-bezrobitta-na-cas-karantynu.html>

Костюк Валерія Олексіївна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка»
1 курс, 14 група
Науковий керівник - к.п.н., доцент кафедри економічної
теорії, фінансів і обліку Гончаров Д. О.

ОСОБЛИВОСТІ БЕЗРОБІТТЯ СЕРЕД МОЛОДІ

Безробіття – це соціально-економічне явище, за якого частина працездатного населення не може знайти роботу. Воно є глобальною світовою проблемою, яка спричиняє велику соціальну напруженість та політичну нестабільність.

Як відомо, вперше безробіття виникло на початку XIX ст. у Великобританії. Однак воно зростало тільки в періоди економічних криз й не мало масового характеру до кінця століття. Г. Мальтус зробив першу спробу пояснити сутність і причини безробіття. Він вважав головною причиною безробіття надто швидке збільшення кількості населення, випереджає збільшення кількості засобів до існування. А засобами усунення безробіття, за його словами, виступають війни, епідемії та ін.

Види безробіття можна поєднати в дві групи: добровільне і вимушене, залежно від того, яким чином людина залишилася без роботи.

Добровільне безробіття має в основі певну суб'єктивну причину і цілком залежить від носія праці. До нього відноситься *фрикційне безробіття*, яке являє собою короткотерміновий період незайнятості, що є необхідним для пошуку нової роботи або переходу з одного на інше місце роботи, а також коли особа звільнилася за власним бажанням.

До групи вимушеного безробіття відносять: циклічне, структурне, інституціональне, регіональне, технологічне, приховане, економічне, часткове і сезонне безробіття.

Основними факторами, що формують безробіття у сучасному світі є:

- дефіцит сукупного ефективного попиту;

- недостатня мобільність робочої сили;
- структурні зміни, що відбуваються в економіці;
- дискримінація на ринку праці (в основному щодо жінок, молоді та національної меншості);
- демографічні зміни, які відображаються в кількості та складі робочої сили;
- сезонні коливання в рівнях виробництва різних галузей економіки.

Міжнародна організація праці оприлюднила дані, що у зв'язку з пандемією COVID-19, у 2020 році в усьому світі було скорочено 8,8% робочого часу, що відповідає 255 мільйонам повних робочих місць. Це вчетверо більше, ніж було втрачено під час фінансової кризи 2008-2009 років, зазначається у звіті МОП, оприлюдненому у 25 січня 2021 року.

Такі втрати робочого часу відбуваються через скорочення робочого часу тих, хто працює за наймом, або безпрецедентним рівнем втрати робочих місць, яке охопило у світі 114 мільйонів людей. У звіті МОП повідомляється, що проблеми на ринку праці в загальному торкнулися більше жінок, ніж чоловіків. У глобальному масштабі втрати зайнятості серед жінок становлять 5% у порівнянні з 3,9% серед чоловіків.

Також МОП повідомляє, що найсильніше криза вдарила по молоді. Так, втрата зайнятості серед молоді (15-24 роки) становила 8,7% порівняно з 3,7% серед дорослих. Найбільше від кризи, як впливає зі звіту, постраждали сектор послуг з розміщення та харчування, де зайнятість скоротилася в середньому більш ніж на 20%, за ним слідують роздрібна торгівля і виробництво.

В умовах пандемії питання працевлаштування молоді ще більше загострюється, економічна криза від COVID-19 звужує можливості, особливо для першого робочого місця, тому негативні тенденції можуть посилюватися.

Відсутність в Україні системної молодіжної політики щодо зайнятості спонукає молодь до трудової міграції. За даними Центру східноєвропейських досліджень у Польщі протягом останнього року різко зросла кількість мігрантів

– українців до 25-річного віку — з 21% до 29,2%. Фактично держава своєю бездіяльністю створює умови для трудової міграції найбільш працездатної категорії громадян, що суперечить завданням державних інституцій і закладає системні ризики для економіки, соціальних програм, звужує потенціал та зменшує ресурси для розвитку.

В Україні сферу зайнятості молоді розділено між трьома відомствами: Міністерством соціальної політики, Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, Міністерством молоді та спорту. Не вистачає координації зусиль, виокремлення питань зайнятості як окремої державної політики з відповідним фінансуванням програм підтримки безробітної молоді, прогнозуванням затребуваності спеціальностей на ринку праці як мінімум на п'ять років.

Отже, молоді спеціалісти є найвразливішою категорією на ринку праці, їм не вистачає державної підтримки, а рівень безробіття серед працівників від 15 до 25 років постійно зростає. Безробіття молоді не є дрібницею та має реальні короткострокові та довгострокові негативні наслідки. Відповідно це питання вимагає пильної уваги з боку нашої влади, які повинні відповідати за формування та реалізацію молодіжної політики, в тому числі політики зайнятості. Молодь є потужним ресурсом. Підтримка молодих людей та їхнє залучення до творчої і активної участі в житті суспільства – це стратегічні інвестиції в розвиток держави.

Список використаних джерел:

1..Безробіття серед молоді: дрібниця чи вирок? URL: <https://voxukraine.org/uk/bezrobittya-sered-molodi-dribnitsya-chi-virok/>. 2. Івасюк А. Проблеми молодіжного безробіття. URL: <http://confcv.at.ua/forum/807691> (дата звернення: 17.04.2018). 3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukratat.gov.ua> (дата звернення: 17.04.2018). 4. Офіційний сайт державної служби зайнятості. URL: <http://www.dcz.gov.ua> (дата звернення: 17.04.2018). 5. Проблема безробіття в Україні та шляхи її вирішення. URL: <http://confcontact.com> (дата звернення: 17.04.2018). 6. Україна Рівень безробіття. URL: <http://www.tradingeconomics.com/ukraine/unemployment-rate/forecast>. (дата звернення: 17.04.2018). 7. Якобчук В. П. Економічна теорія: навч. посіб. – 3-тє вид., перероблене. – К.: Видавництво Ліра – К, 2015. – 408 с.

Винник Богдан Романович
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка»
1 курс, група 14-е
Науковий керівник - к. п. н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Мельникова О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РОБОЧОЇ СИЛИ

Тема трудової міграції в Україні довгий період часу залишалася і залишається актуальною, зараз про неї можна часто почути з телевізійних програм та ЗМІ. Такий інтерес до цієї сфери, перш за все, викликаний нестабільною ситуацією в країні, причинами, які її провокують та уже звичними для нашої країни проблемами до яких вона призводить. Перше, на що слід звернути увагу, так це на негативну динаміку збільшення кількості українських трудових мігрантів – за останні роки їх чисельність невпинно зростає (Рис.1), що може обернутися катастрофічними для держави наслідками.

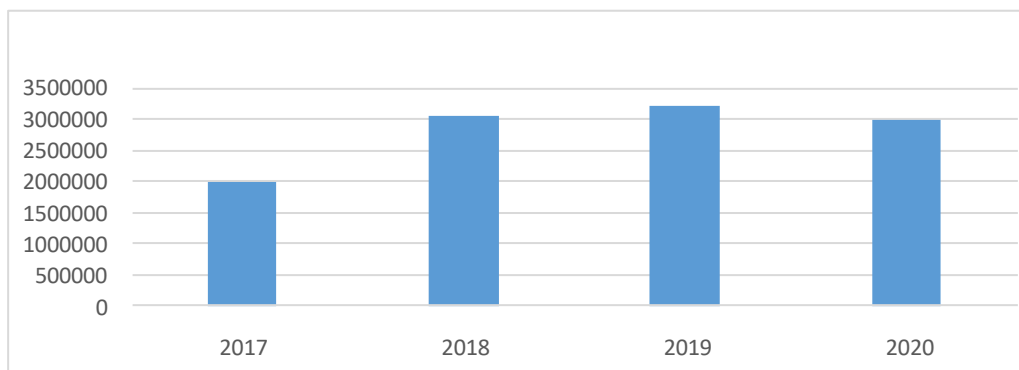

Рис. 1 Кількість трудових мігрантів, що постійно перебуває за межами України Джерело: [1]

На сьогодні все більше країн перебувають у тісній взаємозалежності одна від одної, такі обставини не можуть не впливати і на ринок трудових ресурсів. В Євросоюзі діє законодавство за яким працівники, що шукають роботу в більш розвинених країнах, мають сплачувати податки у своїй державі. Даний закон вигідний роботодавцям та спонукає їх шукати працівників з інших країн.

Відомо, що в період з 2018 по 2020 роки постійно за кордоном знаходилося не менше 3 млн. трудових мігрантів, при цьому близько 8 млн. осіб щорічно приймають участь у міграційному процесі. Постійна втрата економічно активного населення підриває економіку з середини. Розібратися з трудовою міграцією та виправити існуючу ситуацію на сьогодні — одне з головних завдань для нашого уряду.

За даними, на період 2018 року чисельність наших громадян, що отримали статус довготривалого мігранта в ЄС перевищує 513 тис. осіб, загалом це люди, що виїхали до європейських країн з метою заробітку та з різних причин залишилися там жити. [2] Проте найпопулярнішою серед наших заробітчан є сезонна міграція, учасниками якої за рік в певні періоди стають від 7 до 9 млн людей. За даними Держстату, тривалість 57% поїздок на заробітки не перевищує трьох місяців [3].

Основні причини міграції розділяють за характером на економічні та неекономічні. Звісно, саме економічні причини спонукають наших громадян виїжджати працювати за кордон. Серед них відзначимо: низький рівень оплати праці, заборгованість з виплати зарплати, недостатня підтримка підприємств державою, нерівні умови праці, застаріле технічне обладнання на підприємствах, відмінності в накопиченні капіталу, безробіття, великий рівень тінізації економіки. Усі ці та інші фактори змушують українців шукати роботу за кордоном. Неекономічні ж пов'язані з політичними, військовими, демографічними, сімейними чи соціальними причинами.

Перш за все, обираючи куди поїхати, українські трудові мігранти орієнтуються на країни з високим рівнем життя та заробітної плати. Так, наприклад, мінімальна та середня заробітна плата в Україні у 2020 р. становили 145 € та 347 € відповідно, у Польщі – 611 € та 1105 €, у Чехії – 546 € і 1304 €, у Німеччині – 1496 € та 4021 € [4]. При цьому частка українських заробітчан, яка готова працювати за мінімальну оплату скоротилася з 40% у 2018 р. до 6% у 2019 р. Сьогодні, у Польщі українські робітники отримують середню заробітну

плату у розмірі 25500 грн., у Словаччині – 28000 грн, у Чехії – 32900 грн, у Німеччині – 49000 грн, в Ізраїлі – 64700 грн. [5]

Найпопулярнішими напрямками для наших заробітчан є Польща (38,9%), Росія (26,3%), Італія (11,3%), Чехія (9,4%), США (1,8%), Білорусь (1,7%) та інші, переважно європейські країни [1]. На жаль, за даними Всеукраїнської асоціації компаній з міжнародного працевлаштування 60% українців працює за кордоном нелегально, що може негативно позначитися на їх фізіологічному та психологічному стані.

В Україні більша частина мігрантів є жителями сіл та невеликих міст, де майже не можливо знати роботу, яка повністю задовольняла б потреби людини. Близько 65% заробітчан є жителями західних областей України, що пов'язано з проблемою працевлаштування, рівнем зарплат та близькістю до кордонів країн ЄС. Значну частину зовнішніх трудових мігрантів становлять українці віком від 40 до 49 років (26,3%), 18,2% – робітники віком від 50 до 59 років та більше 14 % молоді. При цьому жінки становлять тільки 30%. Серед українських заробітчан, що працюють за кордоном, більшість має професійно-технічну та повну загальну середню освіту [3].

Трудова міграція українців має як негативні, так і позитивні наслідки. Негативним є відтік кваліфікованих трудових ресурсів за кордон, необхідність регулювати масштабні міграційні процеси, втрата заробітчанами своєї професійної кваліфікації, навантаження на соціальну систему країни, загальний спад в економіці. Утім є і позитивні ефекти міграції, а саме: збільшення заощаджень у населення, сприяння розвитку підприємництва, здобуття певного професійного досвіду роботи, обмін технологіями, активізація притоку іноземної валюти у країну, покращення платіжного балансу держави. Окремо варто поговорити про зменшення кількості безробітних та надходження до країни грошових переказів від заробітчан. Так, якби рівень міграції був значно нижчим, безробітних у нашій країні стало б мінімум на 30% більше від нинішньої кількості. Грошові перекази від трудових мігрантів до України (заведені переважно із Польщі (3,66 млрд. дол. США або 30,7%), Росії (1,27

млрд. дол. США або 10,6%) та Чехії (1,11 млрд. дол. США або 9,3%) становили у 2019 р. більше 16 млрд доларів, що відповідало більше 10 % від ВВП країни [3].

Отже, сьогодні наші трудові мігранти намагаються знайти за кордоном вигідніші умови заробітку, втекти від економічної кризи та військової агресії з боку Росії. Щоб зупинити відтік мігрантів за кордон наш уряд має прийняти низку важливих рішень. Влада має зосередитися на створенні нових робочих місць з гідними умовами та рівнем оплати праці. Важливим є створення додаткових робочих місць саме в регіонах, де найбільше мігрантів та в таких галузях, де сьогодні працюють наші мігранти - сільське господарство, сфера послуг, будівництво, легка і хімічна промисловість,. Необхідно підвищувати продуктивність праці та стан економіки в цілому. Такі дії призведуть до скорочення трудових мігрантів та врегулюють економічну ситуацію в Україні.

Список використаних джерел:

1. Українські трудові мігранти за кордоном URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2752271> (дата звернення 10.04.2021 р) 2. Eurostat – Data Explorer. URL: <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (дата звернення 11.04.2021 р) 3. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 30.03.2021 р) 4. Trading economics. URL: <https://tradingeconomics.com/indicators> (дата звернення 3.04.2021 р) 5. Робота за кордоном: Де українців найчастіше шукають, і які зарплати пропонують. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2020/01/30/40599642/> (дата звернення 12.04.2021 р.).

Савельєв Віталій Олегович
ХНПУ імені Г.С Сковороди
юридичний факультет, 3 курс, 35 група
Науковий керівник – к.п.н., доцент кафедри
суспільно-економічних дисциплін і географії Гуцан Т.Г.

ВВП УКРАЇНИ, ЙОГО ДИНАМІКА ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ

Найбільш універсальними показниками, що характеризують економічну могутність країни, є її валовий внутрішній продукт (ВВП) і валовий національний продукт (ВНП). Аналіз ВВП дозволяє науково обґрунтувати прогнози виробництва країни та дає можливість оцінити наслідки реалізації економічної політики держави, що здійснюється в різних секторах економіки з неоднаковим впливом на загальні результати економічної діяльності та економічне зростання в цілому.

Якщо досліджувати динаміку ВВП України, то тут потрібно звернутися до офіційної статистики, розміщеної на сайті міністерства фінансів України. Аналізуючи дані, ми помічаємо стабільну градацію вгору після 2004 р., не беручи до уваги моменту з кризою 2009 р., потім різкий занепад в 2014 р. за часів революції Гідності. Після подій на майдані Незалежності у Києві, економіка України впала на багато рівнів вниз, за даними НБУ, падіння ВВП країни склало 7,5%, рівень споживчої інфляції виріс до 25%, банківська система втратила третину від усіх депозитних вкладів населення, а золотовалютні резерви країни зменшилися до 7,5 млрд. доларів – все це позначилося на добробуті громадян. Не беручи до уваги те, що починаючи з 2016 р. Україна «рясно» бере кредити у МФВ і країн ЄС, від чого, до речі, її зовнішній державний борг виріс до 40 млрд. дол., по світу вдарила нова хвиля негараздів, на цей раз іменована коронавірусом, яка не обійшла стороною і нашу країну. Знову повторюються події 2009 р. в контексті економіки. Дана статистика говорить нам про те, що ВВП України безпосередньо залежить від внутрішньої і зовнішньої політики в країні. На жаль, ми не можемо точно і конкретно

сказати, яким саме шляхом можна підняти добробут нашої країни та громадян, але можемо виділити три головних "кліщі" які заважають нам розвиватися.

Перше, це, безсумнівно, корупція – дуже знайомий ворог для всіх країн пострадянського простору. Як від неї позбутися, важко сказати, але припускаємо, що для цього потрібно карати тих, хто безпосередньо бере участь у корупційних схемах, а також не створювати умов для таких учасників брати хабарі. У цьому контексті, вважаємо за необхідне забезпечити зростання заробітної плати, адже одна із заповідей в Біблії є наступною: "Не спокушай".

Друга основна проблема, що робить неможливим зростання ВВП (від якого залежить добробут громадян) нашої країни – це ухиляння від сплати податків. Тут, на жаль, все набагато складніше ніж з попереднім пунктом, тому, що в нашій свідомості вже давним-давно зацементоване розуміння необов'язковості сплати податків. "Як би обдурити державу і дешевше сплатити за світло", – ось про що думає типовий українець, коли згадує комунальні платежі. З цим боротися важко, але можливо. Нехай влада шляхом пропаганди підніме правосвідомість громадян, на це можливо підуть роки, але можна отримати позитивний результат.

Третя і остання в нашому розумінні проблема – це війна та агресія з боку Росії. Розуміючи той факт, що у нас в країні зараз військовий конфлікт, більшість грошей та золота спрямовані на його рішення. Планів усунення цієї проблеми є безліч, але, на нашу думку, самий мирний і адекватний – це договір між нами і окупованими територіями. Сам я з Донбасу і прекрасно розумію, що люди, які живуть там, вже давним-давно самі мріють, щоб ця війна, нарешті, закінчилася.

Підводячи підсумок, нам хотілося б підкреслити, що нашу з вами країну чекає прекрасне майбутнє. А всі нинішні негаразди лише загартовують наш з вами характер.

Удовиченко Дмитро Олексійович
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка»,
2 курс, група 24-е
Науковий керівник – к.е.н., професор кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Радченко Л.П.

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Вдосконалення та використання дієвих бюджетних і податкових важелів впливу на соціально-економічні процеси є найважливішим сучасним напрямом вирішення складної макроекономічної ситуації в Україні.

Бюджетно-податкова політика є засобом мобілізації і використання фінансових ресурсів держави. Через її вдосконалення здійснюється вплив на розвиток національної економіки, а саме: фінансування структурної перебудови та стимулювання розвитку пріоритетних секторів економіки, створення нових робочих місць, забезпечення соціальної підтримки найменш захищених верств населення тощо. Особливо ці властивості є важливими в умовах необхідності проведення економічних перетворень та реалізації заходів щодо запобігання негативним наслідкам непередбачуваної світової фінансової кризи, спричиненої запровадженням обмежень, спрямованих на протидію COVID-19. Отже, в сучасних умовах особливої актуальності набуває необхідність удосконалення бюджетно-податкової політики через значне збільшення дефіциту бюджету та уповільнення економіки в результаті запровадження тривалих карантинних заходів.

Реалізація програм економічного та соціального характеру, а також фінансова стійкість економіки країни залежать від обсягу бюджетних ресурсів, їхньої структури та співвідношення доходів і витрат бюджету. Тому завдяки проведенню дієвої бюджетно-податкової політики реалізуються соціальні та економічні заходи подолання наслідків кризових явищ. Важливим показником стану розвитку економіки України є рівень перерозподілу ВВП через Зведений

бюджет. Динаміка частки доходів Зведеного бюджету України у ВВП свідчить, що з 2017 р. цей показник зменшується і у 2019 р. становить 32,45 % [1]. Скорочення надходжень Зведеного бюджету щодо ВВП показує звуження ролі держави у фінансово-економічних процесах, які відбуваються в країні. Це позитивно впливає на розвиток приватного сектору економіки, проте одночасно суттєво обмежує можливості держави у використанні своїх інструментів впливу та виконанні найважливіших функцій в умовах економічних перетворень. Для того щоб оцінити результати бюджетно-податкової політики в сучасних умовах, потрібно також розглянути динаміку доходів та сальдо Зведеного бюджету. Аналізуючи обсяги доходів Зведеного бюджету України протягом 2014–2019 рр., можна зробити висновок про їх зростання у 2,8 раза – з 456067,3 млн грн до 1289779,8 млн грн. Проте темпи приросту доходної частини суттєво зменшуються з 42,97 % у 2015 р. до 8,91 % у 2019 р., що свідчить про наявність недоліків у бюджетно-податковій політиці, яка здійснювалась у цей період, та про необхідність її суттєвого вдосконалення. Це також підтверджується даними про динаміку дефіциту Зведеного бюджету України за 2014–2019 рр. (рис. 2). В останні три роки дефіцит бюджету суттєво зростає і в 2019 р., порівняно з 2017 р., спостерігається його збільшення у 2 рази [1].

З метою подолання негативних тенденцій в Україні було анонсовано початок податкової реформи-2020. Внесено зміни в систему адміністрування податків як на рівні платників податків, так і на рівні контролюючих податкових органів. Передбачено норми, спрямовані на запровадження відповідальності за збитки, заподіяні платникам податків у разі порушення їхніх прав, протидію ухиленню від оподаткування великими підприємствами, удосконалення електронних кабінетів платників податків і порядку електронного спілкування між платниками податків і податковими органами, збільшення тривалості податкових надходжень.

Важливою складовою підготовки до податкової реформи є фіскалізація господарських операцій шляхом розширення сфери застосування РРО (регістраторів розрахункових операцій), запровадження електронної акцизної

марки та автоматизованої системи контролю за обігом тютюнових виробів і алкогольних напоїв.

У рамках податкової реформи запропоновано також різні варіанти вдосконалення системи оподаткування та кожного податку окремо. Основою змін має стати вдосконалення оподаткування доходів населення за рахунок об'єднання в один податок єдиного соціального внеску, податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) і військового збору. Причому передбачається запровадити різні ставки податку: базову, підвищену та знижену [2]. Мінімальний розмір податку запропоновано встановити на рівні 15 %. Такі зміни вимагають також зараховувати єдиний соціальний внесок до Державного бюджету України.

Щодо реформування ПДФО висловлюється також думка про збільшення його диференціації та встановлення прогресивної шкали: до 10 розмірів мінімальної заробітної плати – 18 %; понад 10 розмірів мінімальної заробітної плати, але не більше 20 розмірів мінімальної заробітної плати – 36 %; понад 20 розмірів мінімальної заробітної плати – 54 %. Пропонується також зменшити розмір основної ставки податку на додану вартість (ПДВ) з 20 % до 17 % [2]. У процесі реформування податкової системи висловлюються різні думки та підходи до її проведення. Проте слід враховувати, що система оподаткування має орієнтуватись насамперед на людину, тому пропонується зменшувати податки на працю та споживання і збільшувати податки на активи. Це також сприятиме боротьбі з тіньовою зарплатою та зростанню кількості робочих місць.

Особливістю змін у бюджетно-податковій політиці в сучасних умовах є те, що їх проведення ускладнюється фінансово-економічною кризою, спричиненою пандемією коронавірусу. Карантинні заходи зупинили цілі галузі та завдали значних збитків економіці країни, тому до поточного бюджету було внесено зміни, спричинені необхідністю виділення додаткових коштів на боротьбу з поширенням COVID-19 та погіршенням прогнозних макроекономічних показників через запровадження карантину. Згідно з

оновленим державним бюджетом доходи держави скорочуються на 11 % – до 975,8 млрд грн, а видатки зростають на 7 % – до 1266,4 млрд грн. Отже, дефіцит державного бюджету збільшиться утричі – до 298,4 млрд грн (рис. 2). Головною метою внесених змін до державного бюджету є формування Фонду боротьби з COVID-19 на період дії карантину та місяць після його завершення в розмірі 65 млрд грн [2].

Для протидії катастрофічним наслідкам кризи та забезпечення економічної стабільності потрібно сформулювати заходи, які допоможуть швидко подолати кризові явища. Найвагоміше значення для виходу з кризи мають податкові важелі впливу, які за рахунок фіскальної трансмісії здійснюють стимулювальний вплив на соціально-економічний розвиток країни в короткостроковому періоді. Тому в сучасних умовах часто пропонується вживати заходи у вигляді різних податкових стимулів. Отже, найважливішим завданням на сьогодні є підтримання національної економіки після карантину за рахунок стимулювання розвитку бізнесу та збільшення нових робочих місць через зменшення податкового навантаження, а також створення умов для унеможливлення корупційних дій з ухилення від оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Новый «антикризисный» бюджет. *Экономическая правда*. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2020/04/13/659280/>
2. Панченко Н. В. Бюджетно-податкова політика в умовах економічних перетворень. *Економічні науки*. 2020. Том 5. Випуск 1. С.102 – 106.

Приваліхіна Ірина Костянтинівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка»
4 курс, група 44-е
Науковий керівник - к. п. н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Мельникова О.В.

ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Однією з найважливіших проблем сучасного розвитку світової та вітчизняної економіки, є проблема розширення тіньових операцій. З самого початку переходу до ринкової економіки, Україна поруч із іншими країнами світу зіткнулася з проблемою зростання сектору тіньової економіки. На сьогодні тіньова економіка складає майже половину ВВП України, її обсяги у 2020 р. становили біля 4,5 трлн. грн. [4] Тому природно, що наразі пильна увага економістів прикута до тінізації економіки, оскільки вона зачіпає життєво важливі інтереси людей. Тіньовий сектор економіки зі своїми специфічними, властивими тільки йому соціально-економічними рисами та всепроникним характером дій сьогодні, на жаль, є невід'ємним елементом національної економіки нашої країни.

Тіньова економіка являє собою господарську діяльність, котра функціонує поза державним контролем та обліком, а тому не відображена у даних державної статистики, іноді, вона пов'язана, навіть, із кримінальною діяльністю. Суб'єкти господарювання, які працюють в «тіні» не сплачують податків, частина їхніх доходів не потрапляє до бюджетів та інших державних цільових фондів. Це наносить надзвичайно велику шкоду соціальному та економічному становищу країни. Так, держава недоотримує надходження до державного бюджету, тому багато програм соціально-економічного розвитку та розвитку інфраструктури не можуть фінансуватися на належному рівні [3, с. 62].

Наявність тіньової економіки притаманна абсолютно усім країнам. Однак,

у економічно розвинених країнах рівень тіньової економіки доволі невеликий і становить від 5% до 15% ВВП. У країнах, які розвивають, тіньова економіка відіграє набагато помітнішу роль. За підрахунками економістів, до державної скарбниці України через несплату податків не надходить майже 60% від обсягу прибутків, що одержують суб'єкти економіки [1, с.7]. Так, за даними Мінекономіки рівень тінізації економіки України за 9 місяців 2020 р. склав 31% від офіційного ВВП. Тобто більше третини вітчизняної економіки перебуває в тіні [2].

В цілому, розповсюдження тіньової економіки в Україні є результатом загальної системної кризи, яка виникла в результаті невідповідності методів реалізації ринкової перебудови. Розповсюдження тіньової економіки відбувалося в Україні на основі руйнування наявних перерозподільних відносин та вибудовування нових, які сильно порушили встановлене співвідношення інтересів економічних суб'єктів, паритетність розвитку певних її галузей, стимулювання ефективного ринкового господарювання [1, с. 8]. Окрім цього поширенню тіньової економіки сприяють: економічні чинники (високі податки, недосконалість економічних процесів, зокрема приватизації, безкарна діяльність незареєстрованих структур), соціальні (низький рівень життя населення, зростання обсягів безробіття, нерівномірний розподіл ВВП й ін.), та правові (недосконалість законодавства та механізму координації боротьби з економічною злочинністю, незадовільна діяльність правоохоронних структур щодо припинення незаконної діяльності економічних суб'єктів).

Суб'єкти тіньової економіки, діяльність яких підлягає оподатковуванню, збільшують свої доходи шляхом свідомого «перекручування» формальних даних про реальні розміри витрат і прибутків в офіційній економіці та приховування даних про витрати і прибутки в незаконній діяльності. Це характерно для усіх структур тіньової економіки. При цьому обсяги тінізації окремих сфер економіки можуть різнитися один від одного. Так, наприклад, найбільш тінізованими видами економічної діяльності є «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» (54%), «Добувна

промисловість» (48%) та «Операції з нерухомістю» (48%). На жаль, останнім часом спостерігається негативна динаміка щодо збільшення обсягів тіньової економіки за більшістю галузей [2].

Розвиток тіньової економіки в Україні (за відсутності конкурентоспроможного державного сектору і ринку приватних товаровиробників) може спричинити:

- локалізацію окремих ринків унаслідок поділу сфер економічного впливу між декількома суб'єктами господарювання;
- проникнення кримінальних елементів навіть у ті частини суспільства, які поки що не причетні до нелегального бізнесу;
- ігнорування громадянами чинного законодавства;
- відсутність накопичень капіталу, які б можна було використовувати для інвестування в економіку України.

Зниження рівня тінізації економіки, залучення в економіку України коштів, котрі можуть бути одержані в результаті детінізації й легалізації доходів, що приховані від високого оподаткування (у тому числі, тих, які вивезені за кордон) є можливим лише за умов послідовної реалізації з боку держави переліку заходів, серед яких можна виділити наступні:

- 1) створення необхідних сприятливих умов для легалізації праці;
- 2) запровадження податкових стимулів до нагромадження та інвестування коштів в інноваційний сектор юридичними особами, які пропонується надавати за фактичними результатами діяльності;
- 3) звуження фінансової бази тіньового господарювання шляхом зниження рівня оподаткування фізичних осіб на величину документально підтверджених коштів, витрачених на розвиток людського капіталу (освіта, підвищення кваліфікації тощо);
- 4) сприяння ефективної роботи фінансових ринків та забезпечення умов розвитку банківської системи;
- 5) зниження рівня монополії виробництва та сприяння розвитку конкурентного ринкового середовища;

- 6) забезпечення високого рівня прозорості у галузі виконавчої влади;
- 7) прийняття відповідного юридичного забезпечення процесу амністії доходів
- 8) обов'язкове обґрунтування джерел походження грошових коштів при купівлі товарів, вартість яких перевищує певну заздалегідь визначену суму (житла, земельних ділянок, транспортних засобів та предметів розкоші);
- 9) залучення до реалізації стратегії легалізації представників міжнародних організацій, що спеціалізуються на протидії нелегальному господарюванню, та громадянського суспільства.

Поширення і масштабність тіньової економіки в Україні зумовлюється відсутністю усталених норм і правил економічної діяльності, їх постійними змінами та невідповідністю вимогам часу. Отже, вигідніше працювати в «тіні». Така ситуація призвела до інституціоналізації тіньової економіки в Україні, яка представлена закріпленням поведінки суб'єктів тіньового сектору в певні організаційно стійкі форми, що визнаються всіма учасниками такої діяльності.

Отже, подолання тіньової економіки є однією з найбільш важливих проблем сучасної економіки. Рішення цієї проблеми потребує багато зусиль зі сторони країни. У кожній сфері прояву тіньової економіки потрібно шукати різні шляхи детінізації, адже специфічність кожної галузі не дає все звести під стандартне трактування.

Список використаних джерел:

1. Артус М. Тіньова економіка та напрями її подолання за умов ринкових відносин. *Галицький економічний вісник.*, 2020., № 2 (35), С. 5 – 9.
2. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у січні-вересні 2020 року. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki> (дата звернення 20.04.2021)
3. Кирпа С. В. Тіньова економіка: її суть та генезис. *Сталий розвиток економіки: зб. наук. праць ПВНЗ "Університет економіки і підприємництва"*, 2019., № 4., С. 60 – 64.
4. Софиенко Н. Теневая экономика составляет половину ВВП Украины – Гетманцев. URL: <https://finance.liga.net/all/novosti/tenevaya-ekonomika-sostavlyaet-polovinu-vvp-ukrainy-getmantsev> (дата звернення 21.04.2021)

Бурдика Антон Ігорович, Пилипов Сергій Анатолійович
ХНПУ імені Г.С. Сковороди, спеціальність «Економіка»,
1 рік навчання, група 51 М
Науковий керівник – к.е.н., доц., завідувач кафедри економічної
теорії, фінансів і обліку Соляр В.В.

НАЗРІЛІ АКЦЕНТИ ІНСТИТУЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Процес формування і розвитку інноваційної економіки повинен протікати паралельно зі створенням і розвитком системи відповідних інститутів. Інституційне середовище визначає тип економічного зростання, його якість і ефективність, є базисом умов, що визначають сталий соціально-економічний розвиток країни. Ця теза впливає зі змістовно-методологічних критеріїв формування головних міжнародних показників рівня інноваційного розвитку економіки. А саме це Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index), Індекс інноваційного розвитку агентства Bloomberg (Bloomberg Innovation Index), Глобальний індекс конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index), Інноваційний індекс Європейського інноваційного табло (Innovation Union Scoreboard), Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів (Global Talent Competitiveness Index), Оцінка готовності до майбутнього виробництва (Readiness for the Future of Production Assessment).

За зазначеними шістьма рейтингами ефективність інноваційної діяльності економіки України за останні роки знизилася за 4-ма індексами. У той же час, Глобальний інноваційний індекс та Індекс інноваційної ефективності покращили позиції України через високі показники за критеріями створених знань, отриманих патентів та корисних моделей по відношенню до ВВП, витрат на комп'ютерне програмне забезпечення, експорту послуг інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у відсотках від загального обсягу торгівлі.

З результатів глобальних досліджень впливає, що мета створення інституційної системи інноваційної економіки України повинна полягати у сприянні масштабному технологічному оновленню виробництва на основі

передових науково-технічних розробок. Досліджуючи сприятливі для цих процесів фактори, необхідно виділити в якості важливого – інститут мотивації людського капіталу. Саме людина, що є носієм людського капіталу, є генератором інновацій. Процес мотивації людського капіталу відбувається в рамках і під впливом формальних і неформальних соціально-економічних інститутів: держави, регіону, недержавних громадських фондів і організацій, ринків, окремих фірм, домогосподарств (сім'ї). Так інноваційна фірма є провідником між наукою і ринком, держава як суб'єкт, що володіє владою і ресурсами, має великі можливості участі у формуванні інноваційної економіки, виступає регулятором і координатором функціонування інституційного середовища інноваційного розвитку економіки.

Дослідження показало, що в результаті проведених державою інституційних реформ по переходу до економіки знань, «зеленої» економіки, помітно збільшилася інноваційна активність підприємств. Так, рівень зацікавленості підприємств у здійсненні інноваційних процесів у період 2012-2020 рр. зростає: їх частка в загальній чисельності досліджуваних підприємств збільшилась з 15 % до 28 %, позитивною тенденцією є зростання частки підприємств які здійснюють продуктові інновації які, власне, і зумовлюють інноваційний розвиток національної економіки. Але при цьому міжнародна інтеграція інноваційної діяльності підприємств розвинена недостатньо. Основна кількість партнерів інноваційних підприємств розташовані в Україні.

Для оцінки пріоритетності державного фінансування інноваційних проектів, які забезпечують дотриманням інтересів як підприємця, так і держави, доцільно використовувати як показник приведених витрат, так і показник чистого приведенного доходу. Такий підхід до оцінки пріоритетності інноваційних проектів дозволяє враховувати їх ефективність як на макро-, так і на мікроекономічному рівні у таких пріоритетних напрямках як розвиток наукового потенціалу України; розвиток науково-технічної та інноваційної інфраструктури; стимулювання розвитку інноваційних кластерів; реалізація

технологічних і науково-дослідних проєктів, що забезпечить зміцнення позиції країни в конкуренції на світових ринках.

Основною проблемою у даній сфері є недосконала, а тому неефективна і нечітка система інституційної підтримки і стимулювання інноваційного розвитку економіки. Насамперед це пов'язано із відсутністю досвіду управління інноваціями. Норми і правила, що встановлюються законами України, центральними, регіональними і місцевими органами влади, не утворюють єдиної системи, а тому не є дієвими. Здебільшого нормативні, законодавчі акти та програмні документи є суперечливими між собою. Цю ситуацію дещо можна покращити за рахунок запозичення практики необхідних інституційних норм високорозвинених країн світу, що дасть змогу вирішити низку актуальних питань, які стосуються як реформування наявної вітчизняної системи державної управління, так і формування інституційної бази підтримки та стимулювання інноваційного розвитку в Україні загалом. Має відбутися інституційне реформування системи нагромадження, поширення знань, перетворення їх на інноваційний продукт та інтелектуальний капітал і навпаки.

Для ефективного функціонування національної інноваційної системи доцільно сформувані і забезпечити тісну взаємодію таких типів інноваційних інститутів: фінансові інноваційні інститути; виробничо-технологічні інститути; інформаційні інститути; інститути підготовки кадрів для інноваційного процесу; експертно-консультативні інститути; інститути регулювання і контролю. Інститути підтримки і розвитку є одним з інструментів державної політики, яка впливає на розвиток інноваційних процесів і формування інноваційної інфраструктури, з використанням механізмів державно-приватного партнерства. До основних напрямів функціонування таких інститутів належать сфери, які є ключовими з погляду реалізації державної соціально-економічної політики, а саме: розвиток сучасних ринкової і соціальної інфраструктур, інфраструктурного забезпечення інноваційного процесу; розвиток ефективного національного інноваційного середовища; сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності інноваційних підприємств;

підтримка розвитку національного інноваційного малого і середнього бізнесу; нівелювання наявного дисбалансу в інноваційному розвитку територій (створення і підтримка регіональної інноваційної структури тощо) [1].

Важливе значення для активізації інноваційних процесів мають фінансові інститути розвитку. Серед них універсальні та спеціалізовані банки розвитку, державні венчурні та лізингові компанії, інноваційні фонди, фонди і агентства регіонального розвитку тощо. Важливу роль в активізації інноваційної діяльності мають і такі інституції, як: технопарки, індустриальні парки, бізнес-інкубатори, наукові центри, кластери, центри трансферу технологій та інші, які потребують першочергової підтримки та стимулювання їх діяльності, насамперед, на законодавчому рівні. Ці інститути інноваційного розвитку мають концентрувати в собі високоінтелектуальний потенціал бізнесових ініціатив, оскільки без цього організувати і здійснити випуск інноваційної продукції, без виробничої кооперації, буде неможливо.

Ще одним аспектом активізації інноваційних процесів є інституційне забезпечення розвитку системи трансформації знань. Основним завданням державних інституцій має бути створення сприятливих умов для вільного і безперешкодного доступу всіх суб'єктів інноваційної діяльності до каналів її поширення, а саме: створення вільного доступу до системи передачі ноу-хау, розробок чи інновацій в сферу виробництва, поширення інформації про нові розробки та інноваційні технології. Процес трансформації знань є недостатньо привабливим для бізнесу, щоб інвестувати в його розвиток, оскільки він не має чіткого матеріального вираження. У ЄС ці витрати покладено на державні інституції.

Державна інституційна політика на національному рівні повинна ґрунтуватися на трьох постулатах: наукові знання – рушійна сила сталого розвитку економіки; технології – двигун соціально-економічного розвитку; державні інститути – відповідають за розвиток науки і технологій та стимулювання інноваційної діяльності. Інституційний інструментарій економічної політики держави охоплює: 1) адміністративні, податкові,

бюджетні, інвестиційні, інноваційні, структурні, цінові, кредитні, інфраструктурні, інформаційні, громадські важелі впливу; 2) систему засобів, що забезпечують дієвість формальних правил; 3) організації, що гарантують їх виконання.

Законодавчі акти щодо підтримки інновацій здебільшого мають нижчий пріоритет порівняно з деякими іншими нормативними актами держави. Це призводить до блокування інноваційних ініціатив. Щоб подолати таку ситуацію, усунути бар'єри співпраці між наукою, освітою та економікою, законодавчі органи влади повинні звернути особливу увагу, насамперед, на посилення взаємоузгодженості між основними законодавчими актами України, що регулюють діяльність в інноваційній сфері. Сьогодні немає достатньої ефективності захисту прав інтелектуальної власності, не створені правові умови для функціонування венчурного капіталу як ринкового інституту, процедура створення окремих суб'єктів інноваційної діяльності безпідставно ускладнена. Відсутні також законодавчо встановлені критерії інноваційності проектів і розмежування інноваційних проектів. Про неефективність нормативно-правового забезпечення свідчить і недостатність та недосконалість інфраструктурного забезпечення інноваційної діяльності, яка представлена в Україні лише окремими типами інноваційних інститутів [2].

Водночас не можна зводити причини низького рівня інноваційного розвитку лише до недостатнього їх нормативно-правового забезпечення. Причини такої ситуації в інноваційній сфері є значно глибшими і полягають у загальній нерозвиненості ринкового середовища в Україні, що зі свого боку і зумовлює нерозвиненість і низький рівень функціональності та неповноту інноваційної інфраструктури.

Одним з інструментів прискорення інноваційних процесів в Україні є досягнення видатків на фінансування науки, що становить 2,5–3 % ВВП, і закріплення цієї норми законодавчо. Ще одним пріоритетом має стати активізація інститутів розвитку у системі координат державно-приватного партнерства, орієнтованого на прискорення інноваційних процесів. Для

покращення ситуації у сфері інституційної підтримки інноваційного розвитку потрібно вивчати європейський досвід до підходів, принципів, форм і методів, які застосовуються в інституційній системі ЄС.

Варто наголосити також і на тому, що лідерами інноваційного розвитку країн ЄС є країни, які не мають потужної науки, як, наприклад, Бельгія, Кіпр, Ірландія, Люксембург, Нідерланди, Словенія, Швеція. В цих країнах інноваційний розвиток економіки забезпечує малий і середній бізнес, який самостійно визначає, які інновації йому потрібно запроваджувати, щоб отримувати економічний ефект. Саме такий досвід на сьогодні є важливий і перспективний для України. Однак основою такого шляху інноваційного оновлення економіки України є створення сприятливих умов для формування інститутів розвитку компаній, більшість з яких і є представниками малого та середнього бізнесу [3].

Крім розглянутих системних інституційних проблем, актуальним завданням в контексті інноваційного розвитку української економіки є цілеспрямоване, послідовне та системне формування власне “інноваційного інституційного середовища”. Для його виконання необхідно:

- запровадити систему індикативного планування, яке передбачає визначення стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку на основі прогнозних і експертних оцінок, створення програмних фондів і програмного управління, виявлення та узгодження інтересів урядових органів, бізнес-асоціацій, профспілок, об’єднань споживачів для досягнення консенсусу та координації зусиль;

- створити ефективну систему інфорсменту інтелектуальної власності;

- вдосконалити інститути державного регулювання й управління інноваційним розвитком (спрощення процедури створення і діяльності інноваційних підприємств, політика загальних і цільових субсидій, податкових пільг, у тому числі – податкових кредитів, митних тарифів, пільгових режимів амортизації та кредиту тощо);

-розробити і реалізувати довгострокову стратегію формування та використання людського капіталу, що потребує відповідних змін у структурі бюджетних витрат (збільшення фінансування науки, освіти, охорони здоров'я, реформування системи освіти, підготовки кадрів;

-створити ефективні механізми інноваційного обміну та взаємодії між потенційними учасниками, у тому числі між університетською, академічною наукою і бізнесом;

-забезпечити створення на регіональному рівні спеціалізованих організацій з підтримки інновацій – технопарків, бізнес-інкубаторів, високотехнологічних фірм та кластерів підприємств.

Список використаних джерел:

1. Матюшенко І.Ю. Перспективи створення національної інноваційної системи в Україні. веб-сайт. URL: <https://docplayer.net/46146210-Perspektivi-stvorennya-nacionalnoyi-innovatsiynoyi-sistemi-v-ukrayini.html> 2. Самойлова Н. І. Господарсько-правова політика держави щодо розвитку інноваційних виробництв. *Правознавець: електронна бібліотека юридичної літератури*: веб-сайт. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/13249/%CD> 3. Пріоритетні напрями розвитку національної економіки України в контексті глобалізаційних викликів: кол. моногр. / МОН України, Харк. нац. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди ; за заг. ред. І. Ф. Прокопенка. – Харків : ХНПУ, 2018. – 196 с.

Андрусенко Людмила Юріївна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
природничий факультет, 2 курс, 21 група
Науковий керівник – к.п.н., доцент кафедри
суспільно-економічних дисциплін і географії Гуцан Т.Г.

ВПЛИВ КЛІМАТИЧНОЇ КРИЗИ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день, незалежно від впливу багатьох соціальних та політичних факторів на економіку будь-якої країни, саме кліматичний фактор залишається найбільш значущим. Але у зв'язку з активною діяльністю антропогенного чинника з кожним роком набуває актуальності питання щодо зниження тиску цивілізації на біосферу. Кліматична криза – реальна загальносвітова проблема, яка здатна глобально перевернути усю світову економіку.

В середині першого десятиліття встановлено, що 90% кліматичних змін обумовлені антропогенним фактором і всього 10% цих змін – природнього походження. Як Україна, так і інші країни розуміють масштаби цієї проблеми, але процеси в плануванні «адаптації» життя, господарства та інфраструктури до цих глобальних змін не розглядаються належним чином [1].

Основною причиною виникнення аномалій в кліматичних показниках – парникові гази, що утворюються в результаті людської діяльності. Зі звіту міжурядової групи експертів з питань змін клімату (МГЕЗК) було відзначено, що найбільший внесок у зміну клімату вносить вуглекислий газ, потім йдуть метан, галогеноалкани і закис азоту. Високі концентрації цих газів збільшують ризики для стану здоров'я населення, екосистем, водних, лісових ресурсів, сталого функціонування енергетичної інфраструктури та агропромислового комплексу, що може завдати і вже завдає колосальних збитків. У зв'язку з цим світ почав формувати кліматичну політику, спрямовану на боротьбу зі змінами клімату та декарбонізацією економіки. Основними джерелами парникових газів в Україні є енергетика, промисловість та утилізація відходів.

Результатом кліматичних змін для України, по-перше, будуть явища потепління. За останні десятиліття середня річна температура в Україні зросла на 1°C. Період від кінця 20-го століття і до сьогодення є найтеплішим за всю історію моніторингу погодних умов в Україні. За даними Мінприроди, середня літня температура в Україні виросла на 1,3°C, середня зимова – на 0,9°C, середня весняна – на 0,9°C, а середня осіння – на 0,4°C [2]. При підвищенні показника середньої світової температури, занадто високі для життєдіяльності температури будуть частіші, занадто низькі – рідше. Як результат, посилюються посухи, змінюється водність річок та озер, з'являються аномальні для України погодні явища.

За результатами спостережень очевидним стає факт домінування посушливого клімату на території України. До 2007 р. в Україні були відносно сприятливі умови з перемінними посухами та атмосферною вологістю. За прогнозами науковців очікується підвищення температури повітря, в результаті кожний другий сезон може бути посушливим. Протягом декількох років рівень води в українських річках почав бути нижчим за норму. В сукупності з посухою та зменшенням опадів, ситуація може бути критичною стану. За оцінками українських вчених, в р. Дніпро на період 2030-2040 рр. буде менше води на 29 %, а в р. Дністер – на 37 %. Це призведе до зменшення врожайності та проблем у роботі атомних електростанцій [2]. Розуміючи нагальні потреби посилення екологічного контролю за якістю повітря, Мінекоенерго починає розбудову загальнодержавної системи моніторингу, яка передбачає відкриття «Офісу контролю викидів у повітря» та 50 станцій моніторингу якості повітря вже у 2021 р. Ці заходи дозволять суттєво скоротити викиди в атмосферу і закласти підґрунтя для стабільної економічної ситуації у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Khylo M. I. Екологічна криза як криза існуючої системи цінностей. *Політичне життя*. 2019. № 1. С. 59-67. 2. Зміна клімату в Україні та світі: причини, наслідки та рішення для протидії. *Екодія*. 2020. URL: <https://ecoaction.org.ua/zmina-klimatu-ua-ta-svit.html> (дата звернення: 05.04.2021).

Василюк Сніжана Олександрівна
ХНПУ імені Г.С Сковороди
природничий факультет, 2 курс, 22 група
Науковий керівник – к.п.н., доцент кафедри
суспільно-економічних дисциплін і географії Гуцан Т.Г.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРОБЛЕМ ЕКОЛОГІЇ ТА ЕКОНОМІКИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Антропоцентризм, або «ера людини», у найближчому майбутньому може призвести до того, що наша цивілізація стане лише спогадом. Історія розвитку людства – це історія зростаючого впливу людини на біосферу. Починаючи з діяння первісної людини, розвитку полювання, поливного землеробства, відкриття нових земель, здійснення промислових революцій настали часи антропогенної кризи. Науково-технічний прогрес сприяв зростанню чисельності населення землі – з 500 млн. у 1650 р. до 7,8 млрд. чоловік у 2021р., що, в свою чергу, вплинуло на збільшення потреби у продовольстві, промислових товарах, паливі, металу, машинах тощо. Це призвело до стрімкого зростання навантаження на екологічні системи, і рівень цього навантаження в середині ХХ – поч. ХХІ ст. досяг критичної позначки.

Економіка та екологія – близькі між собою, теоретично лідируючі науки суспільства. Економіка у перекладі з грецької – мистецтво ведення домашнього господарства, а екологія – наука про дім, житло, місцеперебування. Тобто, щоб існувати у власному домі, необхідно володіти знаннями про його утримання. Ще Ернст Геккель схарактеризував екологію як «галузь знань, що вивчає економіку природи». Науковці впродовж тривалого часу вивчали зв'язок цих наук. Утім, головними залишаються питання впливу економічного розвитку на природу та економічних втрат від проблем з навколишнім середовищем.

Головні гравці світу – США, Європа та Китай – в останнє десятиріччя зупинились на проблемах ресурсокористування й негативного впливу людини на довкілля. Вже зовсім аномальна тепла зима не залишає байдужими найзавзятіших скептиків. Проблеми з відходами та звалищами вийшли на

рівень протестів, залучаючи все більше людей, адже уряд діє швидко лише у разі конкретних загроз або можливостей для своєї країни. В іншому випадку, очікуються розлогі заяви, багаторічні переговори та меморандуми без чітких зобов'язань.

Яскравим прикладом є підписання у 1997 р. Кіотського протоколу, в якому сторони зобов'язалися скорочувати викиди парникових газів. Учасниками угоди стали 191 країна, в т.ч. більшість промислово розвинутих країн, окрім США. Протокол набув чинності у 2005 р., а період дії почався у 2008 р. Вашингтон пішов проти всього світу через загрозу економіці. А Китай та Індія не взяли на себе зобов'язань на першому етапі. Другий період дії протоколу (2012р.-2015 р.), пройшов вже без Росії, Японії, Нової Зеландії та деяких інших країн. На зміну невдатному документу прийшла Паризька хартія, затверджена у 2015 р. Одними з його авторів стали США, але Дональд Трамп, ставши президентом, першочергово вивів США з договору. Активним прихильником нового договору став Китай, але, можливо, лише тому, що його зобов'язання обмежувалися зниженням шкідливих викидів у атмосферу.

Голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляйєн назвала боротьбу зі зміною клімату своїм головним пріоритетом. Була створена зелена стратегія, що потребує інвестицій у розмірі трильйона євро, та, завдяки якій Європа стане першим регіоном, де до 2050 р. викиди парникових газів скоротяться до нуля. Це рішення кліматичних та екологічних проблем було названо способом забезпечення стійкості економіки Євросоюзу.

США з кожним десятиріччям значно покращувало свої результати в екологічному аспекті: прийняття Акту про чисте повітря і створення Агентства з охорони навколишнього середовища у 1970 р. призвели до істотного поліпшення якості повітря в країні, а недавній огляд наукових досліджень показав, що вигоди від цих запроваджень у рази перевищили витрати. Наслідком стало зниження шкідливих домішок у повітрі, поліпшення здоров'я населення. При цьому позитивний результат не обмежувався власне показниками здоров'я. Поліпшення якості повітря вплинуло на вартість

нерухомості, на продуктивність праці, на освітні результати у школярів і навіть призвело до зниження злочинності (тільки збільшення вартості нерухомості оцінюється у \$ 45 млрд., а введення системи торгівлі викидами діоксиду сірки у 1990 р. мало довгостроковий ефект зниження смертності, який оцінюється в \$ 134 млрд. щорічно при вартості програми лише \$ 3 млрд. на рік).

Китай також займає далеко не останню позицію в «екологічній гонці». Слід врахувати те, що у 2012-2015 рр. КНР була першою країною зі знищеною екологією. Так, наприклад, через розвиток виробництва характерною особливістю став смог у китайських містах (у Пекіні 5 днів поспіль була «непроглядна імла», рівень смогу складав 945 мкг/м³ при допустимих 25 мкг/м³). У складі смогу експерти АНК виявили оксид азоту, що несе на людей канцерогенний вплив. Організація Berkeley Earth пізніше підрахувала, що в 2012-2013 рр. від проблем із забрудненням повітря у країні помирили 183 людино/год. – це 17% всіх смертей. 2013 р. став переломним – відбулося закриття найбільш брудних підприємств, а у 2015 р. – скорочення металургійної потужності. У 2018 р. був введений податок на забруднення навколишнього середовища та, як наслідок, скорочення споживання енергетичного вугілля на 5-10 %.

Повільні дії Китаю пов'язані із погіршенням економіки: початок екологічних змін співпав з різким уповільненням росту ВВП: у 2010 р. він склав 10,4%, у 2011 р. – 9,2%, 2012 р. – 7,7%. У 2019 р. економіка ледве подолала відмітку в 6% (за оцінкою експертів, навіть без урахування пандемії коронавірусу, країна навряд чи вийшла б на такий результат у наступних роках), а обсяг інвестицій в альтернативну енергетику впав на 39%. Проте Китай технічно не може отримати інші результати: це світовий лідер з випуску бетону і цементу та виробник половини всієї сировини на планеті – обидва фактори мають значний «вуглецевий відбиток». Проте країна готова боротися до останнього: за останні п'ять років тут було створено більше систем сонячно-повітряної енергії, ніж будь де. Мова йде про 50% продажів електромобілів та 99% світового виробництва електричних автобусів.

В екологічну перебудову втрутилася найгучніша пандемія XXI століття. COVID-19 налякав увесь світ, але і надав максимально переконливі аргументи для змін. Головною проблемою стало безробіття: економіка Євросони у фазі епідемії не росла. Спроби розігнати інфляцію до цільових 2 % і наростити інвестиційну активність не дали результатів. Європейський ЦБ знизив базову ставку до мінус 0,5%, тим самим поставивши під загрозу всю банківську систему. Виходом є протекціонізм, з відкритим питанням екології (це пояснює проблему, чому варто купувати свої власні вироби, а ніж закордонні).

В Європі розвертаються численні заходи щодо боротьби за екологію: так, наприклад, Державний пенсійний фонд Норвегії відмовився від «шкідливих» акцій, у першу чергу, – постачання вугілля. Корпорація Microsoft пообіцяла виділити мільярд доларів на захист клімату та компенсацію негативного впливу на екологію за 30 років. Найбільший покупець зрідженого природного газу в Сінгапурі Pavilion Energy вимагає від продавців звіту про вуглецевий слід виробництва палива.

Завдяки епідемії коронавірусу світ потрапив у «ідеальний шторм» щодо перерозподілу пріоритетів. При виході з COVID-19 усі країни світу будуть домагатися відновлення економічного зростання і ринку робочої сили. На це будуть витрачені величезні суми грошей платників податків. Ці кошти Генсек Антоніу Гутерреш пропонує використати на боротьбу зі зміною клімату. Ми приєднуємось до звернення голови ООН до лідерів країн світу з пропозицією зайнятися порятунком, відновленням і перезавантаженням своєї економіки з урахуванням змін клімату, використавши при цьому наступні термінові заходи: домагатися того, щоб відновлення та розвиток носили стійкий і справедливий характер; створювати екологічно чисті робочі місця; «озеленювати» промисловість, авіацію і судноплавство; не субсидувати викопне паливо і відмовитися від будівництва вугільних електростанцій; при прийнятті всіх без винятку рішень думати про екологію та біосферу; фінансувати тільки ті проекти, які будуть соціально-орієнтованими і не завдаватимуть шкоди навколишньому середовищу. Тож, наш світ впорається з економічною, екологічною та епідемічною кризою лише працюючи спільно разом.

Пешенко Костянтин Юрійович
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, 1 курс, 5М гр.
Науковий керівник – к. е. н., доц., професор кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Сідельнікова І.В.

АГРОПРОМИСЛОВА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Агропромислова інтеграція – це поєднання сільськогосподарського виробництва з переробною промисловістю та іншими галузями народного господарства. Коли йдеться про агропромислову інтеграцію в широкому сенсі, мають на увазі розвиток виробничих і економічних зв'язків між галузями та підприємствами агропромислового комплексу, які пов'язані між собою, технологічно й об'єктивно орієнтовані на поєднання їхніх матеріальних інтересів у процесі виробництва і реалізації кінцевої продукції із сільськогосподарської сировини. Посилення таких зв'язків є закономірним явищем [3].

Проблема агропромислової інтеграції посідає чільне місце у дослідженнях з аграрної тематики. У розробках науковців розкрито надзвичайно широке коло теоретичних і практичних питань цієї проблеми, що стало вагомим надбанням вітчизняної науки та суттєво збагатило наукову економічну думку. Плідним внеском у дослідження тематики з агропромислової інтеграції є наукові праці зарубіжних і вітчизняних учених Дж.Вайнера, С.Мосс, Дж.Магеріджа, В.Г.Андрійчука, В.Я.Месель-Веселяка, І.І.Лукінова, П.І.Гайдуцького, П.Т.Саблука, М.Й.Маліка, О.В.Крисального, М.Я.Дем'яненка та багатьох інших. Однак складність і масштабність інтеграційних процесів надають можливість знаходити все нові аспекти цієї проблеми і продовжувати наукові пошуки, зокрема щодо впливу агропромислової інтеграції на ефективний розвиток національного аграрного сектору.

Доцільність та ефективність інтеграції доведена досвідом таких країн, як Канада, Китай, США, Німеччина, Данія, Японія. За кордоном інтеграційні

процеси отримали свій розвиток ще після кризи 1873 року, внаслідок чого стали формуватися картелі, які являли собою добровільне об'єднання підприємств на основі прийняття угод про квотування обсягів виробництва, цінах реалізації, умовах продажу.

Розвиток інтеграційних процесів в аграрній сфері України відбувався під впливом економічних, політичних, соціальних, ментальних трансформацій у суспільстві та в аграрній сфері зокрема. Цілком логічно, що ці перетворення віддзеркалювалися у взаємовідносинах між підприємствами аграрної сфери та інших галузей національної економіки, набували нового змісту та характерних особливостей у процесі виникнення і функціонування нових видів та форм інтегрованих аграрних формувань [2].

В Україні можна виділити шість основних етапів розвитку інтеграційних процесів:

I етап (30-40-і рр. XX ст.) – інтеграція, яка розвивалася у «природних» умовах створюваних ринків продовольства і засобів виробництва згідно з українськими традиціями. Період виникнення та розвиток різних форм кооперації й інтеграції на принципах добровільності, але при значній підтримці держави.

II етап (60-80-ті рр. XX ст.) – інтеграція, що супроводжувалася вдосконаленням структур управління і зростанням обсягів виробництва, послуг у всіх галузях і сферах діяльності. Характерною особливістю цього етапу стало формування аграрно-індустріальних комбінатів, виробничих спеціалізованих трестів за окремими видами продукції (садівництво, овочівництво), наприкінці 80-х років створення територіально-галузових агропромислових комбінатів та комплексів, і на протязі всіх років спостерігаються значні державні капітальні вкладення в економіку.

III етап (80-90-ті рр. XX ст.) – період створення нових галузових аграрно-промислових інтегрованих структур, перехід від адміністративного управління до вільного ринку, формування багатогалузових об'єднань та консорціумів.

IV етап (1992-1997 рр.) – період, пов’язаний з реформуванням і пошуком шляхів виходу з кризи підприємств різних форм господарювання. Це період масової приватизації, розвитку торговельно-збутових мереж, відпрацьовування нових маркетингових програм, каналів збуту продукції та фінансового ринку.

V етап (1998-2004 рр.) – період постприватизаційного розподілу власності. Утворюються формування, які виникли внаслідок переливання в агропромисловий комплекс капіталу колишніх державних підприємств, наприклад, ВАТ «Миронівський хлібопродукт», що об’єднав 19 сільськогосподарських підприємств.

VI етап (сучасний, з 2005 р. до сьогодні) – період створення нових інтеграційних формувань, специфічних за своєю структурою (поєднання малого підприємництва та багатoproфільних компаній), створення фінансово-промислових груп, холдингів, корпорацій тощо [6, с. 106].

Серед переваг агропромислової інтеграції дослідники виділяють такі [4]:

- забезпечується єдиний процес виробництва, закупівлі, зберігання, переробки продукції
- створюються більш сприятливі умови для широкого впровадження досягнень науково-технічного прогресу;
- досягається скорочення управлінського апарату;
- створюються умови для поєднання інтересів усіх учасників АПК;
- виникає можливість організації виробництва на основі ефективної економії всіх ресурсів;
- забезпечується оптимальне поєднання територіального та галузевого управління.

Стримуючим чинником інтеграції аграрних виробників як у горизонтальному, так і у вертикальному напрямі є відсутність достатніх ресурсів, які б дали їм змогу бути рівноправними партнерами об’єднань. Покращити цю ситуацію можна шляхом участі держави у даних процесах як гаранта майнових і фінансових внесків сільськогосподарських виробників.

Окрім того, зважаючи на значний ризик діяльності в аграрній сфері, доцільним було б забезпечення страхових функцій із боку держави [1].

Приєднуємося до думки тих дослідників, які вважають, що недостатнім є розвиток обслуговуючої кооперації, партнерських форм інтеграції, агропродовольчих кластерів, спостерігається формалізм у функціонуванні багатьох асоціацій, створених за участю аграрних виробників [5].

Отже, у даний час інтеграційні процеси продовжують набирати обертів, а агропромислова інтеграція набуває особливо великого значення як фактор ефективного розвитку вітчизняного аграрного сектору.

Список використаних джерел:

1. Герелес А.В. Сутність агропромислової інтеграції, її організаційні форми та соціально-економічне значення. 2011.URL:<https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/01/072.pdf> (дата звернення: 15.04.2021) 2.Зеліско І.М. Інтеграційні процеси в аграрній сфері України. *Часопис економічних реформ*. 2015. № 4(20). С. 15–21. 3.Камінська В.В. Синергетична ідентифікація інтеграції : монографія / за заг. ред. Є.І. Ходаківського. Житомир, 2012. 204с. 4.Саблук П.Т., Малік М.Й., Валентинов В.Л. Формування міжгалузевих відносин: проблеми теорії та методології. Київ: ІАЕ, 2002. 294 с. 5. Соловей Ю. Особливості поширення інтегрованих структур в аграрному секторі економіки України. *Аграрна економіка*. 2016. Т. 9. № 3-4. С.68–73.5. 6. Соломчук Л.М. Вітчизняний та зарубіжний досвід створення інтегрованих структур. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. Випуск 8. Частина 4. 2014. С.103-108.

Желізняк Аміна Сергіївна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, 1 курс, 14 група
Науковий керівник - к. п. н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Олійник Ю.О.

РОЗВИТОК ІТ СФЕРИ В УКРАЇНІ І ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ

У сучасних умовах пріоритетності переходу до формування нової економіки, яка базується на знаннях та цінностях інформаційного суспільства, розвиток інформаційного простору та інформаційних технологій є потужним чинником стимулювання економічного зростання, піднесення громадянського суспільства, підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки, суспільно-політичної та економічної інтеграції країни

Перевага ІТ-сфери полягає в тому, що вона не обмежена кордонами та територією, оскільки сучасний світ з'єднується Інтернет-мережею, тому можна завоювати частку світового ринку не покидаючи країни. ІТ-сфера в Україні – одна з найдинамічніших і найперспективніших. Значна кількість підприємців уже обрала для ведення ІТ-бізнесу такі провідні міста, як Київ, Львів та Харків. Ці міста стали перспективними аутсорсинговими центрами, проте існують й інші конкурентні переваги. Упродовж останніх років триває тенденція до активізації процесів створення ІТ-підприємств. Її вже давно називають локомотивом розвитку української економіки, але так було не завжди. За даними, зараз в українській ІТ-індустрії працює понад 190 000 фахівців. Як зазначено у звіті IT Ukraine Association, податок, який вони сплатили, у 3,7 раз перевищує середні показники по країні. Тільки за 2018 рік ІТ-послуги принесли майже 10 млрд. грн. податків в українську скарбницю. Рік від року ці цифри зростають у середньому на 20–25%, завдяки чому економіка України зможе дістати поштовх для розвитку. Відносно молода для нашої країни галузь, крім безпосереднього економічного ефекту, сьогодні стала і важливим елементом творення сучасного іміджу держави: понад 100 представників списку

найуспішніших компаній світу «Fortune 500» є лояльними клієнтами вітчизняного ІТ-бізнесу, провідна міжнародна організація Global Sourcing Association відзначила Україну у якості найкращої країни-постачальниці ІТ-послуг до Великої Британії, авторитетний американський бізнес-журнал Inc. включає українські компанії до переліків таких, що розвиваються найбільш динамічно.

Але на жаль, ще залишаються фактори, які негативно впливають на ІТ-індустрію в Україні: відтік фахівців у зв'язку оплатою норми життєзабезпечення; недосконала програма освіти; слабка безпека, критична інфраструктура; конкурентність інших країн; захист інтелектуального права тощо. Незважаючи на всі проблеми, попит на ІТ-технології в Україні швидко зростає. Яскравим прикладом є український портал та онлайн-додаток «Дія», яким активно користуються громадяни. Створивши «державу у смартфоні» поступово Україна перетворюється на цифровий сервіс. Також продовжується автоматизація різних виробничих процесів, розробка мобільних додатків, ігор, збільшується потреби в «хмарних» сервісах. Dodatok «Dija» daє ne liše možlivість otримувати в онлайн-режимі всі державні послуги, але дозволяє українцю полегшити документарну банальність і навчись цифрової грамотності. Відтепер легко можна оцифрувати свої документи, навіть посвідчення водія та техпаспорт та пред'являти замість їхніх копій.

Впровадження нових технологій у різні сфери життя та галузі потребують й збільшення спеціалістів, але на жаль чи на щастя впроваджується тенденція заміщення людської праці штучним інтелектом, а отже і зменшення людського впливу. Наразі штучний інтелект набирає величезну популярність. Швидкий технологічний розвиток потребує надійного захисту. Країна намагається сконцентруватися на створенні сприятливих умов для розширення ІТ-технологій на внутрішні ринки. Поєднує ІТ-сферу з сільським господарством, авіацією та медициною. На сьогодні для будь-якого виробничого процесу потрібна відповідна платформа ІТ. Тому ця сфера займає провідну роль в економіці та відіграє важливу функцію в українському суспільстві. Україна,

незважаючи на значний інтелектуальний та інноваційно-технологічний потенціал, знаходиться «в пастці сировинного ІТ-аутсорсингу».

Українські програмісти переважно реалізують свої здібності в закордонних проектах і працюють як фрілансери. Вони виробляють для іноземних компаній інтелектуальну «сировину», притому вони не створюють українську ІТ-продукцію. За різними підрахунками, близько 70 % доходів української ІТ-галузі надходить від відносно дешевих аутсорс-проектів на експорт або адаптації зарубіжного програмного забезпечення, в результаті чого всі права на кінцевий продукт, фактично створений вітчизняними фахівцями, належать закордонному замовнику, що посилює загрози інноваційної безпеки держави та реалізації національних економічних інтересів. ІТ-галузь має свої проблеми, яким необхідна глибока модернізація державного регулювання. Адже розвиток галузі передбачає активного коригування державної політики та вирішення соціально-економічних питань і розвитку бізнесу. Протягом останніх років у державі так і не вибудовано ефективної політики взаємодії між нею та ІТ-сферою.

На здійснення будь-якого інноваційного проекту потрібні достатні фінансові кошти, з браком яких часто стикаються дрібні, середні і навіть великі компанії не тільки ІТ-індустрії. Перешкоди можуть виникнути тому що майбутні доходи не досить прогнозовані і тому інвестиції в інформаційні технології досить ризиковані, а отже керівництво фірми відмовляється фінансувати проект з власних коштів. Ще якщо фірма планує фінансувати свої проекти за рахунок позикових коштів, переконати кредитора в потенційної прибутковості проекту досить складно. Також інвестор виділяє кошти на певний проект, а керівництво фірми вирішує використовувати їх для фінансування ще одного проекту і в результаті на стадії реалізації проекту коштів виявляється недостатньо, і напрям закривають.

Джерела фінансування ІТ-компаній можуть бути різними. Одним з основних джерел є нерозподілений прибуток, яка залишається після виплати дивідендів по акціях з чистого прибутку компанії. Однак багато фірм, особливо

початківці, не мають достатнього прибутку для фінансування інновацій. Інший шлях – застосування наявних у фірми активів. Сформовані для реалізації одних проектів, вони можуть бути використані за принципом синергії. Ще одним джерело для фінансування ІТ-проектів – це збільшення короткострокових зобов'язань компанії. В цілому, при грамотному управлінні фінансовими потоками багато ІТ-фірми здатні акумулювати власні кошти для нових та існуючих ІТ-проектів. Але навіть найбільшим корпораціям складно і ризиковано фінансувати масштабні ІТ-проекти тільки за рахунок власних коштів. Тому необхідно вміння залучати кошти інших підприємств або приватних осіб. ІТ-компанії можуть фінансуватися також із зовнішніх джерел, отримувати додаткове фінансування збільшенням акціонерного капіталу або за допомогою позичкових фінансів. Запозичення коштів для фінансування ІТ-підприємств може здійснюватися за рахунок отримання кредитів і випуску облігацій. Іншим способом фінансування цієї сфери – додаткова емісія звичайних і привілейованих акцій. Вона дозволяє компанії швидко залучити фінансовий капітал, не збільшуючи зовнішнього боргу. Додаткова емісія акцій може здійснюватися у вигляді публічного розміщення та цільового розміщення серед приватних осіб і компаній.

Становлення України як конкурентоспроможної країни, полягає в створенні платформи для іноземних інвестицій в ІТ-сектор, а також інвестування в глобальні ІТ-технології. Тому доцільно приділяти значно більше уваги стартапам, так як вони взаємопов'язані із залученням інвестицій та приносять більші можливості та прибутки, хоча і відзначаються більшим ризиком. Стартап – це партнерство двох і більше осіб для створення інноваційного продукту або послуги, яке знаходиться на початковій стадії підприємницької діяльності з обмеженими ресурсами, і потребує додаткових венчурних інвестицій. Орієнтованість на глобальний ринок та стабільність доходів це основні переваги ІТ-стартапів. За даними StartupBlink, у світі налічується близько 68 000 проектів, із яких близько половини базуються в США, 4303 у Великій Британії, приблизно 1000 – в Німеччині, майже 900 у

Франції. Щодо України, то кількість стартапів складає 452, із яких 268 засновані в Києві. На даний час, спостерігаємо, що на противагу популяризований ніші розробки мобільних додатків, з'являється все більше проектів пов'язаних з роботехнікою, освітою тощо. Українські стартапи, незважаючи на кризовий стан економіки відсутність реформ, воєнні дії на сході країни, здійснюють прибуткову комерційну діяльність. Порівняно з попередніми трьома роками, українські стартапи перетворились на компанії зі світовим ім'ям і доходом більше 1 млрд. дол. (електронна комерція: Rozetka, ModnaKasta, Tickets.ua; програмне забезпечення та онлайн сервіси: Grammarly, Petcube, Kwambio, Ecoisme та ін.) Навряд чи, оцінюючи ці стартапи, до початку інвестиційної фази, а тим паче роботи, хтось прогнозував їм таке світле майбутнє. Тому доцільним є створення умов для розвитку та використання венчурного інвестування. Венчурне інвестування – це надання коштів на довгий термін молодим компаніям, які знаходяться на ранній стадії розвитку, в обмін на частку в цих компаніях. Щодо переваг венчурного інвестування, зазначимо, що для ефективного вирішення аспектів підвищення рівня інноваційної діяльності суб'єктів підприємницької діяльності за реалізації трансформаційних процесів в економіці, такі властивості, як мобільність капіталу та його високий рівень прибутковості, перетворюють венчурне інвестування на найбільш результативний фактор розвитку.

Зараз багато компаній здійснюють фінансування ІТ-проектів поетапно. Будь-інноваційний процес складається з ряду етапів, і результативність кожного з них непередбачувана через загальної невизначеності та ризику будь-якого ІТ-проекту. Більш того, на кожному етапі, починаючи з розробки ідеї і закінчуючи продажем продукту (в разі продуктових ІТ-проектів), можуть з'являтися несподівані ідеї щодо коригування проекту. Буває, що ще до початку комерціалізації стає очевидна збитковість даного проекту, і його закривають. Безліч непередбачених ситуацій відбувається при розробці та створенні пробних версій, коли можуть відкритися нові ідеї з приводу можливостей продукту або сфери його застосування. Поетапне фінансування дозволяє

знизити рівень ризику і використовувати високу ступінь невизначеності як можливість, а не загрозу.

Інформаційні технології це один із сучасних способів спілкування, головними перевагами якого є загальнодоступність. Використовуючи інформаційні технології можна з легкістю отримати доступ до інформації що вас цікавить, а також поспілкуватися з живою людиною. Підбивши підсумок можна сказати, що інформаційні технології глибоко проникли в наше життя і сучасне суспільство, яке не зможе надалі існувати без них.

Список використаних джерел:

1. Аналітичний звіт «Розвиток української ІТ-індустрії». Аналітичний звіт. – Асоціації «IT Ukraine». 2018. URL: https://ko.com.ua/files/u125/Ukrainian_IT_Industry_Report_UKR.pdf 2. Васюк К. Дев'ять причин пишатися українським ІТ. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/ukrajinskiy-it-rinok-obsyag-eksportu-poslug-i-portret-aytishnika-novini-ukrajini-50103851.html> 3. Кулинич, О. О. Проблеми визначення доцільності інвестування стартапів для розвитку ІТ-сектору України / Олена Олександрівна Кулинич // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред.: М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. Одеса: Одеський національний економічний університет. 2015. Вип. 3. № 58. С. 285-291. 4. Розробка стартап-проектів: Конспект лекцій [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. спеціальностей 151 – «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології» та 152 – «Метрологія та інформаційно-вимірювальна техніка» / О. А. Гавриш, К. О. Бояринова, К. О. Копішинська; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Електронні текстові данні (1 файл: X,XX Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – 188 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/29447/1/Rozrobka_startup-proektiv_Konsp.lekts.pdf

Олійник Михайло Миколайович
НАУ імені М.Є.Жуковського «ХАІ»
гуманітарний факультет, 2 курс, гр. 21
Науковий керівник - к.п.н., доцент кафедри економічної
теорії, фінансів і обліку Мельникова О.В.

ІНФРАСТРУКТУРА АВІАЦІЙНОГО ТРАНСПОРТУ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У сучасному світі в умовах глобалізації складно уявити розвинуту країну без сформованої та ефективно функціонуючої інфраструктури авіаційного транспорту, бо саме вона забезпечує можливість надійних польотів в повітряному просторі і можливість перевантаження вантажів та пересадки пасажирів на наземні види транспорту. Ефективне функціонування інфраструктури повітряного транспорту сприяє налагодженню зовнішньоекономічних зв'язків, та забезпеченню захисту національних інтересів України. Тому актуальним є аналіз діяльності установ авіаційної галузі та визначення ролі авіатранспортної інфраструктури для розвитку національної економіки.

У 2020 р. тільки в авіаційному транспорті спостерігалось зростання вантажообігу перевезень. Повітряний транспорт України здійснює регулярні внутрішньообласні, міжобласні та міжнародні рейси. Найбільшими центрами повітряного транспорту є Київ, Одеса, Харків, Львів. Україна має повітряне сполучення з багатьма країнами. Відбулася переорієнтація пасажирських потоків з внутрішніх на міжнародні авіарейси. Тепер на них припадає більше 90% усіх перевезень пасажирів. У авіатранспорті у 2019 р. пасажирські та вантажні перевезення здійснювали 29 вітчизняних авіакомпаній. Лідерами вантажоперевезень були- АТП ДП «Антонов», авіакомпанії «Міжнародні авіалінії України», «ЗетАвіа», «Максіmus Ейрлайнс» та «Южмашавіа». Зазначеними авіапідприємствами у звітному періоді було виконано 84 відсотки загального обсягу перевезень вантажів. Слід зазначити, що більшу частину вантажоперевезень традиційно складали чартерні рейси в інших державах в

рамках гуманітарних та миротворчих програм ООН, а також згідно з контрактами та угодами з іншими замовниками [3]. За останні роки у авіатранспорті спостерігається позитивна динаміка за основними показниками.

Серед усіх видів транспортної інфраструктури в авіаційній рухомий склад перебуває в кращому становищі, що обумовлено його приналежністю до власних авіаліній. Серед 10 вітчизняних авіаперевізників найбільш сучасний авіа флот має компанія ПрАТ «МАУ», в розпорядженні якої знаходиться 47 повітряних суден. Попри підтримку політики модернізації парку повітряних суден, яку реалізує компанія протягом останніх років, придбавши 6 літаків «Boeing 737-300», середній термін служби авіа суден становить близько 12 років. В ТОВ «Авіаційна компанія «Роза вітрів» середній термін служби парку повітряних суден становить 16,38 років. [2, с.53].

Для оновлення рухомого складу необхідні інвестиції, обсяги яких в останні роки показували позитивну динаміку. Так, капітальні інвестиції на пасажирський авіатранспорт становили у 2019 р. 1324,7 млн. грн, що на 3% більше, ніж у попередньому році; на вантажний авіатранспорт та космічний – 443,2 млн. грн або 183,74% від 2018 р. [5, с. 13]

Одним із важливих параметрів, що відображає якість та рівень розвитку транспортної інфраструктури, і зокрема повітряної, є Індекс глобальної конкурентоспроможності, складовим елементом якого є показник «Інфраструктура», і зокрема «Якість інфраструктури повітряного транспорту». Україна тривалі роки займала досить непогані позиції саме за ознакою якості інфраструктури, проте в останні роки спостерігається нестабільність її розвитку. Так, за показником якості інфраструктури повітряного транспорту Україна у 2016 р. займала 97 позицію, у 2017 р. – 103, а у 2018 р. значно покращила свої позиції до 92 місця [4].

Зростання ролі інфраструктури повітряного транспорту обумовлюється її позитивним впливом на національну економіку, зокрема:

- *ефектом прямої продуктивності* – збільшення накопиченого інфраструктурного капіталу сприяє збільшенню обсягів виробництва та

реалізації продукції та надання туристичних послуг у рамках міжнародної співпраці. Так, Е.Маценгом і М.Равні було доведено, що зниження витрат на перевезення на 15–20% еквівалентне збільшенню обсягів споживання продукції та послуг на 1,5% [7, р. 12].

- *ефектом взаємозамінних елементів* – при сформованій та розгалуженій системі транспортної інфраструктури відкриваються можливості варіації складових елементів виробництва продукції та її реалізації на світовому ринку, замінюючи способи транспортування продукції;

- *ефектом акумуляції факторів виробництва* – економічно розвинена транспортна інфраструктура створює ефект зворотного зв'язку, залучаючи на територію ділові структури, розширюючи межі експлуатації природних ресурсів, надаючи важливого імпульсу притоку населення.

- *ефектом сукупного попиту* – розвиток інфраструктури спричиняє вкладення значних інвестиційних ресурсів у спорудження відповідних інфраструктурних об'єктів та їх подальший ремонт і реконструкцію, що супроводжується зростанням попиту на товари ряду взаємопов'язаних галузей національної економіки, таких як: металургійне виробництво, будівельна галузь, машинобудування та ін.

- *ефектом суміжних галузей* – вплив інфраструктури на зростання досягається ще на початковому, будівельному, етапі: створюються нові робочі місця в будівництві та суміжних галузях. Інвестиції в інфраструктуру вимагають обслуговування, що створює робочі місця на довгостроковий період.

- *ефектом масштабу та охоплення* – краща транспортна інфраструктура знижує витрати на транспортування і сприяє економії від масштабу та удосконаленню управління. Також якісна інфраструктура є передумовою для забезпечення ефективних транспортних послуг для вантажних і пасажирських перевезень, які в свою чергу підтримує основні види економічної діяльності та усуває географічні бар'єри [6].

У 2020 р. Європейська Бізнес Асоціація вперше провела експертне дослідження загального стану розвитку транспортної інфраструктури в Україні,

визначивши та запровадивши інтегральний показник «Інфраструктурний індекс», який склав 2,58 балів з 5-ти можливих. Середня оцінка (за 5-ти бальною шкалою) загального розвитку транспортних галузей становила для авіаційного транспорту 3,17 балів, що є найвищим показником серед усіх видів транспорту. Переважно задовільним (47%) або низьким (33%) є рівень інвестиційної привабливості України для реалізації інфраструктурних проектів. При цьому, на думку опитаних, найбільш ефективною формою партнерства та моделлю інвестування в інфраструктурні проекти у майбутньому є державно-приватне партнерство (67%), приватизація (19%) та оренда (12%) [1]. Тому доречно активно розробляти та впроваджувати інвестиційні проекти у співпраці із світовими організаціями та структурами.

На сьогодні активно реалізується проект «Модернізації аеронавігаційної системи України», загальною вартістю 117,55 млн. євро, при цьому власні кошти становлять 35,19 млн. євро, а по 41,18 млн. євро кредитують ЄБРР та ЄІБ. Він передбачає заміну фізично і морально застарілого обладнання на сучасне для підтримки зростання якості аеронавігаційного обслуговування в Україні, що дозволить досягти відповідності завданням, встановленим для України щодо реалізації Плану впровадження Єдиного європейського неба в Україні (LSSIP) та підготовки до гармонізації з вимогами Угоди про спільний європейський авіаційний простір (ЕСАА), що є основними пріоритетами державної політики у сфері управління повітряним рухом України [3]

Також розроблена державна цільова програма розвитку аеропортів, спрямована на лібералізацію українського ринку авіаперевезень, що сприятиме збільшенню пасажиро- та вантажопотоків внаслідок доступу українських авіакомпаній до ринку ЄС, зростанню трансферного потенціалу України, розвитку регіональних аеропортів України, збільшенню рівня зайнятості, залученню низькобюджетних перевізників на український ринок та ін.

Отже, стратегічними напрямками розвитку інфраструктури авіаційного транспорту є екологізація, енергоефективність і безпечність транспорту, підвищення ефективності та конкурентоспроможності інфраструктури

повітряного транспорту на міжнародному рівні, залучення інвесторів до інноваційних проектів даної сфери, розбудова роботизованих транспортно-логістичних, складських комплексів, організація цифрових виробництв та введення інтегрованих систем сервісного обслуговування забезпечення безперешкодної мобільності з іншими країнами та інтеграції у міжнародний бізнес.

Список використаних джерел:

1. Інфраструктурний індекс 2020. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2020/12/Infrastructure_2020.pdf (дата звернення: 28.03.2021)
2. Орловський М. М., Приймак А. В., Височанська Ю. Ю., Гальчинський К.А. Дослідження стану льотної придатності та перспективи розвитку цивільного авіаційного парку України. Открытые информационные и компьютерные интегрированные технологии. 2019. № 83. С. 42–58.
3. Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/content/dokumenti.html> (дата звернення 27.02.2021 р.)
4. Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2017-2018. Економічний дискусійний клуб. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2> (дата звернення: 05.04.2021).
5. Транспорт України 2019. Статистичний збірник. / за ред. І. Петренко. Київ: Державна служба статистики, 2020. 115 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/10/zb_trans_19.pdf
6. Шиба О. А. Вплив розвитку транспортної інфраструктури на економічне зростання країн-членів Європейського Союзу: дис. канд. екон. наук: 08.00.02 / ЛНУ імені І.Франка. Львів. 2017. 204 с.
7. Mazzenga E., Ravn M. International Business Cycles: The Quantitative Role of Transportation Costs. *Working Paper*. № 3530. CEPR. London, 2002. P. 9–13

Хамашта Тоні Габі
ХНПУ імені Г.С.Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка»,
3 курс, 34 група
Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Осьмірко І.В.

МІСЦЕ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКАХ УКРАЇНИ

Зовнішньоторговельна діяльність країни обраховується у вигляді платіжного балансу. За визначенням МВФ, платіжний баланс — це статистичний звіт за певний період, який показує операції з товарами, послугами і доходами, здійснені будь-якою країною з рештою світу; зміну власності та інші зміни в монетарному золоті, СПЗ, які належать країні, а також фінансових вимогах і зобов'язань у відношенні до решти світу; односторонні перекази і компенсуючі записи, що необхідні для балансування тих операцій і змін, які взаємно не покриваються.

Активне сальдо платіжного балансу призводить до зростання золотовалютного резерву центрального банку. Пасивне сальдо має протилежні наслідки.

Макроекономічне призначення платіжного балансу полягає в тому, щоб у лаконічній формі відбивати стан міжнародних економічних відносин даної країни з її закордонними партнерами, являючись індикатором для вибору кредитно-грошової, валютної, бюджетно-податкової, зовнішньоторговельної політики і управління державною заборгованістю.

Перші спроби підведення підсумків зовнішньоекономічної діяльності держави починалися ще в середні віки, а сам термін «платіжний баланс» увів в обіг у XVIII ст. британський економіст Джон Стюарт Мілль, що вбачав джерело багатства країни в її активному торговому балансі.

Концептуальна основа складання статистики платіжного балансу України базується на 6-му виданні “Керівництва з платіжного балансу та міжнародної

інвестиційної позиції” (МВФ, 2009) (далі – КПБ6). Платіжний баланс – це статистичний звіт, у якому зазначено сумарні дані про економічні операції резидентів з нерезидентами за певний період.

Основні компоненти платіжного балансу згруповані за трьома категоріями, а саме: рахунок поточних операцій, рахунок операцій з капіталом і фінансовий рахунок. Рахунок поточних операцій включає: експорт товарів (у цінах FOB) і послуг; імпорт товарів (у цінах FOB) і послуг; первинні доходи до отримання та виплати; вторинні доходи до отримання та виплати [1]:

Слід зазначити, що платіжний баланс – це насамперед відбиття зовнішньоекономічних зв'язків країни. Регулювання платіжного балансу не є самоціллю, а виступає як елемент соціально-економічної політики країни, тому що спроба стабілізувати платіжний баланс у відриві від внутрішнього стану національної економіки може привести до протиріч внутрішніх і зовнішніх цілей розвитку економіки й погіршити внутрішню ситуацію в країні. А значить аналізу стану платіжного балансу повинне приділятися значимий вплив.

За результатами наслідків світової економічної кризи 2008 року в економіці України проявилися негативні процеси, а саме: скорочення обсягів виробництва, зниження інвестиційної активності. За наслідками кризи 2008 року відбувся різкий спад як експортних так і імпортних операцій. Але проблема полягає в тому, що власне виробництво забезпечує лише дві третини товарних ресурсів країни, а решта завозила з-за кордону за рахунок зовнішніх джерел і позик. На цьому етапі, за відсутності структурних реформ, відзначена стагнація вітчизняної економіки.

На рисунку 1 наведений графік зведеного балансу, на якому чітко видно відсутність будь якої стабільності розвитку.

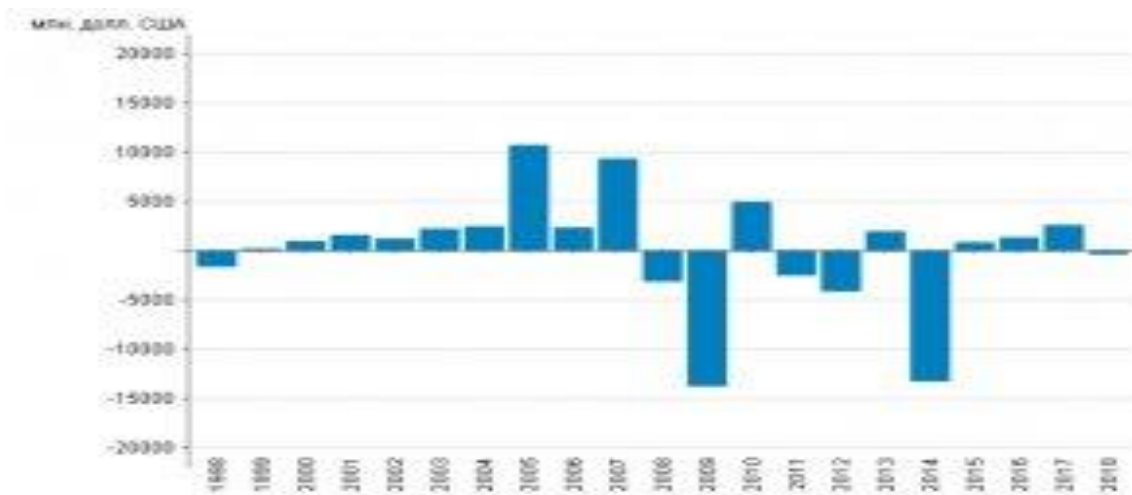

Рис.1 Динаміка зведеного платіжного балансу України

Для розвинених країн дефіцитний платіжний баланс повинен розглядатися виключно в загальному контексті політико-економічної ситуації як в самій країні, так і за її межами.

Що стосується балансу послуг, то його стан показує ступінь розвитку зовнішньоекономічного напрямку в цьому секторі. У нинішніх умовах частка міжнародних послуг в загальній структурі руху грошових потоків постійно зростає, якщо країна активно розвиває економічні зв'язки з іншими державами-учасниками системи світового господарства.

В даний час для України є необхідним визначити свою позицію та напрям оптимізації платіжного балансу країни для того, щоб поліпшити умови функціонування економіки в цілому, оптимізувати міжнародну економічну діяльність загалом та її окремих компонентів. Тому український уряд проводячи економічну політику повинен враховувати ті обмеження та вимоги які висувають завдання формування платіжних балансів, а також аналізувати та застосовувати шляхи та засоби подолання негативних явищ та процесів, що виникли у результаті різних збурень на світовому ринку.

Дефіцит платіжного балансу, вибір державного впливу та інструментів регулювання зводиться до таких варіантів [2,3]:

- так звану політику дефляції, тобто обмеження бюджетних видатків переважно на загальносуспільні цілі, «заморожування» цін та виплат по

заробітній платі. Її складовими виступають фінансові та грошово-кредитні інструменти – зміна облікової ставки національного Банку, кредитні обмеження, встановлення меж зростання грошової маси;

- девальвацію, спрямовану на стимулювання експорту і стримування імпорту продукції;

- валютні обмеження, пов'язані з блокуванням інвалютної виручки експортерів, ліцензуванням, продажем іноземної валюти імпортерам;

- фінансова і грошово-кредитна політика, що полягає у виділенні бюджетних субсидій експортерам, підвищенні імпортних зборів, мит на імпортні товари, відміні податку з відсотків, що виплачуються країнам - власникам цінних паперів, з метою надходження капіталів у країну.

Складання, вивчення й аналіз платіжного балансу – необхідні дії уряду будь-якої країни, тому що саме за даними платіжного балансу можна наочно визначити, в якому стані знаходиться той чи інший пункт дуже важливих для кожної країни зовнішньоекономічних відносин.

Отже, платіжний баланс країни дає багатий матеріал для оцінки поточної ситуації та планування власної інвестиційної активності на фінансових і валютних ринках. Регулярний аналіз динаміки національних платіжних балансів доповнює технічний аналіз, дозволяючи створити кілька сценаріїв розвитку і, як наслідок, власний план дій для всіх можливих прогнозів.

Список використаних джерел:

1. Статистичні дані України. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/balance/>
2. Корнієнко Є. С. Загальні положення та методи прогнозування платіжного балансу, їх застосування для оцінки платіжного балансу України на 2002 рік [Текст] / Є.С. Корнієнко // Финансовые риски, 2002. - №1-2(29). – с. 41-50.
3. Лук'яненко І. Системне моделювання показників бюджетної системи України: Принципи та інструменти [Текст]: монографія. / І. Лук'яненко. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія», 2004. - 584 с.

Суміш Костянтин Петрович
КНУ імені Т.Г. Шевченко
економічний факультет, 2 курс
Науковий керівник - к. п. н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Олійник Ю.О.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Глобалізація господарського життя в сучасних умовах стала провідним чинником економічного розвитку всіх країн світу. У процесі глобалізації відбуваються складні зміни в світовій економіці, в результаті яких формується новітня система взаємовідносин між суб'єктами світового господарства. Ця система породжує нові можливості для учасників світового співтовариства, але водночас веде до посилення ризиків і зовнішніх загроз для функціонування національної економіки.

Об'єктивний зміст глобалізації складають різноманітні за походженням, сферами прояву, механізмами й наслідками процеси, що дозволяють і вимагають розглядати глобалізацію як якісно самостійну, складну систему явищ і відносин, цілісну в її системності, але внутрішньо досить суперечливу.

Глобалізація світової економіки знайшла своє вираження в наступних процесах:

- поглибленні, насамперед, інтернаціоналізації виробництва, а не обміну, як це мало місце раніше. Інтернаціоналізація виробництва проявляється в тому, що в створенні кінцевого продукту в різних формах і на різних стадіях беруть участь виробники багатьох країн світу. Проміжні товари й напівфабрикати займають все більшу частку у світовій торгівлі й у міжкорпоративних трансфертах. Інституціональною формою інтернаціоналізації виробництва виступають ТНК;

- поглибленні інтернаціоналізації капіталу, що полягає у зростанні міжнародного руху капіталу між країнами, насамперед, у вигляді прямих

інвестицій (причому обсяги прямих іноземних інвестицій зростають швидше, ніж зовнішня торгівля й виробництво);

- глобалізації продуктивних сил через обмін засобами виробництва й науково-технічними, технологічними знаннями, а також у формі міжнародної спеціалізації й кооперації, що пов'язують господарські одиниці в цілісні виробничо-споживчі системи;

- формуванні глобальної матеріальної, інформаційної, організаційно-економічної інфраструктури, що забезпечує здійснення міжнародного співробітництва;

- посиленні інтернаціоналізації обміну на основі поглиблення міжнародного поділу праці, зростання масштабів і якісної зміни характеру традиційної міжнародної торгівлі упередметненими товарами. Більш важливим напрямком міжнародного співробітництва стає сфера послуг, що розвивається швидше сфери матеріального виробництва;

- збільшенні масштабів міжнародної міграції робочої сили. У той же час сучасні телекомунікаційні технології відкривають нові можливості в цій галузі й дозволяють безболісно обмежити імміграційні процеси. Будь-яка компанія в Європі, Північній Америці або Японії може з легкістю доручити виконання, наприклад, комп'ютерних робіт виконавцеві, що перебуває в іншій країні, і негайно одержати готову роботу у своєму офісі;

- зростаючій інтернаціоналізації впливу виробництва й споживання на навколишнє середовище, що викликає збільшення потреби в міжнародному співробітництві, спрямованому на вирішення глобальних проблем сучасності.

Глобалізація, як процес, об'єктивна в тій мірі, в якій вона виражає потребу капіталу в розширенні, виходу його за межі національних кордонів, необхідності інтернаціоналізації виробництва й господарської діяльності. І одночасно вона є процесом, що політично стимулюється, спрямовується й контролюється великим міжнародним капіталом з використанням державних структур найпотужнішої держави й інших найбільш розвинених країн, а також міжнародних економічних відносин. Глобалізація зруйнувала уявлення «про

простір і час, про систему координат, відповідно до якої ми організовували реальність», і виявилася у формуванні глобального економічного, фінансового, культурного, правового та політичного простору. Ці елементи глобального простору безпосередньо впливають на соціальну практику незалежно від місця географічного розташування, особливостей культури, мови, економіки та фінансів тієї або іншої країни, формуючи виклики для економічної безпеки держави.

З огляду на зазначені виклики глобалізації та з метою ефективного забезпечення економічної безпеки країни, необхідно чітко окреслити коло загроз економічній безпеці держави: спад виробництва, деградація наукоємних виробництв, що призводить до посилення економічної залежності від зарубіжних країн; низька конкурентоспроможність національної економіки, викликана відсталістю технологічної бази більшості галузей; зниження інвестиційної активності; погіршення стану платіжно-грошової системи; економічна злочинність (незаконна торгівля енергоносіями, мінеральними ресурсами, посадові злочини, корупція, хабарництво, рекет, порушення правил ведення валютних операцій, ухилення від сплати податків тощо); набуття економічною кризою в державах затяжного характеру.

Таким чином, вивчення процесів, які відбуваються у світовій економіці, показує, що глобалізація не однаково впливає на економічно розвинені і нерозвинені держави. У перших з'являються нові великі можливості для зростання їхньої національної економіки, а щодо других, то навпаки – виникає загроза деградації.

Однією з найбільш серйозних загроз, яку несе глобалізація державам, що розвиваються, – є висока імовірність запуску процесів деіндустріалізації економіки цих країн. Це обумовлено тим, що в процесі глобалізації внаслідок появи сприятливих умов для вільного переміщення через державні кордони технологій, трудових ресурсів, ідей, розміщення підприємств відбувається в тих країнах, де стабільна соціально-політична обстановка і є все необхідне для випуску високотехнологічної продукції, у тому числі є трудові та інші ресурси,

а політика урядів і чинне законодавство сприяють розвитку бізнесу, в тому числі малого і середнього. У таких країнах органи державної влади найважливішими своїми завданнями вважають забезпечення захисту приватної власності та активну протидію корупції. Все це об'єктивно сприяє створенню належних умов для зовнішньої і внутрішньої інвестиційної діяльності, впровадження інновацій та створення високотехнологічних наукомістких виробництв.

В кінцевому підсумку в таких країнах відбувається створення і випуск високоякісного продукту, який стає світовим брендом і з яким не завжди можуть конкурувати аналогічні продукти традиційних національних виробників, що об'єктивно створює не тільки загрози їхній економічній безпеці, а й власне існуванню на ринку. Це обумовлено тим, що для сучасного споживача, в перш, важливе поєднання ціни – якості, а не країна-виробник. І тому він віддає перевагу не національному товаровиробнику, а закордонному, якщо товар останнього буде якіснішим і матиме прийнятну вартість. Як результат, вітчизняні товаровиробники зазнають значних економічних втрат, які в кінцевому підсумку можуть призвести до зупинки і руйнації підприємств.

Разом з тим глобалізація економіки є і серйозною загрозою, яка стосується не тільки діяльності та економічної безпеки окремих підприємств, а й значною мірою пов'язана із гарантуванням національної безпеки в сфері економіки. Адже матиме місце відтік трудових ресурсів з країни. Особливу занепокоєність викликає той факт, що серед трудових мігрантів багато освічених людей, які являють собою інтелектуальну основу суспільства та економіки – інженерів, лікарів, фахівців в області інформаційних технологій, енергетики, машинобудування, сільського господарства. Серйозну загрозу становить також відтік за кордон висококваліфікованих робітників і найнеприємніше – молодих фахівців як майбутнього економіки кожної держави. Втрата людського капіталу неминуче призводить до деградації держави практично у всіх найважливіших сферах його діяльності. У тому числі в економіці, політиці, культурі, науці, освіті, соціальній сфері, міжнародній діяльності та обороні. Все це призводить

до втрати наукомістких виробництв, високих технологій і в кінцевому підсумку – до падіння конкурентоспроможності як окремих підприємств, так і всієї національної економіки в цілому.

Відтік за кордон трудових ресурсів об'єктивно призводить до їх перерозподілу в глобальному масштабі. Втрата добре підготовлених та з практичним досвідом роботи в реальному секторі економіки представників інженерно-технічного складу та висококваліфікованих робітників призводить до втрати високих технологій і несе серйозну загрозу економічній безпеці, по-перше, підприємствам, що працюють в сфері матеріального виробництва і випускають наукомістку продукцію. Це своєю чергою сприяє зміні структури економіки держави і завдає серйозної шкоди національному бізнесу. А також сприяє зростанню соціальної напруженості в суспільстві у зв'язку із закриттям або перепрофілюванням вітчизняних підприємств, продукти яких не витримують конкуренції із зарубіжними аналогами. Це щонайперше стосується наукомістких виробництв, де використовуються високі технології і активно впроваджуються інновації, в тому числі в машинобудуванні, авіабудуванні, ракетобудуванні, суднобудуванні, автомобілебудуванні, а також у виробництві медичного обладнання, турбін, генераторів, засобів зв'язку та обчислювальної техніки. Таким чином, викликаний глобалізацією економіки відтік робочої сили набагато не безпечніший для національної безпеки процес, ніж просто загроза економічній безпеці окремих підприємств і економіці в цілому.

Що ж до країн, які розвиваються і мають нестабільну політичну і економічну системи, то слід визнати: вони з об'єктивних причин не зможуть створити сприятливі умови для розвитку науки і вищої освіти. За наявності економічної кризи в цих країнах відбувається зупинка підприємств, що працюють в реальному секторі економіки, і це негативно впливає на бюджет країни. А відтак призводить до зниження фінансування науки і вищої освіти. І, як наслідок, вітчизняні вчені виїжджають за кордон, матеріально-технічна база наукових центрів не розвивається, вітчизняні підприємства та споживачі починають використовувати закордонне обладнання, технології і готові вироби.

Це призводить, з одного боку, до зниження фінансування вищої освіти, а з іншого, втрачається мотивація до отримання знань у студентів, оскільки стає неможливим працювати за фахом після закінчення вузу.

Існує логічна закономірність між рівнем розвитку економіки і рівнем освіти. Згідно з рейтингом QS Higher Education System Strength Rankings 2016, серед 50 кращих систем вищої освіти перше місце посідає США (100 балів), друге – Великобританія (98,5 бала), третє – Німеччина (94 балів). У цих же країнах найбільш розвинена інноваційна економіка. Стосовно української вищої освіти, то її оцінили в 16,6 бала, в результаті країна зайняла 45 місце, а її найближчими сусідами во світньому рейтингу стали Ліван і Філіппіни.

У період глобалізації економіки величезну роль відіграють інвестиції, які створюють умови для реалізації наукомістких інноваційних проектів, відкриття нових виробництв і модернізації існуючих. Без інвестування неможливо в сучасних умовах побудувати і активно розвивати економіку і бізнес. Це обумовлено тим, що розробка сучасного продукту, особливо в наукомісткій сфері, вимагає значних фінансових витрат і часу.

У країнах, що розвиваються, таких як Україна, ситуація з інвестиціями зовсім інша. Інвестори в нестабільні країни йдуть неохоче, бо існує високий рівень невизначеності процесів, що відбуваються в політиці, суспільстві, економіці. Через можливі соціально-політичні потрясіння в таких країнах, а також імовірні зміни в їхньому законодавстві, не завжди адекватні дії влади, постійні загрози поділу власності внаслідок рейдерських захоплень для інвесторів завжди існує великий ризик втратити свої гроші.

На потенційних інвесторів, незважаючи на інвестиційну привабливість України, яка має потужний людський капітал, технології та досвід у створенні наукомісткої продукції світового рівня (транспортні літаки, ракетно-космічну техніку, цивільні і військові річкові та морські судна, турбіни, авіаційні двигуни, обладнання АЕС і багато іншого), негативно впливають такі основні фактори: нестабільна соціально-політична ситуація в країні; глибока економічна криза; недосконале законодавство, яке регулює економічну

діяльність; відсутність реального, гарантованого законом і практичною діяльністю органів державної влади, права власності; відсутність прагнення органів державної влади, особливо місцевого, регіонального та галузевого рівня, створювати сприятливі умови для інвесторів; високий рівень корупції; вплив організованої злочинності у сфері економіки на діяльність суб'єктів господарської діяльності.

Кризові явища, що відбуваються в економіці України, не дають змогу державі належним чином реалізовувати функції безпеки, до того ж процеси глобалізації додають нові ускладнені умови співіснування. Вчасне врахування зовнішніх та внутрішніх загроз, дієві заходи економічної політики, стратегічне бачення власних переваг та можливостей дозволить системі державного управління та регулювання успішно адаптувати національну економіку до негативного впливу глобалізації та сформувати власну модель економічної безпеки. Це можна зробити, створивши в системі економічної безпеки відповідний механізм узгодження інтересів усіх суб'єктів, які можуть бути задіяні владою і бізнесом для протидії загрозам у сфері економіки. Такий похід до побудови систем економічної безпеки дасть змогу ефективно використовувати наявні в державі та у суб'єктів господарської діяльності ресурси і технології для комплексної протидії існуючим і можливим факторам загроз зовнішнього та внутрішнього середовища.

Список використаних джерел

1. Безпека та конкурентоспроможність економіки України в умовах Б 39 глобалізації : монографія [О.С. Власюк, А.І. Мокій, О.І. Іляш, В.І. Волошин, М.І. Флейчук, Т.О. Власюк та ін.] / за заг. ред. О.С. Власюка. – К. : НІСД. 2017. 384 с. 2. Захаров О.І. Глобалізація та її вплив на економічну безпеку / О.І. Захаров // Вчені записки Університету «КРОК». 2016. № 43. С. 4-13. 3. Колеснікова К.С., Маліновська І.А. Економічна безпека України в контексті глобалізаційних викликів / К.С. Колеснікова, І.А. Маліновська, І.А. Чабаров В.О. // «Молодий вчений». 2018. № 3 (55). С. 351-354. 4. Риков В. В. Вплив глобалізаційних процесів на економічну безпеку України / В. В. Риков // Право та державне управління. 2020. № 2. С. 204-210.

Адаменко Аліна Сергіївна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка»
1 курс, 14-е група
Науковий керівник - к.п.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Сідельнікова В.К.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Процеси глобалізації, що змінили світ на межі третього тисячоліття, вимагають відмовитися від традиційних, силових і геополітичних підходів у світовій політиці. Як відомо, вперше запровадив термін «економічна безпека» та актуалізував цю проблему в умовах світової глобальної кризи президент США Франклін Рузвельт.

Процеси, пов'язані з розвитком глобалізації, впливають на суспільне життя, економічну діяльність, систему державного управління, розширюючи політичний процес, пропагуючи власні цінності, створюючи залежність від світової кон'юнктури та міжнародних інститутів.

Глобалізація розглядається в багатьох аспектах діяльнісних проявів, але суттєва частина може зводитися до економічної діяльності, що підпадає під певні межі, які стримують можливості та створюють наслідки в діяльності країн-учасників світової економіки. Внаслідок цього власні національні інтереси та потреби держави опиняються перед реаліями глобального ринку, рішеннями наднаціональних суб'єктів управління, впливом великих корпорацій та спільнот [1].

Економічна природа глобалізації стала наслідком взаємодоповнення трьох компонентів: комерційної (спостерігається через потоки міжнародної торгівлі, здійснювані приватними і державними підприємствами, урядами країн тощо), виробничої (базується на розширенні багатонаціональних компаній і нарощуванні міжнародних довгострокових інвестицій) та фінансової (характеризується транзакціями у сфері купівлі й продажу валюти, деривативів

і операцій на ф'ючерських ринках, короткострокових портфельних та довгострокових інвестицій, міжнародних банківських і т.ін.) [2].

Найрозвиненіші країни мають можливість розповсюдити свій економічний, отже, і політичний вплив на весь світ. США мають своїх економічних емісарів практично в усіх значущих і незначних фінансових проектах у всьому світі. Американський фінансовий капітал нишпорить по всіх континентах у пошуках найбільш вигідного вкладення, і там, де він з'являється, закони і правила вимушені перебудовуватися під його вимоги. Більшість глобальних гравців на грошовому ринку – це американські установи зі всесвітньою інфраструктурою [3].

Важливим чинником економічного проникнення і, як наслідок, політичного домінування, є діяльність ТНК. На сьогодні 92% найбільших ТНК, що контролюють близько 50 % світового ВВП, «приписані» до США, Японії і країн ЄС. Найважливіша умова економічної присутності – політико-правова реформа, що гарантує збереження вкладеного капіталу, однак наслідки такої реформи можуть бути вкрай негативними для майбутнього країн, що розвиваються [3].

В економічній сфері глобалізація характеризується посиленням ролі наднаціональної координації та інтеграції, відкритістю економік світових країн; економічними угодами на рівні регіонів та світу загалом, глобальним поділом праці, зростанням впливу транснаціональних корпорацій, функціонуванням загальносвітового економічного механізму, швидким реагуванням фінансових ринків на світові події.

Під загрозою економічній безпеці розуміють сукупність небезпечних для важливих інтересів соціально-економічної системи умов і факторів. Яскравим прикладом небезпечного впливу глобальних процесів на економічну безпеку є розгортання глобальної фінансово-економічної кризи. У період фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. в Україні першими постраждали такі складові економічної безпеки, як фінансова, інвестиційна та зовнішньоекономічна

безпека. Це ті складові економічної безпеки, які першими реагують на будь-які зміни в світовому економічному просторі.

Питання безпеки спираються на окремі законодавчі акти, які регулюють відповідну сферу. У Законі України «Про національну безпеку України» зазначено, що державною політикою сфери національної безпеки є економічна безпека, а національні інтереси України спрямовані на забезпечення сталого розвитку економіки [4].

Вплив глобалізації на такий структурний елемент економічної безпеки країни як стабільність національної економіки носить суперечливий характер. З одного боку, глобалізація сприяє наданню всім суб'єктам світогосподарських відносин рівних умов діяльності на ринку і підвищує їхні шанси на ефективний економічний розвиток шляхом застосування всіх переваг вільного переміщення капіталу і продуктивних сил. З іншого боку – глобалізація збільшує диференціацію доходів населення і провокує загострення соціальних конфліктів, тим самим послаблюючи внутрішній і зовнішній захисний потенціал економічної безпеки. [3].

Подолання економічної кризи в Україні є одним з пріоритетів політики забезпечення економічної безпеки держави. Зовнішня агресія проти України критично погіршила динаміку соціально-економічного розвитку, що посилює макроекономічні дисбаланси та погіршило коротко- та середньострокові перспективи економічного зростання [5].

На даний час Україна не використовує всі свої конкурентні переваги (дешева робоча сила, достатня ресурсозабезпеченість деякими видами сировини, використання вигідного геоелекономічного розташування тощо), оскільки офіційний сектор економіки неефективний. Натомість конкуренти України широко застосовують високі й запатентовані технології, стимулюють виробництво унікальних товарів, всебічно залучають наукову еліту, кредитують інновації [6].

Отже, виходячи зі складного стану реального сектору економіки України ліквідація загроз економічній безпеці повинна мати комплексний та системний

характер в контексті переходу національної економіки на якісно інший рівень її розвитку, що спирається на залучення інвестицій та виходом економіки із тіні. Такий перехід має обов'язково супроводжуватися рішучою протидією хабарництву та корупції, боротьбою з відтоком капіталу за кордон [7].

Перспективи розвитку економіки України залежать від здатності до побудови ефективної зовнішньоекономічної політики, пріоритети якої відповідатимуть національним інтересам та, водночас, наслідуватимуть світові тенденції. Вчасне врахування зовнішніх та внутрішніх загроз, дієві заходи економічної політики, стратегічне бачення власних переваг та можливостей дозволить системі державного управління та регулювання успішно адаптувати національну економіку до негативного впливу глобалізації та сформувати власну модель економічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Риков В.В. Вплив глобалізаційних процесів на економічну безпеку України. Право та державне управління. 2020. №2. С. 204-210.
2. Куцмус Н.М., Прокопчук О.А., Усюк Т.В. Україна в системі глобальної економіки: торговельний аспект. Економіка АПК. 2020. № 4. С. 94.
3. Гольдак В.І. Вплив процесів глобалізації на економічну безпеку країн. URL: <http://ves.pstu.edu/article/view/52291>
4. Про національну безпеку України : Закон України № 2469-VIII від 21 червня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
5. Сідельнікова В.К. Економічна безпека як фактор прояву національних економічних інтересів України. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка»: Зб. наук. пр. / За заг. ред. акад. АПН України І.Ф. Прокопенка. Харків: ХНПУ, 2016. Вип. 16. 126 с.
6. Лебян Т.О., Дідіченко О.С. Вплив глобалізаційних процесів на економіку і ринок праці України URL: http://www.confcontact.com/2012_09_21/4_ledyan.htm
7. Пріоритетні напрями розвитку національної економіки України в контексті глобалізаційних викликів. монографія. ХНПУ імені Г.С. Сковороди; за заг. ред. І.Ф. Прокопенка. Харків : Видавництво Іванченка І.С., 2018. 196 с.

Іванова Катерина Геннадіївна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
факультет початкового навчання, 2 курс, 21 група
Науковий керівник – к. п. н., доцент кафедри
суспільно-економічних дисциплін і географії Рядинська І.А.

РОЛЬ І МІСЦЕ ТНК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах глобалізації роль ТНК у розвитку світової економіки неухильно зростає. В умовах інтернаціоналізації світової економіки зростання впливу ТНК був пов'язаний зі збільшенням кількості транснаціональних корпорацій в умовах зростаючого ринку на хвилі зростання п'ятого технологічного укладу на межі XX-XXI століть. В умовах глобалізації світової економіки та уповільнення зростання ринку в умовах знижувальної хвилі економічної активності в 2010-і роки, зростання впливу ТНК на світову економіку обумовлений не зростанням числа транснаціональних корпорацій, а їх якісними змінами. Структурні зміни ТНК в умовах насиченого ринку незмінно пов'язані з пошуком нових перспективних напрямків і супроводжується активною міжнародною інвестиційною діяльністю транснаціональних корпорацій як центрів зосередження капіталу [3].

Дослідження виконуються з припущення, що обмеження ринкового зростання, зумовлені спадаючою хвилею економічної активності в світовій економіці в 2010-2021-і роки, призводять до необхідності пошуку інвестиційних механізмів досягнення взаємозв'язку між транснаціональними корпораціями за рахунок міжнародної інвестиційної діяльності.

Про роль ТНК у світовій економіці свідчать наступні показники. ТНК забезпечують понад 50% світового промислового виробництва, понад 70% світової торгівлі, більше 80% інновацій. У співвідношенні найбільших економік світу співвідношення державних економік і економік ТНК пропорція становить 48% на 52% на користь економік ТНК. Понад 80% материнських компаній і

близько 33% афільованих знаходяться на території промислово розвинених держав, у країнах, що розвиваються, – відповідно 19,5% і майже 50% [2].

З одного боку, ТНК виступають невід'ємною складовою національного відтворювального циклу, а з іншого - переходять через розвиток глобального процесу відтворення в міжнародні або багатонаціональні корпорації, що об'єднують продуктивні ресурси, незалежно від їх територіальної чи національної приналежності. Таким чином, фінансовий капітал в його конкретних організаційних формах народжується в рамках національної економіки, а потім виходить за її межі. Становлення світового господарства в умовах інтернаціоналізації виробничого циклу в рамках ТНК означає настання епохи, коли діяльність національних підприємств в самих різних куточках світу стає нерозривно пов'язаною між собою.

В межах цих корпорацій відбувається перерозподіл чималої частини ресурсів. Їх влада і вплив на інтеграційні процеси обумовлюється фіксацією контролю над такими стратегічно важливими сферами, як фінанси, робоча сила, технології, постачання сировини та компонентів, послуги і збут. Тобто, транснаціональні корпорації є головним суб'єктом в процесі глобалізації світової економіки [3].

В силу своєї транснаціональної структури ці корпорації можуть отримувати вигоду з міжнародних відмінностей в діловому циклі, економічній політиці, рівні податків і митних зборів, темпах інфляції, ставках заробітної плати, продуктивності, технічних стандартах, номенклатурі попиту тощо. Використовуючи сучасні системи планування та інформаційні комунікації багато хто з них змогли розробити і поширити на ряд країн, регіонів і навіть на весь світ досить ефективні конкурентні стратегії. Завдяки зазначеним і багатьом іншим обставинам міжнародні компанії придбали істотний вплив на систему міждержавних відносин, який неухильно зростає. А сучасні тенденції міжнародної діяльності ТНК в умовах глобалізації світової економіки, пов'язані з чотирма ключовими ринками: ринок робочої сили; ринок реальних активів, які є факторами виробництва, крім робочої сили; ринок кінцевої продукції

(товарів і послуг); ринок фінансових активів. Ці тенденції дозволяють перейти до дослідження проблем світової економіки в умовах глобалізації економічних відносин та пошуку потенційних шляхів їх вирішення з використанням механізмів міжнародної інвестиційної діяльності ТНК.

Транснаціональні компанії в більшості випадків вважають за краще утримувати в рамках материнських структур не лише найсуттєвіші виробничі потужності з виготовлення інноваційної продукції, яка визначає технологічний процес, але і випуск нової продукції і якомога більш тривалий збут своїх інновацій.

Спеціальна сфера міжнародного поділу праці на основі стратегічних відносин, укладених компаніями та розподілом високих витрат на дослідження також можуть служити інструментом у галузі поділу праці. В даний час, як частина глобальної стратегії ТНК, чинники робочої інтенсивності все частіше пов'язані. Відповідно до загального принципу, міжнародні компанії розміщуються у виробництві традиційних споживчих товарів у менш розвинених країнах, де може бути застосована технологія передових технологій для дешевої роботи, яка неодноразово збільшує їх прибуток. Виробництво, що вимагає економії масштабу, ТНК найчастіше розміщуються в країнах з середнім рівнем розвитку, а для міжнародної інтеграції необхідні такі структури. Наукові сектори зосереджені в основному в промислово розвинених країнах, але їхні місця також змінюються.

Однак така схема розміщення виробництв ТНК не є абсолютною, оскільки в реальності, під дією сильного суперництва цей процес багато в чому є випадковим. Тому часто є різке припинення виробництва в одній країні та створення нового та більш ефективного бізнесу у іншому місці. Часто конкуренти починають виробляти той самий товар, але становлять іншу ціну тієї ж продукції, трохи змінюючи технологію [2]. Зокрема, зростання конкуренції в багатьох сферах підштовхує компанії шукати нові шляхи підвищення своєї конкурентоспроможності. Деякі з можливостей полягають в розширенні діяльності в швидкозростаючих країнах з ринками, що формуються

в інтересах нарощування обсягу продажів, а також в раціоналізації виробництва, з метою використовувати ефект масштабу і зменшення виробничих витрат. Підвищення цін на сировинні товари служать додатковим стимулом для розміщення прямих іноземних інвестицій в тих країнах, які багаті такими природними ресурсами, як нафта і корисні копалини.

Інтенсивне збільшення прямих іноземних інвестицій в деякі розвинені країни також пов'язано з активізацією транскордонних поглинань [1]. За умови продовження економічного зростання перспективи подальшого збільшення глобальних потоків ПІІ високі. Причому приріст в основному доводиться на компанії розвинених країн, майже половина всіх вихідних ПІІ походять з трьох джерел: Сполучених Штатів, Сполученого Королівства та Люксембургу. Їх загальна власність становить приблизно 33% від загального накопиченого обсягу прямих іноземних інвестицій в світі. В даний час близько 30% продукції світової економіки виробляється ТНК і їх філіями. Третина світової торгівлі припадає на угоди між базовими компаніями та їх зарубіжними філіями, а ще третина - на торгівлю між компаніями, що входять в транснаціональні стратегічні союзи.

Таким чином, роль транснаціональних корпорацій як організації, яка бере участь у виробництві, поширенні та обмін ресурсам у системі глобалізації ринку, полягає у здійсненні спостережних операцій: потік фінансового капіталу, матеріальних ресурсів та технологій з одного боку до інших; включення приймаючої країни з глобальною економікою та міжнародним розподілом праці; формування спільної споживчої поведінки для мешканців усіх країн; інтенсифікація потенціалу знаходження діалогу та механізмів співробітництва завдяки зростанню взаємозалежності учасників.

Отже, ТНК своїми діями щодо розвитку і виходу на нові ринки вносять свій внесок в процеси інвестування в світовій економіці. Незважаючи на різні кризи та ризики, глобалізація залишатиметься головною тенденцією у розвитку всіх підсистем суспільства. Рівень участі у цьому процесі дозволяє сказати, що взаємодія між учасниками лише збільшиться. Міжнародні процеси показують,

що діяльність ТНК безпосередньо впливає не тільки на економічний розвиток країн, де розташовані їхні дочірні компанії, але також на окремі області світової економіки.

Список використаних джерел:

1. Гайдуцький І.П. Регулювання прямих іноземних інвестицій в країнах СНД в умовах економічної трансформації: авто- реферат дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02 / І.П. Гайдуцький; КНУТШ. – К., 2011. – 16 с. 2. Карпенко В.Г. Фінансові механізми транснаціональних корпорацій у системі сучасної світової економіки// Карпенко В.Г / Наукові праці НДФІ – 2009. №1(46) – С.42 3. Сорока І.Б. Транснаціональні корпорації та їхня роль у процесі активізації міжнародної інтеграції/ І.Б. Сорока //Актуальні проблеми економіки.- 9.- 2009.-С. 35-41

Секція 2

«ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ Й УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ»

Краснопольська Анастасія Тарасівна
Харківський фаховий коледж інформаційних
технологій Державного університету
телекомунікацій, 2 курс, гр. ІСМ - 11
Науковий керівник – к. е. н., доц., професор кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Сідельнікова І.В.

АКТИВНА ІННОВАЦІЙНА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЯК СТИМУЛ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

На сучасному етапі розвиток інноваційної сфери в Україні можна охарактеризувати як такий, що не відповідає світовим тенденціям. Щоб подолати існуючу негативну тенденцію розвитку інноваційної діяльності в нашій країні, підвищити підприємницьку інноваційну активність, збільшити конкурентоздатність продукції національного виробництва на внутрішньому і зовнішньому ринках, потрібно привести у відповідність вимогам сьогодення інноваційну державну політику. Це має бути політика «технологічного поштовху», що передбачає посилення ролі держави у вирішенні нагальних господарських та науково-технічних проблем. Враховуючи гостру нестачу фінансових ресурсів, при здійсненні інноваційної політики держава повинна спиратися на стратегію «лазерного променю», тобто не розпорошувати кошти, а навпаки – всі сили мобілізувати на досягнення мети. Після створення передумов для швидких і прогресивних змін структури господарського механізму у напрямі зростання ролі ринку, головна функція у регулюванні інноваційного розвитку повинна перейти від держави до ринкового механізму.

Основні зусилля інноваційної політики держави потрібно спрямувати на забезпечення випереджаючого розвитку високотехнологічних та наукомістких галузей машинобудівного комплексу, що становлять основу розвитку п'ятого і шостого технологічних укладів, на створення високоефективної системи

комунікацій, формування єдиної централізованої системи обліку електронних інформаційних ресурсів держави.

Пріоритетними напрямками інноваційної політики мають стати: реалізація масштабних міжгалузевих проектів зі створення, освоєння і поширення нових технологій; розвиток фундаментальних досліджень; науково-технічне забезпечення соціальних програм та програм міжнародного співробітництва у сфері інновацій. Урядом повинні підтримуватись у першу чергу інноваційні проекти, за якими країна лідирує, і базисні інновації, що формують ядро п'ятої інноваційної хвилі.

У цілому підтримка інноваційної діяльності має відбуватися за такими напрямками:

пряма державна підтримка – часткове фінансування пріоритетних програм з державного бюджету та інших фінансових фондів;

побічна державна підтримка – надання суб'єктам інноваційного підприємництва податкових, кредитних та митних пільг, субсидій, дотацій, патентного захисту, забезпечення правового регулювання і т. ін.;

застосування санкцій на випуск застарілої продукції та використання неефективних ресурсо- і енергомістких й екологічно небезпечних технологій;

запровадження державних замовлень на наукові дослідження та інноваційну продукцію з визначенням конкретних виконавців через систему конкурсів і тендерів;

формування розвиненої фінансово-кредитної системи інвестування малого інноваційного підприємництва та створення інститутів венчурного інвестування.

Світова практика має багатий досвід щодо стимулювання розвитку інноваційного підприємництва. Для України з огляду на інтеграцію у ЄС та участь у європейському дослідницькому просторі доцільним є вивчення та адаптація досвіду європейських країн, зокрема тих, де розвиток інноваційного підприємництва відбувається в умовах обмежених фінансових ресурсів та наявності науково-технологічного потенціалу. Зокрема, у Польщі

інфраструктура підтримки інноваційного підприємництва є розгалуженою і різноманітною, що дозволяє вирішувати актуальні проблеми науково-технологічної діяльності та узгоджувати інтереси сторін у розвитку малого та середнього підприємництва.

Стратегічною метою для економіки України є формування організаційно-економічної моделі розвитку інноваційного малого і середнього підприємництва як головної складової національної інноваційної системи та рушійної сили комерціалізації й створення ринку інновацій.

Необхідно сконцентрувати зусилля на розширенні комерціалізації наукового потенціалу наукових установ і закладів вищої освіти за допомогою державної (регіональної) підтримки створення і розвитку малих інноваційних підприємств при цих організаціях у наступних напрямках:

розвиток трансферу технологій у наукових установах і закладах вищої освіти регіонів шляхом створення малих підприємств із передачею їм прав використання об'єктів інтелектуальної власності, що належать науковим установам та закладам освіти;

консультаційна й інформаційна підтримка створення й розвитку малих інноваційних підприємств при передачі прав на об'єкти інтелектуальної власності й залученні інвестицій у малі підприємства;

організація системи розвитку кадрового інноваційного потенціалу наукових установ та закладів вищої освіти шляхом навчання й перепідготовки фахівців у сфері трансферу інноваційних технологій;

державна підтримка малих інноваційних підприємств, діяльність яких полягає у практичному застосуванні (впровадженні) результатів інтелектуальної діяльності закладів вищої освіти регіонів;

формування механізмів залучення інвестицій, у тому числі й державних, у малі інноваційні підприємства, організація рекламних заходів та супровід продажів акцій, емітованих з метою залучення інвестицій, та участі інституціональних й приватних інвесторів.

В Україні, окрім уже існуючих податкових пільг, державі слід увести у дію

такі фінансові стимули активізації інноваційної діяльності, як пільгове оподаткування венчурних та інших інноваційних підприємств на початкових стадіях освоєння ними технологій і налагодження випуску нової продукції; пільгове оподаткування інноваційно активних підприємств, що освоюють високі технології, створюють принципово нові види техніки, впроваджують ресурсозберігаючі та екологічно безпечні технології, проводять наукові дослідження і розробки; зменшення податку на прибуток на величину інвестицій, що спрямовуються підприємством на придбання устаткування в період його технологічної модернізації; зменшення податку на прибуток для комерційних банків, які кредитують інноваційні проекти; податкове стимулювання зниження енергетичної та ресурсної ємності виробництва.

Варто також наголосити, що наявний в Україні дефіцит інвестиційних ресурсів також ускладнює залучення коштів на фінансування інноваційних проектів. Досвід реалізації державної політики стимулювання заощаджень засвідчує необхідність спрямовування зусиль на комплексну підтримку формування і розвитку небанківських фінансових інститутів. Така підтримка має бути зорієнтована на запровадження податкового стимулювання інноваційної діяльності, амортизаційних пільг, венчурного фінансування, співпраці заохочувальних фондів, бюджетних позик, державних дотацій і компенсацій.

Список використаних джерел:

1. Інноваційна Україна - 2020: Національна доповідь / за ред. В.М. Гейця та ін. Київ: НАН України, 2015. 336 с. 2. Федулова Л.І. Інноваційна політика: підручник для студ. вищ. навч. закл. /Л.І. Федулова, А.А. Мазаракі, Г.О. Андрощук. Київ: Київ. нац. торг.-екон. університет, 2012. 604 с.

Сідова Діана Романівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, спеціальність «Економіка»,
3 курс, група 34 е
Науковий керівник - к.е.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Осьмірко І.В.

ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ: ДОСВІД РОЗВИНЕНИХ КРАЇН

Сучасні підходи до управління закупівлями в економіці України почали формуватися в період переходу до ринкових відносин і інтеграції національної економіки у Світову. Тому вивчення зарубіжного досвіду управління закупівлями представляється необхідним та корисне.

Зазначимо, що за кордоном системи організації управління державними закупівлями, так само як і системи управління корпоративними закупівлями, пройшли в своєму розвитку і становленні кілька ключових етапів. На даному етапі розвитку державні закупівлі прийнято називати публічними закупівлями. Витрати державних бюджетів на публічні закупівлі таких країн, як США, Франція, Німеччина, а також інших найбільш економічно та соціально розвинених країн, становлять від 15 до 25% розподільчої частини. У країнах з перехідною економікою публічні закупівлі складають до 50% від розподільчої частини державних бюджетів. [1]

Варто зазначити, що поняття «public procurement» (публічні закупівлі) склалося не випадково. Світовий досвід проведення державних закупівель (закупівель для потреб державного і муніципального управління) показує, що найбільш ефективним, і найменш корупційним способом організації закупівель є публічні торги, в тому числі конкурси, організовані з найбільш масштабним використанням можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. В Україні Департамент сфери публічних закупівель тісно співпрацює з багатьма міжнародними партнерами та організаціями, в тому числі з Організацією економічного співробітництва та розвитку, Європейським Банком Реконструкції та Розвитку, Світовим Банком, Програмою розвитку

комерційного права Міністерства торгівлі США, Програмою ЄС-OECD SIGMA, Проектом «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах» (TAPAS Project), Корейською програмою обміну знаннями, Партнерством по відкритим контрактам (Open Contracting Partnership (OCP) тощо.

Слід зазначити, що протягом 2020 р. департаментом узгоджено та розпочато два важливих міжнародних проєкти:

- Проєкт Світового Банку "Розвиток зелених державних закупівель в Україні". Проєкт фінансується за рахунок Цільового фонду SECO (Швейцарія) "Управління зміною клімату" та започаткований з метою розробки методології, пояснень, настанов щодо використання зелених закупівель в Україні, а також визначення типових екологічних критеріїв для оцінки життєвого циклу, які повинні підтвердити "екологічність" продукції.

- Спільно з Корейською програмою обміну знаннями, що фінансується Міністерством економіки та фінансів Республіки Корея розпочато проєкт "E-Procurement". Цей проєкт спрямований на обмін знаннями щодо функціонування корейської системи електронних закупівель KONEPS та розробку пропозицій щодо вдосконалення української системи закупівель "ProZorro" [2]

У Доповіді більш детально розглядається досвід та специфіка організації публічних або державних закупівель на прикладі двох країн: США та Німеччини. У США створена спеціальна державна структура для управління державними закупівлями (державні замовлення, закупівлі для державних потреб) - Федеральна контрактна система, правове регулювання функцій якої визначено спеціальним національним зведенням правил (Federal Acquisition's Regulations). Планування державних закупівель в США здійснюється на основі прогнозування державних потреб у ресурсах та інших товарно-матеріальних цінностях. Планування державних закупівель здійснюється у відкритому режимі на спеціальних інформаційних майданчиках, доступ до яких мають всі бажаючі. Це забезпечує дотримання принципів прозорості, економічності і суворой звітності про проведені закупівель і отриманні результатів публічних

торгів. Ключові вимоги для постачальників в державних закупівлях США однакові: дотримання всіх техніко-економічних умов контракту, гарантія якості. Вибір постачальника здійснюється на основі пропозиції найбільш оптимальної (економічною ціни) та гарантії якості при дотриманні техніко-економічних вимог. [3]

У Німеччині створено федеративний орган з управління державними закупівлями і державними замовленнями. Даний орган діє на основі принципів конкурентного середовища і протидії монополізації в державних закупівлях. Державні закупівлі в Німеччині здійснюються на умовах повної відповідності пропозиції постачальника технічним вимогам і економічній вигоді. Розуміння економічної вигоди в державних закупівлях з Німеччини не зводиться до отримання найменшої ціни, важливого високому рівню якості за сумарною для цього рівня якості ціною. У Німеччині, як і в США, основу прозорості і конкурентності державних закупівель становить відкрита для всіх бажаючих інформація за контрактами і проведенням конкурсних процедур. При цьому в частині громадського контролю державних закупівель в Німеччині створено спеціальний експертний форум, який здійснює наукову експертизу проведених конкурсів. Основу організації публічних закупівель становить конкурентне середовище, прозорість, доступність інформації, а також подвійний контроль над підсумками публічних конкурсів (державний і громадський). [3]

За рахунок розвитку і вдосконалення систем управління державними (публічними) закупівлями рівень корупції в державному секторі США і Німеччини досить низький. Серед основних заходів, спрямованих на зниження рівня корупції в державних (публічних) закупівлях за кордоном, використовують адміністративні, нормативні та соціальні заходи. Заходи адміністративного характеру передбачають в першу чергу регулярну змінюваність чиновників закупівельних органів. Нормативні заходи складаються не тільки в кримінальному переслідуванні корупційних чиновників і їхніх контрагентів, а й у формуванні блек-листів, в які включають недобросовісних постачальників. Надалі такі постачальники не можуть брати

участь (ні самотійно, ні через афілійованих осіб) в державних закупівлях будь-яких рівнів. Вищезазначене дозволяє зробити висновок, що закордонна практика найбільш розвинених в соціальному і економічному плані країн управління корпоративними і державними закупівлями представляється успішною і найбільш зрілою. Багато в чому зарубіжний досвід проведення закупівельної діяльності може бути і повинен бути використаний для вдосконалення наукових, практичних та інституційних підходів до організації процесів постачання (закупівель), спрямованих на забезпечення потреб в ресурсах і інших цінностях державного і корпоративного секторів.

Список використаних джерел:

1. Уметалиев А.С. Зарубежный опыт проведения государственных закупок // Наука, новые технологии и инновации. 2013. № 6. С. 124–125
2. Міжнародна діяльність у сфері публічних закупівель. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/MoreDetails?lang=uk-UA&id=274b77ed-ad89-446f-83f5-7686f44827bd&title=UgodaSotProDerzhavniZakupivli-wtoGpa-&isSpecial=true>
3. Анализ зарубежного опыта управления государственными и корпоративными закупками. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-zarubezhnogo-opyta-upravleniya-gosudarstvennymi-i-korporativnymi-zakupkami/viewer>

Михайленко Марія Юріївна

ХНПУ імені Г.С. Сковороди

юридичний факультет, спеціальність «Економіка»,

4 курс, група 421-е

Науковий керівник - к.е.н., доцент кафедри

економічної теорії, фінансів і обліку Осьмірко І.В.

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ

Досвід функціонування економіки України, свідчить, що система управління на українських підприємствах показала свою неефективність в порівнянні з досвідом зарубіжних країн. Стрімкий розвиток нових технологій, жорстка конкуренція, як на національних, так і на зовнішніх ринках і незадовільний економічний і фінансовий стан національних підприємств

наштовхують їх керівництво на думку про вдосконалення фінансового менеджменту на підприємствах, доцільне використання методів та інструментів фінансово-економічного планування. Одним із важливих інструментів управління фінансами підприємства є бюджетування.

Термін "бюджетування" почав використовуватися у вітчизняній практиці з прийняттям незалежності України і формуванням в державі курсу на побудову ринкових відносин. В цілому бюджетування - це процес планування майбутньої господарської діяльності підприємства, результати якого оформлюються системою бюджетів.

Оперативне планування роботи підприємства і подальший контроль виконання планових завдань неможливі без формування бюджету, як основного інструменту управління, що надає керівництву своєчасну, точну, і повну інформацію про реалізацію заходів щодо досягнення стратегічних цілей розвитку господарюючого суб'єкта. Бюджет - це оперативний фінансовий план, складений, як правило, в рамках до одного року (операційного циклу), що відображає витрати і надходження коштів за основними видами діяльності: операційної, інвестиційної та фінансової. За допомогою бюджетування вирішують важливі управлінські завдання: координування різних видів бізнесу (як видів господарської діяльності підприємства) і структурних підрозділів; планування операцій, що забезпечують досягнення стратегічних цілей розвитку підприємств; відстеження відхилень фактичних результатів діяльності підприємства від планових показників; виявлення та аналіз причин виявлених відхилень; своєчасне прийняття рішень про проведення регулюючих заходів по приводу подальшого усунення відхилень; оперативний контроль за витрачанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечення планової дисципліни на підприємстві; оцінка виконання плану центрами фінансової відповідальності і їх безпосередніми керівниками; стимулювання менеджерів центрів фінансової відповідальності к досягненню цілей своїх підрозділів [1].

Бюджетування, являє собою сукупність трьох найважливіших складових:

1. Бюджетування - види і форми бюджетів, систему фінансово-економічних показників як основу побудови бюджетів, порядок консолідації окремих бюджетів в єдиний зведений бюджет.

2. Організація процесу складання бюджетів, яка передбачає формування фінансової структури підприємства, за допомогою визначення центрів фінансової відповідальності, бюджетного регламенту, етапів бюджетного процесу, графіка документообігу, системи внутрішнього документообігу.

3. Інформаційні технології, які дозволяють не тільки розробити стратегії майбутнього фінансового стану підприємства, а й здійснити оперативний збір, обробку даних, необхідних для бюджетного контролю [2].

Процес бюджетування завжди починається з прогнозу, далі йде планування, яке реалізується контролем, підтримується аналізом і закінчується корекцією. На основі даних процедур і формуються функції бюджетування: прогнозування, планування, корекція, аналіз і контроль.

Прогнозування має втілювати план матеріалізації досяжних цілей.

Планування передбачає співвіднесення поставлених цілей з наявними ресурсами і можливостями. Важливим елементом планування є інтеграція всіх підрозділів в процесі роботи над планом. Система бюджетування зобов'язана надавати точні дані в затвердженому вигляді. Точність дозволяє отримати достовірні результати аналізу.

Аналіз дозволяє знайти причину, а не наслідок відхилень від плану. Підприємство має проаналізувати невиконання бюджету і виявити причини (глибинні або поверхневі). Ця функція дозволяє приймати подальші рішення і виробляти раціональні перетворення.

Не менш значущою функцією є корекція. Це логічне завершення роботи бюджетного процесу, так як прогнози та плани можуть не відповідати дійсності. Але ідеальне відповідність плану може говорити про фальсифікації даних. Тому наявність навіть великої кількості відхилень менш тривожний сигнал, ніж їх повна відсутність.

Аналіз ефективності системи бюджетування можна проводити за наступними напрямками (перевагами застосування бюджетування):

поліпшення фінансових результатів підприємства на основі управління прибутком і витратами,

раціональний розподіл і використання економічних ресурсів на підприємстві;

зменшення витрат та впровадження контролю за постійними і змінними витратами;

поліпшення платоспроможності підприємства на основі ефективного управління грошовими потоками;

ритмічність і безперервність виробничих та збутових операцій на підприємстві;

підвищення якості прийняття управлінських рішень, їх оперативне узгодження;

координація дій окремих структурних підрозділів підприємств, окремих напрямків діяльності для досягнення поставлених завдань;

поліпшення процесів комунікації на підприємстві, можливості для стимулювання персоналу. [3].

Отже, бюджетування дозволяє координувати достатність фінансових ресурсів для виробничої, інвестиційної і фінансової діяльності. Ефективна бюджетна система на підприємстві допоможе вдосконалити координацію всіх його підрозділів, поліпшити мотивацію, підвищити відповідальність менеджерів всіх рівнів, передбачити фінансовий результат, запобігти кризовим ситуаціям.

Список використаних джерел:

1. Хруцкий В.Е. Внутрифирменное бюджетирование: Настольная книга по постановке финансового планирования. / В.Е. Хруцкий, В.В. Гамаюнов – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2008. – 464 с.] 2. Щиборщ, К.В. Бюджетное планирование деятельности промышленного предприятия / К.В. Щиборщ // Аудитор. – 2003. – № 2. – с. 45 – 57. 3. Шумило Ю.О. Бюджетування як важливий елемент операційного планування / Ю.О. Шумило // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №7. – с. 105– 111

Остапенко Леонід Олександрович
ХНАДУ
Центр освітніх послуг, 6 курс, група ЕППз-61-20
Науковий керівник - к.е.н., доцент кафедри економіки
і підприємництва Нестеренко В.Ю.

ОСОБЛИВОСТІ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Будь-яке підприємство прагне максимізації свого прибутку, в тому числі і за рахунок зменшення суми сплачуваних до бюджету податків. У підприємств, які за своїми обсягами діяльності можуть відноситися до малих, відповідно до законодавства України, існує вибір – вони можуть сплачувати податки як за загальною, так і за спрощеною системою.

В діяльності підприємства існують певні особливості, які визначають те, яка саме форма оподаткування буде для підприємства більш вигідною. Бо наразі не можна сказати, що спрощена система оподаткування безумовно є найбільш привабливою для малих підприємств.

Головні переваги використання спрощеної системи оподаткування доходів малого підприємства:

- спрощена система бухгалтерського обліку;
- скорочений обсяг звітності;
- скорочення витрат на ведення обліку;
- можливість не використовувати в певних видах діяльності РРО;
- прогнозованість витрат на сплату податків.

Однак у спрощеної системи оподаткування є і низка недоліків:

- необхідність постійного уважного контролю за квартальними показниками доходу з метою недопущення перевищення дозволеного для малих підприємств обсягу доходу;
- обмеження у виборі контрагентів для співпраці;
- наявність податкових виплат навіть у випадку отримання збитків від діяльності підприємства;

- мінливість законодавства щодо дозволених умов функціонування малих підприємств на спрощеній системі оподаткування, необхідність їх постійного моніторингу та адаптації до нових вимог.

На сьогодні, у порівнянні зі спрощеною системою оподаткування, функціонування підприємства на загальних умовах оподаткування результатів його діяльності отримує все більше переваг, а саме:

- загальна система є більш вигідною у випадку низького та середнього рівня рентабельності, бо дозволяє скоротити витрати на сплату податків відповідно до рівня отриманого прибутку;

- загальна система є більш стабільною з точки зору мінливості законодавства, що її регламентує;

- загальна система дозволяє малому підприємству співпрацювати з усіма можливими контрагентами, тобто і з тими, для яких заборонено співпрацю з фізичними особами підприємцями, які функціонують за спрощеною системою оподаткування та не сплачують податок на додану вартість.

Отже, в сучасних умовах спрощена система оподаткування результатів діяльності малого підприємства більше не є безумовно вигідною для нього, а тому такі підприємства повинні більш зважено підходити до питання обрання системи оподаткування та враховувати усі існуючі особливості та перспективи розвитку цих систем.

Все це обумовлює необхідність ґрунтовного підходу до проблеми вибору системи оподаткування. Загальний алгоритм прийняття рішення з вибору системи оподаткування підприємства має наступний вигляд:

- 1) етап збору інформації про підприємство на основі даних бухгалтерського та управлінського обліку;
- 2) етап контролю річного (квартального) рівня доходу підприємства;
- 3) якщо рівень доходу знаходиться в дозволених законом межах, етап контролю виду діяльності підприємства;

4) якщо вид діяльності підприємства відносить до таких, в умовах яких дозволено використовувати спрощену систему оподаткування, етап контролю рівня рентабельності;

5) етап прийняття рішення про систему оподаткування.

В даному алгоритмі окрему увагу слід зупинити на етапі 4 - контроль рівня рентабельності. На думку дослідників спрощені системи оподаткування в умовах національної економіки створюють умови для загального підвищення цін, бо вони є найбільш ефективними з точки зору оптимізації оподаткування для підприємств з високим рівнем рентабельності.

Отже, головними аспектами, на які малому підприємству слід звернути увагу при прийнятті рішення про вибір системи оподаткування, є наступні:

- аналіз обсягів квартального та річного доходу підприємства для визначення можливості використання спрощених систем оподаткування взагалі;

- аналіз виду діяльності підприємства, з метою визначення законності використання спрощеної системи оподаткування;

- аналіз рівня рентабельності, на основі якого слід робити вибір.

В умовах існуючої ставки податку на прибуток в розмірі 18% від суми прибутку та ставки єдиного податку для третьої групи в розмірі 5% від суми доходу, граничний рівень рентабельності, перевищення рівня якого є критерієм переходу до спрощеної системи оподаткування, є рентабельність на рівні 28%.

Важливим аспектом для прийняття рішення про перехід від спрощеної системи оподаткування до загальної у випадку невисокого рівня рентабельності діяльності підприємства є можливість прозорого відображення усіх видів витрат в його діяльності. Це пов'язане з тим, що якщо наявними є певні «тіньові» аспекти діяльності та непрозорі види витрат, то відобразити їх у складі витрат поточної діяльності неможливо, а це означає, що штучним чином буде підвищено розмір прибутку до оподаткування, з одного боку, та підприємство змушене буде покривати додаткові непрозорі витрати за рахунок

прибутку після оподаткування замість використання цих коштів для розвитку або поточного споживання.

Отже, навіть для підприємств малого бізнесу використання спрощеної системи оподаткування не завжди є найбільш вигідним, бо, як показує практика, така система оподаткування вигідна переважно у випадках, коли підприємство має високий рівень рентабельності.

Список використаних джерел:

1. Кириченко О. А., Ваганів К. Г. Стратегія розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. №1. С. 103-126.
2. Онісіфорова В.Ю., Сідельнікова В.К. Алгоритм та критерії вибору системи оподаткування малого підприємства в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. Київ, 2019. №11/2. С. 25-27.
3. Онісіфорова В.Ю., Сідельнікова В.К. Спрощена система оподаткування: сучасний стан, переваги, недоліки та перспективи. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету*. Харків: Стиль-Издат, 2019. С. 158-166.
4. Юрій С. М. Податкова система України: становлення та розвиток. Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету. Ч П. 2013. С. 1-5.
5. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

Стренадко Віталіна Русланівна
ХНТУСГ імені Петра Василенка
ННІ бізнесу і менеджменту, 2 курс, ФН19-76
Науковий керівник- к.е.н., доцент кафедри
обліку та аудиту Луценко О.А.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БАНКУ ТА БАНКІВСЬКОГО ПРОДУКТУ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА ОЦІНКА

Конкуренція є рушійною силою будь-якої економіки та сфери бізнесу. Особливо масштабною та виснажливою є конкуренція серед банківського бізнесу. Тенденцію щодо посилення конкуренції можна побачити і серед українських банків, які ведуть боротьбу за кожного клієнта на шляху до панування на ринку банківських послуг. Така боротьба значною мірою визначається рівнем конкурентоспроможності кожного окремого банку. Саме тому проблема управління конкурентоспроможністю банку є такою важливою. В науковій літературі дане питання залишається вивченим не повною мірою, зокрема, сама природа та фактори впливу на рівень конкурентоспроможності банку. Отже, в таких умовах важливим є визначення сутності конкурентоспроможності та факторів впливу на неї.

Враховуючи тенденцію подальшого посилення конкуренції в банківській сфері, основні тенденції розвитку банків наступні:

- поступове розширення спектра фінансових послуг під впливом посилення конкуренції з боку інших фінансових організацій, підвищення грамотності клієнтів і технологічних змін;
- загострення конкуренції на фінансово-кредитному ринку в результаті розширення спектру фінансових послуг;
- активна автоматизація банківських операцій, насамперед таких, як прийняття внесків, кліринг чеків, виплати наявних засобів і погашення кредитів з метою зменшення операційних витрат;
- активізація діяльності банків щодо злиття та створення відділень і холдингових компаній.

Конкуренція визначається як ринкова ситуація, для якої характерними є наступні ознаки:

- наявність визначеної кількості покупців і продавців;
- існування ринків з альтернативними можливостями вибору для покупців (продавців);
- тип продукту (послуги) – диференційований або стандартизований;
- можливість здійснювати контроль над ціною продукту (послуги) з метою власної вигоди;
- можливість використовувати інструменти нецінової конкуренції;
- наявність бар'єрів «входу-виходу».

Конкуренція в банківській сфері є динамічним процесом, у ході якого банки, шляхом використання інструментів маркетингу, намагаються розширити ринкову частку, збільшити обсяги продажів банківських продуктів і послуг, досягти високого прибутку.

Питанням банківської конкуренції завжди приділяють увагу економісти, які досліджують проблему функціонування банківської сфери в цілому. Великий внесок у структурний аналіз проблеми розробки стратегії конкурентоспроможності банків зробили такі зарубіжні та вітчизняні вчені: М. Портер, А.М. Тавасієв, І. Ковза надзе, Р.А. Фатхутдинов, Л. Бондаренко, Т. Гірченко, Ю. Заруба, Г. Карчева, О. Кірєєв, Ф. Шпиг, І. Фомін та ін.

В Україні, як і в більшості країн світу, існує дворівнева банківська система, де на першому рівні знаходиться центральний банк — Національний банк України, на другому — комерційні банки. Національний банк є особливим, незалежним від Уряду, органом державного управління України, основними функціями якого є формування грошово-кредитної політики країни, емісія та забезпечення стабільності національної валюти — гривні, управління державними золотовалютними резервами, регулювання та нагляд за діяльністю комерційних банків. Національний банк України надає кредити комерційним банкам, управляє їх касовими резервами та забезпечує розрахунки між ними. Він не може володіти їх акціями (державні комерційні банки в Україні

належать Уряду а не НБУ), кредитувати і приймати депозити від приватних осіб та компаній. Отримання прибутку не є основною метою НБУ, але він може виникати в процесі його діяльності.

Виділяють три рівні банківської конкуренції у залежності від складу суб'єктів, що конкурують між собою:

1. Конкуренція між комерційними банками. Її рівень і гострота визначаються насамперед співвідношенням між універсальними і спеціалізованими банками. Функціонує обернена залежність: чим вищий рівень спеціалізації в банківській сфері, тим нижчий рівень конкуренції. Оскільки визначальною тенденцією в банківській сфері є ріст універсалізації банків, то цілком логічним буде висновок про загострення конкуренції на цьому рівні.

2. Конкуренція комерційних банків з небанківськими кредитно-фінансовими установами, до яких належать ломбарди, пенсійні фонди, інвестиційні фонди, установи кредитної кооперації тощо.

3. Конкуренція комерційних банків з нефінансовими організаціями (з відділеннями зв'язку у сфері грошових переказів, з торговими підприємствами, що реалізують товари в кредит, з структурами, що емітують і обслуговують платіжні картки тощо).

На кожному із рівнів можна виділити два підрівні банківської конкуренції:

- індивідуальна конкуренція, за якої конкурують окремі кредитні інститути;

- групова конкуренція, при якій конкурують групи кредитних інститутів.

Залежно від пріоритету ринкових суб'єктів, що приймають участь в конкуренції виділяють:

- конкуренцію продавців

- суперництво кредитних інститутів за найвигідніші умови продажу;

- конкуренцію покупців

- змагання наявних і потенційних клієнтів за кращі умови доступу до банківських продуктів.

Ці два типи конкуренції існують одночасно, але співвідношення між ними може бути різним і визначається воно ринковою силою продавця і покупця. На ринку продавців банки володіють можливістю в значній мірі диктувати клієнтам свої умови внаслідок незадоволеного попиту, або монополізації ринку. Для такого ринку переважаючою буде конкуренція покупців. І навпаки, на ринку покупців домінуючою буде конкуренція продавців. Однозначно відповісти на питання, чи є сучасний ринок банківських послуг ринком продавця чи ринком покупця складно, оскільки такий ринок є дуже динамічним і неоднорідним. Крім цього, більшість учасників цього ринку водночас або поперемінно виступають на цьому ринку і в якості продавця і в якості покупця.

Список використаних джерел:

1. Заруба Ю.О. Конкурентоспроможність комерційного банку / Ю.О. Заруба // Фінанси України. — 2001. — № 2. — С. 22—23.
2. Карминский А.М. Современные тенденции банковских инноваций / А.М. Карминский, О.Р. Жданова // Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2013. — № 2. — С. 106—118.
3. Крухмаль О.В. Конкурентоспроможність банку та банківського продукту: фактори впливу та оцінка / О.В. Крухмаль, О.А. Барановська // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.m.nauka.com.ua>

Шаєв Сергій Вікторович
ХНАДУ
Центр освітніх послуг, 6 курс, група Дз-61-20
Науковий керівник - к.е.н., доцент кафедри економіки
і підприємництва Нестеренко В.Ю.

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Значний вплив держави на діяльність будівельних підприємств обумовлює головні переваги та недоліки їх функціонування на сучасному етапі, зокрема й в системі ціноутворення. Розглянемо їх більш докладно.

Головні риси системи ціноутворення на підприємствах будівельної галузі наведені на рис. 1.

До переваг існуючої системи слід віднести наступне:

- контроль над вартістю будівельної продукції;
- контроль над вартістю матеріалів, що закладається в розрахунки під час складання інвесторської документації;
- контроль над кількістю використаних матеріалів;
- контроль над рівнем нарахованої заробітної плати та нарахувань на соціальне страхування працівників;
- контроль тих складових собівартості, що неможливо визначити прямим методом, шляхом прив'язування до відпрацьованих людино-годин, тощо.

Однак існуюча система ціноутворення має й велику кількість недоліків:

- відсутність стимулів до скорочення витрат та оптимізації виробничого процесу;
- недостатній рівень прибутку для оновлення виробничих фондів;
- «тінізація» розрахунків з постачальниками, насамперед за матеріали;
- низький рівень заробітних плат, що є непривабливим для спеціалістів;
- відсутність стимулів до впровадження нових технологій та енергозбереження;
- «тінізація» будівельної галузі в цілому.

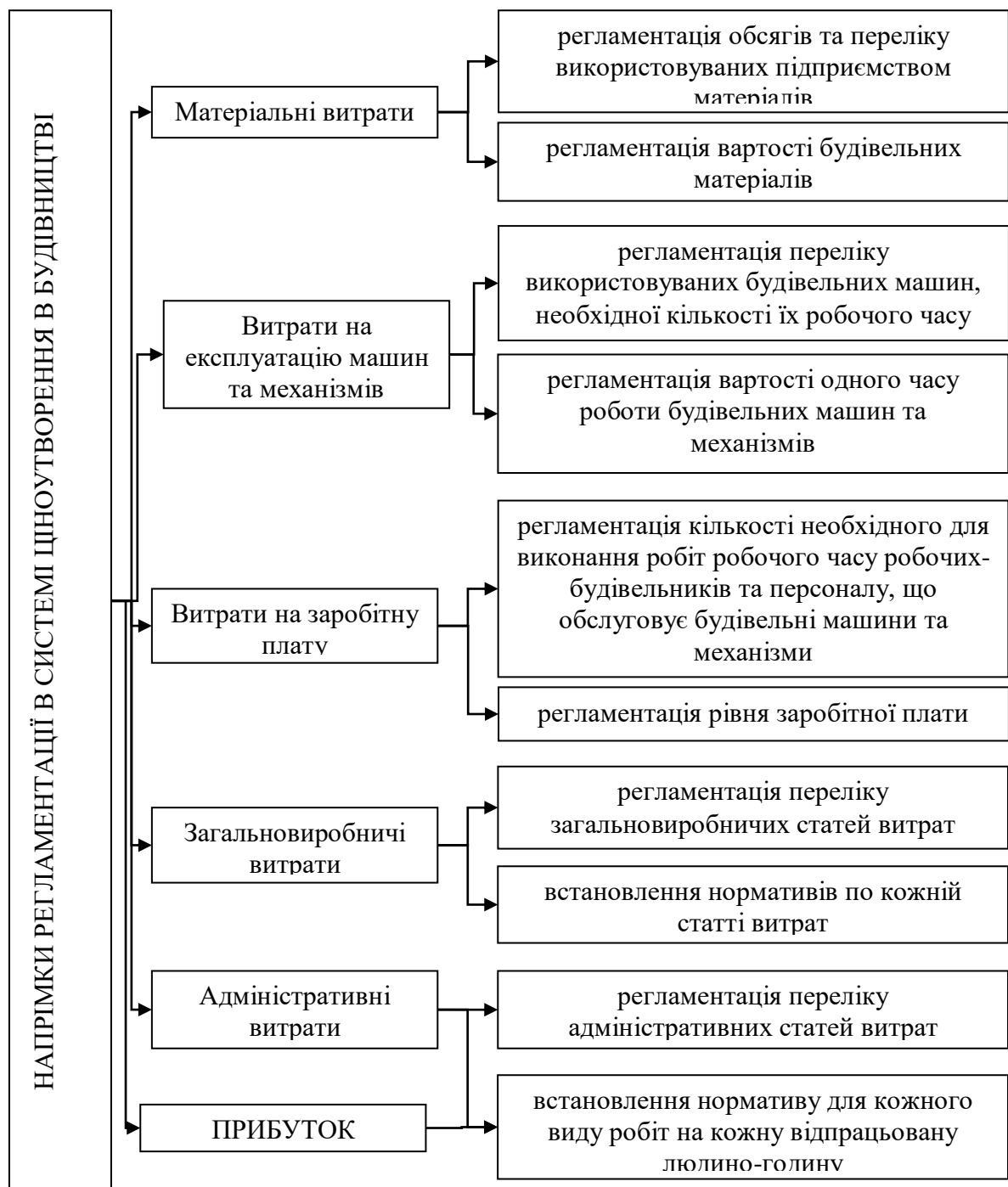

Рисунок 1 – Напрямки регламентації ціноутворення в будівництві

Тобто в галузі створена ситуація, коли підприємства власним коштом розвиватися не мають змоги через регламентацію всіх статей собівартості та ціни продукції й чітке встановлення рівня рентабельності, який за поглядами експертів має становити в галузі близько 30%, щоб ситуація на підприємствах почала нормалізуватися. Держава вирішити ситуацію з фінансуванням галузі також неспроможна.

Таким чином, в галузі назріла необхідність реформування системи ціноутворення, яка б розширювала свободу дій підприємств і одночасно створювала б умови для ресурсозбереження, залучення нових видів техніки та технологій виробництва.

На наш погляд, для підприємств будівельної галузі є на сучасному етапі доцільним залучення загальної системи ціноутворення, де б такі підприємства самі визначали рівень цін на матеріали, вартість експлуатації машин, заробітну плату і, звичайно, норму прибутку.

Однак просто відпустити ціноутворення в галузі не можна. Ця галузь є надзвичайно важливою для економіки, передбачає велику кількість непрозорих складників в системі ціноутворення, зловживання якими, звичайно, збільшаться, якщо надати підприємствам повну свободу дій.

Таким чином, існуюча система ціноутворення в будівництві є дуже «зарегульованою» та, з одного боку, обмежує для підприємств шляхи розвитку через інструменти самофінансування, а, з другого боку, створює умови для зловживання в процесі ціноутворення, бо інших шляхів у підприємств для фінансування свого розвитку ця система фактично не передбачає.

Список використаних джерел:

1. Бурмака М. М., Бурмака Т. М. Управління розвитком підприємства (на прикладі підприємств будівельної галузі): монограф. Харків: ХНАДУ, 2011. 204с. 2. Гнатченко Є. Ю. Економіка будівництва: консп. лекц. для студ. ден. і заоч. форм навч. осв. рів. «бакалавр» за спец. 192 – Будівництво та цивільна інженерія. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 62 с. 3. Загальні умови укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві: постанова Каб. Міністрів України від 01.09.2005 р. № 668. *Кабінет Міністрів України*. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/19527103?fbclid=IwAR1QK2PXREP72ck41oKZ0Fc3fP950Q2XiejSjh5mG_dw8NkNDeb923AgPx0 (дата звернення: 12.02.2021). 4. Економіка будівельного підприємства: підруч. / авт. кол.: Т. О. Окландер, І. А. Педько, О. Л. Камбур [та ін.]. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 363 с. 5. Підрядні торги в будівництві. URL: https://stud.com.ua/19009/ekonomika/pidryadni_torgi_budivniststvi (дата звернення: 10.02.2021).

Мельников Богдан Олексійович
Харківський патентно-комп'ютерний коледж
відділення ОКМС, 2 курс, група Е84
Науковий керівник - к.п.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Олійник Ю. О.

РОЛЬ І МІСЦЕ ІНТЕРНЕТ-ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЖИТТЯ

Сучасна міжнародна економіка характеризується скороченням кількості зайнятих у секторах класичної економіки трудових ресурсів з переходом їх у сферу інформаційних технологій. Економікою нового часу стала цифрова економіка. Нова економіка викристалізовується на підґрунті трансформації класичної індустріальної економіки шляхом проникнення сучасних інформаційних технологій, зокрема Інтернету, до всіх сфер і галузей економіки.

Завдяки інформаційному середовищу Інтернет бізнесмени отримали доступ до приголомшуючої кількості даних і можливість негайно обмінюватися будь-якою формою інформації. В даний час використання мережі Інтернет в різних секторах економіки вважається незамінною складовою економічного розвитку країни. Інтернет все активніше використовується в господарській діяльності підприємств, наприклад в його маркетинговій діяльності, що в значній мірі сприяє збільшенню його ефективності. З появою комп'ютерів і впровадженням мережі Інтернет різко зросли масштаби інформації, яку отримують бізнесмени та підприємці, інвестори та фінансисти. Завдяки успіхам у розвитку бездротових технологій можливості малих та середніх підприємств значно розширилися. В результаті розвитку бездротових технологій підключитися до Інтернету можна практично скрізь. А Інтернет в свою чергу це сховище знань, засіб навчання, інструмент ведення бізнесу та інше.

Поява Інтернету була причиною виникнення нових форм електронного бізнесу та електронної комерції – Інтернет-бізнесу та Інтернет-комерції. З'являється системно організована багаторівнева структура, яка ґрунтується на взаємовідносинах економічних суб'єктів засобами Інтернету. Інтернет-

економіка включає в себе основні складові: Інтернет-бізнес, Інтернет-комерцію, Інтернет-проект та веб-сайт Інтернет-компанії. Основними факторами, які впливають на інтернет-економіку є: активність Інтернет-користувачів; діяльність державних органів у сфері розробки нормативно-правових актів у галузі Інтернет-економіки; рівень розвитку малих і середніх підприємств у галузі ІКТ-технологій; розвиток Інтернет-інфраструктури. Існують і інші непрямі фактори, що впливають на розвиток Інтернет-економіки: платоспроможність населення; комп'ютерна грамотність населення; природні умови; інновації у галузі ІКТ.

Сфера застосування Інтернет-бізнесу та Інтернет-комерції багатовимірні, можна назвати деякі з них:

1. Електронний магазин - це, як правило, веб-сайт з каталогами продукції, віртуальним «кошиком» покупця і різними способами оплати. У більшості випадків доставка товарів здійснюється поштою або по мережі Інтернет, якщо купується електронний товар. Основними продуктами є ті ж самі товари і послуги традиційної економіки, що надаються за допомогою комп'ютерного обладнання і цифрових систем на кшталт глобальної мережі Інтернет. Це має свої переваги, головною з яких є підвищення доступності звичайних користувачів до певних ринків (товарних чи послуг), а не лише великих компаній, зниження трансакційних витрат, підвищення ефективності і конкурентоспроможності.

2. Продаж інформації. Сюди відносять біржі віддаленої роботи, різноманітні бази даних. Наприклад, служба зайнятості володіє найбільшою базою вакансій та шукачів роботи в Україні. Спектр послуг для роботодавців дуже різноманітний: від вивчення потреб роботодавця, надання допомоги щодо укомплектування підприємств персоналом, здійснення на замовлення роботодавця підбору необхідних працівників із використанням психодіагностичних методик, проведення ярмарок вакансій до фінансової підтримки підприємств.

3. Оренда програмного забезпечення, в межах якої з клієнта береться плата, якщо він використовує окремі елементи програмного продукту. Наприклад, через раптовий перехід на віддалену роботу, у більшості компаній постає необхідність налаштування надійного онлайн-зв'язку як із співробітниками, так і з клієнтами. Для таких цілей потрібно придбати програмні ліцензії для підтримки безперебійного та безпечного зв'язку.

4. Реклама в Інтернеті. Для більшості власників бізнесу глобальна мережа, перш за все, - велика рекламна майданчик з вельми привабливими можливостями. Тому розміщення і правильна подача інформації про компанії на веб-просторах залишається вигідною справою сьогодні і буде таким ще довго.

5. Інтернет банкінг. Мова йде не тільки про взаємодію клієнта з «реальним» банком через браузер, а й про фінансові організації, діяльність яких повністю базуються на віртуальній основі. Ведення подібних операцій виявилось можливим тільки з появою систем Інтернет-гаманців з електронною валютою на них. До цієї ж сфери можна віднести різноманітні обмінні сервіси, що дозволяють поміняти одну різновид «віртуальних грошей» на іншу за певний відсоток.

Важливим зовнішнім ефектом Інтернет-економіки є нова модель організації виробництва і споживання, зокрема ресурсозберігаючі операції, прискорення зв'язків між господарськими суб'єктами, відкриття нових логістичних можливостей. У довгостроковій перспективі за допомогою Інтернету в світі може бути сформована одна спільна економіка і єдиний ринок. Висока швидкість обміну інформацією дозволяє корпораціям одночасно координувати дії безлічі віддалених філій - закуповувати матеріали і компоненти в двох різних країнах, збирати товар в третій і продавати в четвертій країні, при цьому управління виробництвом може здійснюватися з будь-якої точки світу. Такі методи ведення бізнесу дозволяють оптимізувати витрати в недоступних раніше масштабах.

Однак, слід зазначити, що масове впровадження інформативно-комунікаційних технологій у сферу господарсько-економічної діяльності ще не привело до зростання продуктивності праці і норми прибутку в традиційних секторах економіки; не змінилися і промислові технології, змінилися тільки схеми управління та технології збуту. Підприємства, які активно використовують Інтернет, більш успішно розвивають свій бізнес, досягають високого рівня рентабельності, забезпечують вищі темпи зростання заробітної плати працівників, ніж ті підприємства, які не повною мірою використовують Інтернет можливості. Інтенсивність використання Інтернет можливостей в економіці приводить і до зростання ВВП. Однак, українські підприємства використовують Інтернет-технології для того, щоб заявити про себе, створюючи при цьому сайти підприємств, он-лайн реклами розміщують близько 34% підприємств, просуванням компанії через мережі займається близько 22%, здійснюють закупівлі через Інтернет близько 32%, а продають – лише 12 % підприємств. Ще недостатньо ефективно використовуються Інтернет-технології для організації спільних проектів, співпраці між підприємствами.

Мережа Інтернет охоплює не тільки різні аспекти життя суспільства, але і впливає на розвиток економіки та управління. Основними напрямками розвитку Інтернет-економіки можуть бути: - здійснення різних транзакцій (торговельних та фінансових операцій); - створення бізнес-порталів для розміщення замовлень і пропозицій; - пошук постачальників через мережу Інтернет; - продаж продукції через Інтернет; - купівля продукції та сировини через Інтернет; - пошук персоналу через мережу Інтернет; - розміщення інформації в Інтернет-довідниках; - створення власного сайту; - он-лайн-реклама; - запровадження системи Інтернет-банкінгу для роботи з активами у режимі он-лайн; - створення платіжних механізмів для підтримки торгівлі товарами та послугами; - створення нових форм та інституцій кредитування, інвестування та страхування.

Щодо потенційного впливу цифрових технологій в майбутньому, то не тільки забезпечені, але й малозабезпечені працівники матимуть значні переваги, зокрема в частині підвищення продуктивності праці та переваг для споживачів. Завдяки розвитку Інтернет-економіки малий та середній бізнес (МСБ) отримає недоступну раніше можливість стати глобальним. Безсумнівно, це тільки невелика частина тих можливостей, які дає Інтернет. Нещодавно виникнувши, Мережа вже встигла відкрити величезну кількість різноманітних шляхів розвитку економіки. Електронний бізнес та комерція на відміну від будь-якого іншого вимагає мінімальних вкладень. Завдяки інформаційним технологіям можливе підвищення рівня економічних можливостей в сфері промислового виробництва, а так само в різних галузях виробничої діяльності.

На сьогодні Інтернет-економіка виступає ефективною основою розвитку системи державного управління, економіки, бізнесу, соціальної сфери і всього суспільства. Для успішного розвитку Інтернет-економіки в Україні потрібна ефективна державна політика щодо подолання розриву у розвитку цифрових технологій, впровадженні необхідної нормативно-правової бази. Ключовою стратегією щодо «цифровізації» України має стати робота з внутрішнім ринком, а ключовими ініціативами – формування у споживачів (бізнес, держава, громадяни) мотивацій та потреб у «цифрових технологіях».

Список використаних джерел:

1. Ковач, М. Й. Роль і місце інтернет-економіки в сучасній економічній системі / М. Й. Ковач // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка / редкол.: В.П. Мікловда, В.І. Ярема та ін. – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2016. – Вип.1(47). Т.2 – С. 188–192.
2. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі / С. В. Коляденко. // Економіка. Фінанси. Менеджмент. – 2016. – № 6. – С. 106–107.
3. Карчева, Г., Огородня Д. / Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. / Г. Карчева, , Д. Огородня, В. Опенько // Фінансовий простір. – 2017. - №3 (27). – С. 13-21.
4. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція, План, Заходи від 17.01.2018 № 202 67-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>

Ахтирський Денис Юрійович
ХРІДУ НАДУ
факультет соціально-економічного управління
1 курс, гр. ЕД-20
Науковий керівник - к. е. н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Осьмірко І. В.

СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ НАЙМАНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Стимулювання праці грає величезну роль у діяльності підприємства, бо воно спрямоване на мотивацію працівника до ефективної та якісної праці, яка не тільки покриває витрати роботодавця на організацію процесу виробництва, а й дозволяє отримати прибуток, який сприяє підвищенню ділової активності роботодавця на конкретному ринку в певному регіоні. І, таким чином, відіграє важливу роль для розвитку економіки країни в цілому.

Вагомим аспектом успішної мотивації робітників є форма організації стимулювання. Під нею розуміється спосіб взаємозв'язку результатів діяльності і стимулів. Ці форми можуть бути виділені за різними ознаками. Зокрема:

- за ступенем інформованості об'єкта управління про взаємозв'язок результатів діяльності і стимулів розрізняють випереджальну і підкріплювальну форми стимулювання;

- з обліку результату діяльності при визначенні стимулу: колективну і індивідуальну;

- з обліку відхилення результату діяльності від норми: позитивну (оцінюються тільки досягнення або перевищення норми) і негативну (оцінюється негативне відхилення від норми);

- за розривом в часі між результатом і отриманням стимулу: безпосередню (коли лаг відсутній), поточну (стимул відстає від результату до року) і перспективну (стимул вручається межами за роки від досягнутого результату);

- за ступенем і характером конкретності умов отримання стимулу: загальну (конкретність в оцінці результатів відсутній), еталонну (стимул вручається за

досягнення заздалегідь обумовленого результату) змагальну (стимул вручається за зайняте місце).

Можуть бути виділені і інші принципи в класифікації форм стимулювання, але перераховані мають найбільше практичне значення. З усіх перерахованих форм стимулювання зупинимося на першій з перерахованих вище - випереджальній і підкріплюючій формах. Власне всі форми в чистому вигляді не застосовуються, а використовуються комплексно. Перевагою випереджальної форми є: можливість досягнення швидкого стимулюючого ефекту. Недолік її - в необхідності створення детальних систем вимірювання оцінки праці, що для багатьох видів діяльності практично реалізувати неможливо. Крім того, при такій формі відчужується об'єкт стимулювання від діяльності та її результатів, в результаті формуються інструментальні мотиви трудової поведінки, провокується конфлікт між обов'язком і вигодою, обман, приписки і ін. (Наприклад, відрядник буде прагнути виготовляти тільки дорогі деталі і ігнорувати дешеві і т.д.).

Підкріплююча форма організації стимулювання не здатна, без використання інших важелів, дати швидкий спонукальний ефект. Вона розрахована на багатоциклічність процесу стимулювання. Це форма заохочення не вимагає розробки спеціальної нормативної бази стимулювання, робить всі роботи рівноцінними, перекладає акцент на підсумкові результати, досягнення кінцевих цілей. Вона ефективна там, де неможливо висловити результати у формальних показниках (наприклад, в діяльності пов'язаної з милосердям).

Саме підкріплювальна форма стимулювання в сучасних умовах стає переважаючою, хоча там, де це економічно виправдано, може бути використана і випереджає форма стимулювання.

Основною метою будь-якої з перерахованих вище форм стимулювання праці є реалізація інтересів підприємства, до яких відносяться збільшення обсягів виручки, інтенсифікація збуту, підвищення продуктивності праці і зниження собівартості продукції. Щоб визначити, наскільки мета досягнута підприємством, економісти проводять аналіз ефективності стимулювання

трудових ресурсів, який показує, які в якій мірі витрати на матеріальне і моральне стимулювання працівників виправдані, чи відбувся приріст продукції, знизилася чи собівартість [3, с.365].

Мотивація праці найманих працівників може відбуватися за допомогою матеріальних (грошових та негрошових) та нематеріальних стимулів. Найчастіше для ефективності роботи персоналу використовують такі матеріальні грошові методи стимулювання:

1) Заробітна плата – є ключовою в системі мотивації будь-якого працівника, оскільки залишається для більшості робочих головним джерелом доходу. Існують різні способи оплати праці і різні моделі компенсації трудових зусиль працівників [2, с.126]:

- По прецеденту - роботодавець і наймач домовляються між собою, використовуючи як аргумент прецеденти оплати такій же посаді в інших фірмах.

- За обсягом роботи - висока оплата праці передбачає підвищені вимоги до кваліфікації, відповідальність за матеріальні цінності фірми і навіть подвійні обов'язки при суміщенні посад.

- За коефіцієнтом корисності - працівник, прийнятий на ту чи іншу посаду, наприклад менеджер з продажу, оцінюється вище, коли починає розширювати клієнтуру або укладає особливо вигідні угоди. Оплата праці, разові і компенсаційні виплати виявляються для нього достатньо високими і оцінюються як справедливі.

- За «закритістю» інформації - оплата визначається тим, якою мірою працівник перебуває в зоні «закритої» інформації, де комерційні секрети становлять небезпеку для його життєдіяльності. Якщо ж вони загрожують особистій безпеці, то оплата підвищується і за такі ризики.

- За особливим інтересом - оплата може бути досить високою, якщо працівник приходить з конкуруючої фірми, маючи свою клієнтуру або комерційно цінну інформацію.

- За подвійною кваліфікацією - якщо працівник приходить у фірму, маючи

кваліфікацію юриста і бухгалтера або економіста і психолога, а також менеджера зі знанням двох-трьох мов, то оплата збільшується на третину і більше.

- За формою оплати праці виділяють відрядну, погодинну та змішану зарплати.

2) Доплати і надбавки – виплачуються індивідуально, так як розподіляються з урахуванням досвіду, кваліфікації, стажу, умов роботи, напруженості, значущості, професійної майстерності і багатьох інших факторів. Частково вони гарантовані державою (за стаж, роботу в нічний час, звання й т. д.). Так само організація може сама вводити додаткові надбавки і доплати (за ефективність праці, за професійну майстерність).

3) Премії і бонуси – вважаються неординарною винагородою, оскільки виплачується лише в певних випадках. Дослідження показали, що премія мотивує сильніше, ніж щорічне підвищення заробітної плати. Преміальні виплати не обмежені законодавством мінімальним або максимальним розміром, тому сам керівник вирішує порядок нарахування, підстави для премій та їх розмірів.

4) Участь в прибутках – це система відносин між персоналом і компанією, при якій працівники отримують якусь частку прибутку, отриманого за певний період часу. Працівники можуть отримувати до 75% усього додаткового прибутку у вигляді премій та інших виплат. Такий розподіл буває відкладеним або негайним, також може охоплювати весь персонал або певну групу. Як правило, виплати розподіляються щомісячно, для того, щоб працівники бачили певні результати своєї роботи у вигляді заробітної плати або додаткових виплат. Такий вид стимулювання підвищує відданість компанії, ефективність і якість послуг або продукції, покращує позитивний настрій. І найголовніше, участь в прибутках викликає у співробітників зацікавленість в успіху компанії, в якій вони працюють [5, с.76].

5) Пільгові кредити – надання фірмою, де працює найманий робітник, кредиту за вигідними умовами (за меншою відсотковою ставкою, без застави,

на більш тривалий термін сплати й ін.)

Матеріальне негрошове стимулювання - це заохочення за трудові успіхи матеріальними стимулами, які не мають прямої грошової форми. Вони можуть бути надані у різних формах: доповнюючі (оплата мобільного зв'язку, оплата витрат на транспорт, надання службового транспорту, надання телефону, планшета, комп'ютера, оплата представницьких витрат, оплата за час непрацездатності й інше), іміджеві (надання службового автомобіля представницького класу, абонемент в спорт або фітнес зал, особисті тренінги, замовлення напоїв, закусок на робоче місце, організація харчування в окремому залі для керівництва, організація і оплата дорогого відпочинку, додаткове медичне страхування працівника і його сім'ї), соціальні (оплата медичної страховки, надання путівок для співробітників і його сім'ї, недержавне пенсійне забезпечення, надання матеріальної допомоги, компенсація вартості харчування) та індивідуальні (оплата навчання, забезпечення службовим житлом або оплата оренди житлових приміщень за рахунок організації, порука перед банком при кредитуванні).

У прогресивних організаціях система нематеріального стимулювання персоналу є не менш важливою, ніж система матеріального стимулювання. Ефективні методи нематеріального стимулювання в організації можуть поліпшити ефективність і продуктивність праці приблизно на 20% [1]. Нематеріальне стимулювання - це комплекс заходів, які націлені на поліпшення психологічної обстановки в колективі, підвищення працездатності, збільшення лояльності персоналу до організації, залучення та утримання кваліфікованих фахівців. До нематеріальних методів стимулювання відносяться [4]:

- моральні методи – які передбачають суспільне визнання досягнень працівника. Це можуть бути подяки, почесні грамоти та дипломи; почесні звання; книги, дошки пошани; знаки, медалі, ордени; офіційне визнання заслуг; організація корпоративних заходів та демократичне керівництво. Цей метод розвиває позитивну мотивацію, породжує гарний настрій, добре ставлення до роботи, організації, колективу і не менш важливо, збільшує значимість роботи в

житті людини.

- організаційні методи – управління поведінкою людини за рахунок зміни почуттів задоволеності працею (наприклад, зміст праці, хороші умови праці, взаємини з колегами, розмір окладу). Основними прийомами організаційного стимулювання є підвищення в посаді або кваліфікації; надання додаткових організаційних можливостей; реалізація власного потенціалу, ідей; поліпшення умов праці й робочих місць; розширення змістовності праці; організація трудових змагань та залучення персоналу в процес управління.

- стимулювання вільним часом – це управління поведінкою працівника за рахунок зміни часу його трудової зайнятості, надання додаткових оплачуваних вихідних. У багатьох зарубіжних компаніях застосовується система "банк відпусток" - відпускні дні можна взяти авансом, поміняти на різні пільги, або "викупити" за рахунок майбутнього відпустки.

- соціальні методи – виражаються у зміні як адміністративного, так і загального статусу працівника. Адміністративний соціальний статус - це становище працівника в організаційній структурі. Винагородою в цьому разі виступає не лише вертикальне переміщення працівника на вищу посаду, але й горизонтальне переміщення на посаду того ж ієрархічного рівня, що більшою мірою задовольняє вторинні потреби працівника (робота більш творчого характеру, з меншим контролем тощо). Загальний соціальний статус - це становище працівника у суспільстві. Мотивацією при цьому може бути висунення працівника до обрання в органи державної влади, наприклад.

- творчі методи – припускають умови вільного вибору працівником способів вирішення завдання, що дають йому можливість вносити в процес праці щось своє, проявляти свої здібності, самореалізовуватися та самовдосконалюватися.

- суспільно-психологічні стимули – пов'язані з тією роллю, яку відіграє спілкування в житті людини. Воно є корінною потребою і умовою нормальної життєдіяльності. Причетність до справ трудового колективу, приналежність до нього сприяють задоволенню потреб людини в стабільності і стійкості свого

становища.

Фахівці з управління персоналом вважають, що нематеріальне стимулювання часом буває набагато ефективніше матеріального. Зазвичай, грошове стимулювання має короткостроковий характер: задоволення від підвищення окладу, як правило, відчувається протягом трьох місяців. В організації з добре побудованою системою стимулювання праці персоналу, заснованої на корпоративних і моральних цінностях, працює більше співробітників, яких складніше переманити.

Отже, матеріальне грошове стимулювання здатне забезпечити більшості співробітників бажаний рівень доходу, якщо працівник виконував свою роботу з максимальною віддачою. Матеріальні і нематеріальні стимули повинні інтенсивно доповнювати один одного, адже їх правильне поєднання з урахуванням стратегії, ресурсів, особливостей культури організації дозволяє створити в колективі мотивуючу середу для досягнення поставлених цілей. Якщо стимулювання праці розподіляється справедливо і задовольняє своєю винагородою, воно буде викликати прихильність у співробітників до організації та залучати нових фахівців.

Список використаних джерел:

1. Варданын И.С. Предложение по совершенствованию системы нематериального стимулирования. *Управление персоналом*. 2005. №4. С. 42-46.
2. Крушельницька О.В. Мельничук Д.П. Управління персоналом: Навчальний посібник. Видання друге, перероблене й доповнене. К., «Кондор». 2005. 308 с.
3. Музиченко-Козловський А.В. Основні елементи механізму мотивування працівників *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21. С. 361–367.
4. Універсальні методи нематеріальної мотивації співробітників. URL: http://www.jobs.km.ua/news/view_useful.php?id=101?id=101 (дата звернення 17.03.2021 р.)
5. Черемошкіна Л. Мотивация труда: факторы влияния *Человек и труд*. 2004. № 8. С. 75 -79

Святенко Тетяна Сергіївна
ХНАДУ
факультет управління та бізнесу, 3 курс, група ЕП-31-18
Науковий керівник - к.е.н., доцент кафедри економіки і
підприємництва Нестеренко В.Ю.

КОРПОРАТИВНЕ МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний стан розвитку медичної галузі та проведення медичної реформи в Україні привели до підвищення уваги до питань медичного страхування. Однак невирішеним є питання визначення найбільш ефективної форми медичного страхування саме у вітчизняних умовах, а також не обґрунтовано необхідність залучення роботодавців до медичного страхування персоналу своїх підприємств.

На сьогоднішній день, відповідно до закону, в Україні існують такі види медичного страхування як :

- обов'язкове медичне страхування (ОМС)
- добровільне медичне страхування (ДМС)

Розглянемо особливості добровільної форми медичного страхування більш докладно.

Добровільне медичне страхування (ДМС)- це вид медичного страхування, який захищає інтереси громадян у разі втрати ними здоров'я з будь-якої причини. Добровільне медичне страхування передбачає фінансування витрат на лікування населення та медичних закладів за рахунок страхових внесків.

Добровільне медичне страхування пропонує такі послуги як :

- відвідування лікарів;
- придбання медикаментів;
- лікування у стаціонарних відділеннях;
- проведення оздоровчих та профілактичних заходів.

Добровільне медичне страхування існує й на сьогоднішній день, але, за різними даними, ним користуються лише 2-5% населення України, бо для

розвитку добровільного медичного страхування необхідні значні грошові вкладення з боку громадян.

Добровільне медичне страхування може бути індивідуальним і колективним. За індивідуального страхування страхувальниками, як правило, є окремі громадяни, які уклали договір зі страховиком про страхування себе або третьої особи (дітей, батьків, родичів) за рахунок власних грошових засобів.

При колективному страхуванні страхувальником, як правило, є підприємство, установа, яка укладає договір зі страховиком про страхування своїх працівників або інших фізичних осіб (членів сімей працівників, пенсіонерів, тощо) за рахунок своїх грошових засобів.

Програма корпоративного страхування часто залежить від роду діяльності компанії-страхувальника. Наприклад, промислові підприємства частіше вважають за краще страхувати своїх співробітників від нещасного випадку на виробництві, інші зупиняють свій вибір на медичному страхуванні, пенсійному і страхуванні життя.

Безсумнівно, з усіх видів корпоративного страхування найбільш популярне і серед роботодавців, і серед співробітників - медичне страхування. Спектр послуг, які надають програми такого страхування персоналу, залежать тільки від бажання і можливостей компанії-страхувальника. Як правило, вони включають в себе поліклінічне обслуговування, планову і екстрену стаціонарну допомогу, послуги комерційної невідкладної допомоги та стоматолога. Але тут більше, ніж в інших видах страхування, простежується індивідуальний підхід. Так, службовці вищого рангу можуть розраховувати на більш широкий спектр послуг, бонусні програми, наприклад, оплачений відвідування басейну або фітнес-центру.

Програма надає широкий перелік клінік, фахівців, які готові надати медичну допомогу в будь-який час доби, безкоштовні медикаменти. Страхівка ще зручна і тим, що не прив'язує клієнта до одного лікаря або клініки, завжди є можливість змінити фахівця, якщо він вимогам клієнта не відповідає.

Успіх кожної компанії базується на здатності залучати кращих

співробітників. Програми корпоративного страхування дозволять вам посилити соціальний пакет для співробітників. Високий рівень якості програм корпоративного медичного страхування, дозволить мінімізувати періоди непрацездатності працівників, забезпечивши їх якісним медичним обслуговуванням.

Корпоративне медичне страхування - ефективний інструмент мотивації співробітників, воно є своєрідною демонстрацією турботи керівництва компанії про співробітників.

Корпоративне страхування здоров'я співробітників, як одна зі складових корпоративного соціального пакету, впливає на престижність місця роботи і підкреслює значимість кожного для компанії.

Отже, для роботодавця добровільне медичне страхування може бути інструментом мотивації та соціального захисту персоналу. Медичне страхування сприймається робочими як додаткова соціальна пільга переваги роботи на конкретному підприємстві.

Витрати на страхування можна порівняти з незначним збільшенням заробітної плати, а ефект збільшення лояльності колективу по відношенню до роботодавця значно більше, оскільки працівники отримують не тільки матеріальні переваги. Соціальний же аспект - турбота про здоров'я працівників.

Самий головний плюс корпоративного медичного страхування співробітників полягає в тому, що за нього завжди (або майже завжди) платить компанія-роботодавець. Причому платить вона з дуже великою знижкою: програма, яка коштує 10000 грн. в рік, може для роботодавця обійтися в 4500-6000 грн.

Зазвичай при такому страхуванні, роботодавці поділяють своїх співробітників на кілька груп залежно від займаного службового становища.

Для кожної такої групи страхова компанія може запропонувати різні умови страхування з різними страховими сумами - від найдешевших з базовим медичним забезпеченням до VIP-страховок для топ-менеджменту.

Чим вища посада співробітника, тим більше опцій включатиме його поліс і

тим ширше буде покриття. І дуже рідко, коли є можливість самостійно доплатити певну суму, щоб застрахуватися за програмою вищого рівня.

Іноді роботодавець оплачує частину вартості страховки, а решта суми вноситься працівником - все це вирішується в межах конкретної компанії і за згодою її співробітників.

Кожен керівник будь-якого підприємства має розуміти необхідність медичного страхування для своїх підлеглих. Якщо нехтувати цим чинником, це може призвести до низької працездатності робітників, тим самим нанести шкоди самому підприємству.

Список використаних джерел:

1. Білик О. І., Качмарчик С. А. Переваги та недоліки введення обов'язкової форми медичного страхування в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2013. № 767. С. 270–277. 2. Бідник Н. Б., Ільчук О. О. Розвиток добровільного медичного страхування в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2014. № 2. С. 1025-1029. 3. Онишко С. В., Шевчук Ю. В. Проблеми фінансування і перспективи розвитку медичного страхування в Україні. Інтелект ХХІ. 2016. № 5. С.158-162. 4. Пономаренко К.А. Сучасний стан та перспективи медичного страхування в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 5. Т. 1. С. 89-96. 5. Прилипко С. М., Ярошенко О. М., Занфірова Т. А., Аркатов Я. А. Загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні: сучасний стан та стратегія розвитку: монографія. Харків, 2017. 208 с. 6. Федорович І. М. Теоретичні та практичні засади реалізації медичного страхування в Україні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. Вип. 23(2). С. 76-80.

Басюк Марина Михайлівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
юридичний факультет, 5 курс, 51 М група
Науковий керівник - к.п.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Сідельнікова В.К.

РОЗВИТОК МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Актуалізація ефективності маркетингової діяльності та пошук оптимальних стратегічних рішень є однією з проблем, що потребує першочергового розв'язання в умовах кризових явищ державності. Стратегічне планування діяльності підприємства, без сумніву, не може врахувати величини спаду економіки чи раптового зменшення фінансування, але саме прийняття маркетингових рішень дасть змогу підприємствам займати перші позиції на ринку.

Маркетинг в умовах кризи повинен знайти шляхи для виживання і, можливо, навіть підвищення діяльності підприємства. При цьому основне завдання відділу маркетингу повинно полягати у своєчасному відстеженні тенденцій на ринку, їх аналізі та наданні рекомендацій щодо перерозподілу ресурсів підприємства, оцінці зниження можливих ризиків, а також ефективному використанні нових можливостей, які з'являються на ринку.

Маркетинг в антикризовому управлінні є не просто однією з підсистем підприємства, а фундаментом, на якому ґрунтується робота всіх інших його підрозділів [1]. Маркетингова стратегія виокремлює найбільш ефективні маркетингові заходи, що забезпечують реалізацію конкурентних та функціональних стратегій підприємства. Стратегія маркетингу орієнтована на середньо- і довгострокові рішення з певними способами і засобами, що визначають вектори заходів маркетингу на досягнення цілей та охоплюють елементи комплексу маркетингу (продукт, ціну, місце і просування). Вони є глобальними напрямками діяльності, що потребують конкретизації через планування заходів маркетингу [2].

Зазначимо, що антикризове управління складається з двох аспектів: активного та пасивного. Завдання маркетингу в межах пасивного антикризового управління передбачає всебічне дослідження та оцінку зовнішнього середовища підприємства з метою завчасного виявлення причин виникнення кризових ситуацій або додаткових можливостей. У контексті активного антикризового управління перед маркетингом висувують завдання з оперативного збирання інформації відносно об'єктів зовнішнього середовища, пов'язаних із виникнення кризи на підприємстві [3].

Під час кризи змінюється також набір інструментів, які використовують маркетингологи. Але спектр маркетингових інструментів в умовах кризи не тільки не звужується, а навпаки – розширюється, оскільки кризові явища носять не тільки руйнівний характер, а ще мають властивість сприяти оновленню системи [4]. Вважаємо, що криза має змусити маркетингологів згадати про пропущені уроки. Замість урізання бюджетів (фінансових, матеріальних, часових, людських) повинна бути їх оптимізація. Необхідна правильна і чітка постановка цілей і завдань в цілому, а також конкретних дій окремо. Основну увагу слід приділити базовим інструментам інтернет-маркетингу, які є найменш затратними [5].

Тому головне завдання маркетингу, в умовах економічної кризи, полягає в пошуку нових можливостей роботи на ринку. В умовах високого рівня економії споживачі стали пильнішими і обережнішими у здійсненні покупки. І першочерговим аспектом, який спонукав до купівлі, стала якість продукції. Така тенденція зумовила зменшення прибутковості чи зникнення менш якісних товарних ліній. Для ефективної роботи підприємства необхідно обрати ефективну маркетингову стратегію виходу з кризи, яка повинна здійснюватися поетапно з проведенням їх детального аналізу. Важливим є здійснення порівняння маркетингових стратегій і мети підприємства (стабілізація або збільшення частки ринку, просування товару на нові ринки), а також ринкових можливостей підприємства. Таке порівняння відповідності основних

параметрів його позицій цільовому ринку дає підстави для пошуку прогнозних альтернативних ринкових шляхів виходу з кризи [5].

Маркетингова стратегія виокремлює найбільш ефективні маркетингові заходи, що забезпечують реалізацію конкурентних та функціональних стратегій підприємства. А саме: просування товару на ринки, товарну та цінову політику, форми стимулювання збуту, канали розподілу товару, організацію реклами тощо, на нових ринках. Маркетингова діяльність не може бути ефективною без вивчення ринку. Необхідно більш ретельно дослідити напрями зміни потреби в певному продукті [6].

По суті, маркетингова стратегія є планом досягнення маркетингових цілей підприємства і передбачає: сегментацію ринку – виділення окремих груп споживачів; вибір цільових ринків – визначення цільових сегментів, на які підприємство орієнтуватиме свою діяльність; позиціонування товару на ринку – визначення місця товару серед товарів конкурентів; визначення конкурентів-мішеней; визначення конкурентних переваг [7].

Маркетингова стратегія оцінюється з позиції її відповідності цілям (збільшення прибутку, організаційна стабілізація, добробут персоналу, стратегії розвитку підприємства, можливості використання ресурсного, інвестиційного, інноваційного, кадрового потенціалу). Можливе коригування або формування нової стратегії при різких і раптових змінах кон'юнктури ринку, що безумовно є дуже чутливим для підприємств, які знаходяться в кризовому стані.

Кінцевим результатом маркетингового антикризового управління підприємством є формування та реалізація маркетингової антикризової стратегії (стратегії скорочення, росту, диференціації, підтримання конкурентних переваг, комунікаційні, інноваційні, пошук нових ринків та можливостей, диверсифікація тощо), яка впроваджується з метою виведення підприємства з кризи [8].

Отже, маркетингове управління, зокрема маркетингові стратегії грають ключову роль в процесі антикризового управління діяльністю підприємства. По-перше, маркетингове управління забезпечує керівні методологічні

принципи – маркетингову концепцію, яка передбачає орієнтацію стратегії підприємства на потреби споживачів. По-друге, маркетинг надає початкові дані для розробки стратегічного плану підприємства, допомагаючи виявити привабливі можливості ринку і дозволяючи оцінити потенціал організації. По-третє, в рамках кожного окремого підрозділу підприємства маркетинг допомагає розробляти ефективні управлінські рішення щодо попередження кризи.

Список використаних джерел:

1. Мельник Ю.М., Ілляшенко Н.С. Вибір маркетингових інструментів на основі матриці позиціонування "стадія життєвого циклу товару – ціна – стадія кризи" // Вісник Сумського національного університету: Серія «Економіка та менеджмент». 2010. № 6/1. С. 133-139. 2. Олійник А.С., Тургеля Ю.С., Соколовська Ю.Є. Виробничо-маркетингові стратегії антикризового управління Інвестиції: практика та досвід № 19–20/2020 URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/19-20_2020/19.pdf 3. Терещенко Д.А. Тітова Н.О. Маркетингові стратегії в антикризовому управлінні підприємством. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2015. № 51. С. 143-149. 2015 4. Біловодська О.А, Мельник Ю.М. Механізм маркетингового антикризового управління підприємством URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_6_4/105-108.pdf 5. Бочко О.Ю., Скриньковський Р.М. Розвиток маркетингової діяльності підприємств в умовах кризових явищ державності. URL: [file:///D:/Downloads/molv_2015_2\(6\)_242.pdf](file:///D:/Downloads/molv_2015_2(6)_242.pdf) 6. Сідельнікова В.К., Коваленко О.І. Особливості та завдання використання інструментів маркетингу в інноваційних процесах. Теоретичні та практичні питання узгодження інтересів розвитку територіальної системи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 31 жовтня 2020 року. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2020. 482с. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/15905> 7. Вакуленко Ю.В., Олійник А.С., Чернега В.М. Роль маркетингової стратегії у розвитку аграрних підприємств. Агросвіт. 2019. № 21. С.86-92. 8. Мельник Ю.М. Ситуаційне застосування маркетингових інструментів на різних стадіях антикризового управління. Матеріали Х-ї Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених–Донецьк : ДРУК–ІНФО, 2010. С. 272-274.

Мясоєдов Ярослав Романович

Авторська школа Бойко,

клас 11 Ш

**Науковий керівник - к. п. н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Мельникова О.В.**

ПРОСУВАННЯ ОСВІТНІХ ОНЛАЙН-КУРСІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

У сучасних умовах дистанціонування навчання усе більшої актуальності набирають онлайн-курси, що супроводжуються активним ростом конкуренції на ринку освітніх послуг. Тому дуже важливо знайти свою вільну нішу, і освітні онлайн-курси English Fastpass знайшли таку – підготовка з англійської мови до ЄВІ. Проте для активного розвитку та просування освітнього контенту доречно використання маркетингового підходу в управлінні, що базується на технології Social media marketing (SMM), що є інструментом інтернет-маркетингу, спрямованим на просування освітніх послуг і бренду освітньої установи у соціальних мережах, а також способом взаємодії з цільовою аудиторією на соціальних платформах, блогах, форумах, спільнотах. [1]

Просування освітнього курсу у соціальних мережах проходить у декілька етапів. На першому етапі розробки маркетингової стратегії просування освітніх послуг необхідно визначитися з цільовою аудиторією, для подальшого правильного позиціонування. У нашому прикладі – це потенційні здобувачі другого рівня вищої освіти.

Другим важливим етапом виступає вирішення питання про цілі присутності освітнього курсу в рамках Інтернет-простору. Основними цілями просування освітніх послуг в соціальних мережах є: залучення нових слухачів; формування комунікаційних зв'язків з цільовою аудиторією; брендинг курсу.

На третьому етапі здійснюється вибір каналів просування освітніх послуг. English Fastpass у своїй діяльності використовує Instagram, Facebook та YouTube. У процесі просування освітніх послуг через зазначені мережі необхідно дотримуватися балансу між обома складовими: розвивати бренд

самих курсів і враховувати інтереси аудиторії. Домогтися цього можна шляхом організації наступних заходів:

1. Оформлення стартової сторінки має відповідати єдиному стилю самих курсів. Так, зокрема, необхідно дотримуватися таких основ брендування в рамках соціальних мереж: назва сторінки повинна бути лаконічною і відображати найменування самих курсів (логотип) та їх фірмовий стиль; на постійній основі необхідно розміщувати на сторінці актуальну інформацію, яка може бути корисна аудиторії; регулярно такі розділи як фотоальбоми та відеозаписи повинні поповнюватися новими даними, з відстеженням змісту контенту; мікроблог повинен щодня доповнюватися 1-3 повідомленнями; ретельна модерація обговорень, відсутність повторюваних тем, забезпечення зручного пошуку потрібної інформації і своєчасних відповідей на запитання користувачів; посилання на інші інтернет-ресурси курсу.

2. Просування спільнот, що може здійснюватися наступними способами: шляхом інтеграції з іншими сайтами, так зокрема віджети спільнот можливо вбудувати в сторонні сторінки, що визначають можливість вступу в групу з обраного сайту; - анонсування в інших групах соціальних мереж.

3. Удосконалення модерації та адміністрування спільноти з метою підтримки інтересів уже сформованої аудиторії. Основними напрямками в рамках даного заходу є: - сегментація склалася аудиторії на такі категорії як: пасивні спостерігачі, генератори контенту і учасники дискусій; - проведення на регулярній основі у співтоваристві конкурсів і вікторин; - стимулювання обговорень у групі; - своєчасне позбавлення від спаму; - застосування виключно унікального контенту в процесі публікації новинного блоку.

Особливості функціоналу соціальної мережі Facebook, що проявляються у невеликій аудиторії переважно дорослих і забезпечених користувачів, а також в складності його інтерфейсу, визначають наступну специфіку просування освітніх послуг: по-перше, за витратами просування в соціальній мережі Facebook більш затратно, так як власні рекламні пропозиції мають високу вартість; по-друге, використовується переважно формат позиціонування

бренду. Наявність зазначеної специфіки соціальної мережі Facebook визначає переважно такі заходи просування освітніх послуг: 1. Оформлення стартової сторінки повинно здійснюватися за такими принципами: - обкладинка сторінки, яка містить фотографію викладачів курсу, повинна повністю відображати концепцію його роботи. Неприпустимо при створенні сторінки закликати користувачів до приєднання до групи, залишати «лайки» і коментувати події; - аватар - логотип курсів, повинен бути підкріплений короткими коментарями про їхню діяльність різними мовами. 2. Просування співтовариства має здійснюватися тільки після деякого часу, який необхідний для формування інтересу у користувачів до самих курсів.

Основними рекомендаціями щодо просування спільноти в рамках соціальної мережі Facebook є наступні:

- використання конвертації бази електронної пошти користувачів, які вже взаємодіють з курсами, що визначає можливість шляхом застосування пошукових рішень здійснення підписки на всі оновлення сторінки;

- інтеграція зі сторонніми сайтами. Facebook має власні віджети для установки на сайт або продає сторінку.

- застосування можливостей контекстної реклами: геотаргетинг, освіта і робота, вік, стать і сімейний стан, інтереси, зазначені користувачем, і поставлені позначки «лайк»;

- Sponsored Stories - передбачає висвітлення виданих подій курсів у новинній стрічці всіх зареєстрованих користувачів сторінки;

- організація офферів - спецпропозицій курсів. У практиці English Fastpass пропонує безкоштовне індивідуальне онлайн-заняття, матеріальні призи та ін.

При просуванні освітніх послуг у соціальній мережі Instagram необхідно враховувати такі особливості: по-перше, активність аудиторії. Так, зокрема, максимальна призначена для користувача активність припадає на тимчасові проміжки 8:30 - 10:00; 14:00 - 16:00; 18:00 - 20:00; по-друге, оптимальна кількість публікацій в день для аккаунта курсів – 1 - 2 публікації. Не рекомендується викладати пости підряд, проміжок між публікаціями повинен

становити мінімум 2 - 3 години [1].

Основними рекомендаціями щодо просування курсів у соціальній мережі Instagram є: - активне проведення конкурсів та вікторин, що привертають увагу майбутніх абітурієнтів, зокрема таких як: конкурс «Challenge», конкурс «Набери найвищий бал» і отримай безкоштовну підписку на місяць й т.ін.;

- стимулювання обговорень під опублікованими фотографіями, які залучають до дискусії інших користувачів;

- створення через соціальну мережу Facebook офіційної реклами Instagram. Даний спосіб відрізняється дорожнечою, але, незважаючи на це, має ряд переваг, а саме чіткий таргетинг по геолокації, інтересам і вподобанням користувачів, заснований на поставлених відмітках «лайк», коментарях і репостах;

- рекламні повідомлення в інших соціальних мережах, з відсиланням на сторінку курсів в Instagram або на офіційний сайт.

Отже, недостатньо створити змістовний якісний навчальний курс і чекати випадкових продажів, навіть незважаючи на стрімке зростання попиту у в цій сфері. Потрібна маркетингова стратегія, яка допоможе залучити аудиторію і конвертувати якомога більшу її частину в клієнтів. Це зробить ваші курси не тільки цікавими і актуальними, а й прибутковими.

Список використаних джерел:

1. Этапы разработки стратегии продвижения продукции в социальных сетях. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/etapyrazrabotki-strategii-prodvizheniya-produktsii-v-sotsialnyh-setyah> (дата звернення 21.04.2021 р.)

Таран Олена Германівна
Харківська державна академія дизайну та мистецтв
факультет аудіовізуального мистецтва, 1 курс, 3 група
Науковий керівник – к.п.н., доцент кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Мельникова О.В.

КОЛЬОРОКОМУНІКАЦІЯ У РЕКЛАМІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Візуальна інформація останнім часом набуває все більшої актуальності. Популяризація інфографіки та візуально помітних, барвистих рекламних об'єктів в інформаційному просторі пов'язана з поширенням кліпового мислення - однієї з основних характеристик психологічного портрета суспільства 21 століття. Люди звикають до ясного потоку різноманітної короткої інформації, при цьому все складніше сприймають великі її обсяги, які потребують тривалої концентрації. Для маркетологів на сьогоднішній день колір став одним з найбільш ефективних інструментів маніпуляції: в світі, де все складніше змусити людину зупинити погляд на вивісці, оголошенні, упаковці, текст якої треба вдумливо читати, неминучий пошук прийомів, які діяли б миттєво, сприймалися неусвідомлено і залучали б увагу до рекламного об'єкту за один побіжний погляд. Колір - унікальний засіб впливу на психіку людини - є ідеальним варіантом для цього. Згідно статистичних досліджень маркетологів [1], у 60 % саме під впливом кольору споживач приймає рішення щодо більш детального ознайомлення із товаром, а правильне поєднання кольорів на 38 % підвищує шанси реклами бути поміченою серед потенційних покупців та на 40% покращує сприйняття рекламного повідомлення. Загалом, колір може, навіть, підвищити позитивне ставлення до рекламованої продукції на 22%, оскільки кожний відтінок викликає певні почуття й емоції, тому дуже важливо при розробці реклами враховувати відповідність кольору та продукції, а також його сприйняття відповідною цільовою аудиторією певного віку, статті, статусу й ін.

Спеціаліст галузі маркетингових комунікацій Є.І. Мазілкава вважає, що для якісного створення бренду та управління ним важливо мати чітке уявлення про товарні знаки, марки, їх функції, правильно вгадувати колір упаковки продукту: «Колір, безсумнівно, є наймогутнішим засобом емоційного вираження. Вивчення мимовільних фізіологічних реакцій - рухів очей, діяльності нервової системи, серцевого ритму - показує, що колір - це елемент упаковки, що викликає найшвидший і широкий відгук» [2]. В упаковці люди сприймають колір на трьох різних рівнях - фізіологічному, культурному, асоціативному. Перший рівень мимовільний і загальний для всіх. Другий залежить від візуальних традицій, що складаються в результаті соціалізації і характерні для різних культур. Третій пов'язаний з колірними варіаціями на упаковках, які завдяки ринковому прогресу стають приналежністю особливої продуктової категорії.

Можна виділити наступні психофізіологічні функції кольорів і сформулювати їх ефективне застосування в маркетинговій стратегії [3]:

Червоний/жовтогарячий: викликає сильні емоції, збуджує, посилює пристрасть та інтенсивність. Цей колір зазвичай використовують для миттєвих продажей, адже він допомагає схилити до імпульсивних рішень, а також в сфері ресторанів швидкого харчування з метою стимулювати апетит (візуальний стиль McDonald's, BurgerKing, BurgerClub, TopicSnack).

Жовтий асоціюється з життєрадісністю, відкритими можливостями, спілкуванням, позитивом. Як і червоний, привертає до себе увагу і збуджує, тому є майже універсальним для вказівок, вибіркового елементів банерів (знижки). Підходить для реклами продукції, пов'язаної із самовираженням і відчуттям щастя: подорожі, молодіжний одяг, грошові перекази. Це основний колір соц.мережі SnapChat, Lipton'a, Uber'y.

Зелений є основним кольором рослин, тому викликає у людини почуття спокою, рівноваги, єдності з природою. Бренди завдяки позначкам формують довіру до складу продукту: вказівки "еко" "без ГМО" "з біорозкладаючогося пластику" зазвичай зеленого кольору. Культурою сформована інша асоціація із

зеленим - гроші, розвиток, стабільний зріст. Фармацевтичний бізнес та бренди, що апелюють ЗОЖ, обирають цей колір.

Синій - колір розуму, логічності, безпечності. Його всупереч червоному обирають для сфер, де здійснюються зважені покупки, а також нематеріальні послуги і товари, що повинні викликати довіру. (Samsung, Ford, PayPal, Visa)

Білий та чорний, як ароматичні кольори, користуються популярністю серед аудиторії, що бажає продемонструвати гарний смак або солідність. Чорна або мінімалістично біла упаковка здатна підвищити цінність навіть дешевого товару і отримати перевагу на ринку, де вирішує візуальний вибір. Це класичний прийом для техніки, годинників та інших предметів іміджу, але також цим користуються в харчовій промисловості (макарони "Pasta Verutta", оновлений дизайн коробки соди, пельмені "Сибирская коллекция")

Певні поєднання кольорів можуть використовуватися для просування брендів, цільова аудиторія яких визначається віком. Л.Н.Миронова, аналізуючи відмінності в кольорових перевагах в залежності від віку та освітнього рівня, вважає, що прості, чисті, яскраві кольори діють на людину як сильні та активні подразники. Вони задовольняють потреби людей зі здоровою, невтомленою нервовою системою - це діти, підлітки, молодь, люди фізичної праці, відкриті, прості і прямі натури. Поєднання простих кольорів використовується в дитячих брендах, магазинах іграшок ("Дитячий світ", "Lego", "PlayDoh"). Складні, малонасичені, розбавлені відтінки ж діють швидше заспокійливо, ніж збудливо, викликають більш складні відчуття, відображають потреби суб'єктів досить високого культурного рівня та обираються частіше людьми середнього та похилого віку. Відповідно, стримані поєднання вигідніше використовувати для брендів, розрахованих на осіб інтелегентного праці, людей з втомленою і тонко організованою нервовою системою. Це цільова аудиторія, наприклад, вузькопрофільних брендів професійних матеріалів для творчості ("Сонет", "Bohemian", "Невская палитра") [4].

При створенні реклами доречно дотримуватися збалансованості у використанні кольорів. Досягти цього можна за допомогою формули «60-30-

10», згідно якої 60% має припадати на домінуючий колір, 30% на вторинний колір і 10% на колірний акцент. Таке співвідношення гарантує комфортний перехід погляду від одного об'єкта до іншого та не перевантажує споживачів [5].

Отже, цілеспрямоване використання кольору в рекламній комунікації призводить до особливо ефективних результатів. Кольорова реклама підвищує очевидність сильних сторін представлених товарів і послуг, змушує людину емоційно сприймати переваги, полегшує впізнавання. Зміст і колір повинні діяти узгоджено, щоб досягти позитивного маркетингового ефекту.

Список використаних джерел:

1. Фещенко Б. В., Тепла О. М. Особливості використання кольору в рекламі. URL: http://www.rusnauka.com/32_PRNT_2013/Philologia/9_148794.doc.htm (дата звернення 25.03.2021)
2. Мазилкина, Е.И. Брендинг. М.: Дашков и К°, 2009. 224 с.
3. Шуванов В. И. Психология цвета в дизайне упаковки. URL: <http://psyfactor.org/lib/color8.htm> (дата звернення 25.03.2021)
4. Миронова, Е. Цвет в рекламе сквозь глубину подсознания. *Лаборатория рекламы, маркетинга и Public Relations*. 2003. № 5. С. 45–52.
5. Babich N. The Impact of Color on Conversion Rates. URL: <https://blog.adobe.com/en/publish/2017/03/29/the-impact-of-color-on-conversion-rates.html#gs.0nimpw> (дата звернення 25.03.2021)

Дудкіна Олена Вячеславівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди, спеціальність «Економіка»,
1 рік навчання, 141-е група
Науковий керівник – к.е.н., доц., завідувач кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Соляр В.В.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ЯК РИТОРИКА В ПЕРІОД НАРОДЖЕННЯ НОВИХ ІДЕЙ

Наука, у тому числі економічна, насичена риторикою. Але цьому питанню не приділяється достатньої уваги і самі науковці часто не усвідомлюють це. Взаємопроникнення риторичних інтенцій в економіці свідчить про вихід економічної теорії із самоізоляції та розширення її методології. Економічна теорія не лише має власну риторичну, але разом з іншими гуманітарними науками сама потрапляє в область риторики. В рамках такого підходу у дослідженнях набувають значення ідеологічні установки, персональні якості учасників (етос), стиль викладу науковця, емоційний ряд (пафос), характер використовуваних метафор та інші риторичні прийоми, які переконують колег-економістів і суспільство в цілому. Разом з тим риторика – це не стільки спроба пояснити вдалі стратегії і прийоми переконання, скільки задати принципово новий погляд на економічні процеси або явища, а також на саму науку.

Викриваються риторичні прийоми у механізмі породження смислів (економічних термінів, понять, законів, закономірностей), використанні засобів доведення гіпотез (припущень) і переконання, впливу на аудиторію, доказовості висунутих ідей.

Риторична проблематика стала викликом, вибухом традиційних уявлень про методологію економічної науки. В середині 1980-х років одночасно виходять дві книги, що стали базою для подальшої розробки цього напрямку. Це «Риторика економічної теорії» Д. Мак-Клоскі і «Нова класична макроекономіка: бесіди з новими класиками і їх опонентами» А. Кламера [1-2]. В їх роботах, а також у тій частині робіт з риторики, де критиці піддається домінуюча в ортодоксії методологія з акцентом на об'єктивізм і тестування

гіпотез [3], підкреслюється значення для наукового пізнання, крім мови, тексту, (стилю) автора, (сприйняття) читача або слухача та інших факторів і параметрів риторики, всього її контексту. Це виявляється в тому, що не лише теорія реалізує себе в мові, а й сама практика економічної діяльності як така здійснюється людьми через слово і не може бути зрозуміла поза цим контекстом.

В цілому ті чи інші економічні постулати, ідеї, дослідження, концепції та отримані в них результати, які б вони не були продуктивними, відзначаються теоретичною та практичною цінністю за умови їх сприйняття, позитивної оцінки та схвалення завдяки риторичним прийомам їх донесення до наукової громадськості чи іншої зацікавленої в них аудиторії. За умови існування різних оціночних смислів слід зазначити, що останнім часом риторика набула зневажливого значення, хоча до XIX ст. розумілася як способи впливати на аудиторію за допомогою ретельної побудови мови; це – мистецтво говорити або писати переконливо [4, с. 28]. Тобто негативно-заряджена риторика, до якої особливо широко вдаються у виступах, розрахованих на обрану в якості об'єкта впливу цільову - недосвідчену або ж, навпаки, досить підготовлену - аудиторію, в тому числі академічну чи освітню, може спровокувати розходження думок в політичних чи економічних колах між ортодоксами та реформаторами, соціально-економічною реальністю та економічною ідеологією і політикою, класичною економічною теорією та її альтернативними моделями.

Наприкінці XX ст. все більше з'являється публікацій про кризу економічної теорії [5]. Перш за все, її пов'язували з нездатністю економістів вирішувати практичні завдання (особливо в країнах з перехідною економікою), відірваністю теорії від реального світу, з розчаруванням у позитивізмі, з нездатністю враховувати історичний і морально-етичний вимір, проблеми зовнішнього середовища і майбутніх поколінь. Представники риторичного підходу почали позначати стан кризи колишнього наукового економічного мислення умовним терміном «модернізм». На їхню думку, основна причина теоретичних і практичних невдач економістів пов'язана з орієнтацією на

застарілу техніку дослідження та філософію, яка не відповідає новим реаліям. Тому критика риторів наблизилася до нових течій економічної думки – австрійської школи політичної економії (представлення економіки як організму, що розвивається, а не механізму), інституціоналізму (розуміння економічних процесів в контексті суспільства, культури та історії, а не просте передбачення) та марксизму (виявлення і критика ідеологічного (переважно буржуазного) характеру економічної теорії) [6]. На противагу їм з'являються та поширюються інші ідеї, що не мають достатнього емпіричного підтвердження – наукові позиції А.Сміта, Дж.М. Кейнса, М. Фрідмена та ін. провідних економістів, економічна теорія стає самодостатньою дисципліною.

Адам Сміт, професор моральної філософії Університету Глазго, систематизує уявлення про причини багатства суспільства, керуючись при цьому ньютонівською картиною світу. Людина - це, перш за все індивід, атом; економіка - така ж рівноважна машина, як годинниковий механізм, в рівновагу її призводить потойбічна сила – «невидима рука ринку». До ХХ в. економічна теорія все більше стає наукою про поведінку людини (Джевонс, Менгер, Роббінс). Відбувається подальша боротьба за звільнення економічної теорії від нормативних елементів: цінностей, політичних інтересів. Досить згадати М. Фрідмена, П. Самуельсона, Т. Купманса, які фактично розробили в аксіомах і моделях каркас сучасної економічної теорії і заклали його в основу сучасних підручників.

Виходячи з безмежності потреб людини та обмеженості ресурсів, головною для економічної теорії стає проблема оптимального вибору серед різних альтернатив. Сама наявність можливості вибору визначає на сьогоднішній день кордон застосовності економічної теорії. Принцип максимізації, використання граничних величин в знаходженні оптимуму, грошова оцінка альтернатив, постулат рівноважного характеру ринкової економіки уможливили аксіоматичне моделювання ринкових процесів.

Риторична критика приводила і призводить до того, що в нові ідеї та моделі включаються більш реалістичні припущення. Наприклад, перехід в

теорії споживчої поведінки від досконалої раціональності до обмеженої раціональності та опортуністичної поведінки (Г. Саймон, Д. Канеман, А. Тверські), визнання існування трансакційних витрат (Р. Коуз). Але нові ідеї при всій їх удаваній революційності не зачіпають основ колишньої дослідницької програми, залишаючи незмінним її теоретичне ядро. Так, ідеї Дж. М. Кейнса про економіку як прикладної етики, про метафоричне уподібнення ділового світу дитячій грі, в якій треба встигнути сісти на обмежену кількість стільців, як тільки музика перестане грати, не знайшли свого розвитку в кейнсіанстві.

До риторичного підходу наблизився розвиток методології позитивізму. У найбільш граничній формі цю концепцію висловив захисник позитивної економічної теорії М. Фрідмен у статті «Методологія позитивної економічної науки». Показовим є приклад про розташування листя на кроні дерева, який був покликаний показати неістотність початкових передумов для науковості теорії. Гіпотеза передбачає, що на сонячній стороні листя більше. Йдеться про відомий для економістів принцип НІБИ-ТО (припущення). Гравці в більярд б'ють по кулі так, ніби вони знають складні математичні формули, що задають оптимальний напрямок кулі. Споживач діє так, ніби максимізує корисність, фірми - ніби знають граничні витрати і еластичність попиту на свою продукцію. Очевидно, що в припущеннях при такому підході діє принцип професійної угоди між економістами. Дана концепція заснована на нормативній вірі в прогрес позитивних знань. Так повинно бути. Але це не факт, що так воно і є: якщо позитивна наука може бути незалежною від нормативної, то чому нормативна обов'язково залежить від позитивної? [7].

Д. Мак-Клоскі заперечує таку методологію «застарілого простору модернізму». Основний підхід, до якого вдається автор «Риторики», показати не декларовані, а практичні прийоми і риторичні ходи, за допомогою яких економісти можуть переконувати. Демонструє це на одному з типових, хрестоматійних прикладів – законі попиту. Закон попиту, як відомо, полягає в

тому, що крива попиту «нахилена» вниз та є оберненою. Іншими словами, за меншу ціну споживачі, за інших рівних умов, готові купувати більше.

Офіційна риторика говорить, що економісти вірять в це завдяки статистичним підтвердженням наведеного факту (негативні коефіцієнти у функції попиту на чавун). Однак в більшості випадків гіпотези підтверджуються:

- інтроспекцією (що б я зробив?),
- уявним експериментом (що б зробили інші?),
- винятковим випадком (нафтова криза),
- авторитетом інших дослідників (впевненість у постулаті А. Маршалла),
- симетрією (закон попиту як відображення закону пропозиції),
- припущенням (більш висока ціна залишає менше можливостей для витрачання грошей),
- аналогією (якщо крива попиту на цукерки нахилена вниз, те ж саме вірно для кривих попиту на автомобілі або відпочинок) [1].

Так на практичному прикладі Д. Мак-Клоски показує різноманіття риторичних прийомів. Докази закону попиту ґрунтуються не на статистиці і фактичному матеріалі, а на раціональності та інших аксіомах поведінки споживача. Більш того, емпірично неможливо спостерігати криву, а кожен раз лише безпосередню точку, яка відображатиме ціну і кількість купленого блага. Таким чином, віра в емпіричні дані як основу закону попиту, залишаються предметом його доказовості і переконаності.

Інші риторичні програми щодо економічних досліджень пов'язані з більш агресивними підходами Р.Фогеля, А.Фішлоу, Т.Куна, А.Кламера, Д.Джоржа, які наштотхнулися на критику їх антинауковості, але не втратили своєї популярності. Незважаючи на існування контртенденцій, майбутнє економічної теорії буде не в останню чергу пов'язано з пошуком нових метафор. Несподівані, сміливі метафори, що народилися з утворення нових союзів і спільних зон з іншими дисциплінами, зможуть дати нові рішення. Якщо раніше цими суміжними сферами були математика, фізика, біологія, то тепер ними

можуть стати лінгвістика, соціологія та антропологія, психоаналіз, літературна критика, навіть архітектура і музика.

Подання економічної теорії як риторики відповідає періоду народження нових ідей на стику науки і мистецтва та дозволяє по новому поглянути на можливі шляхи її майбутнього розвитку. Майбутнє економічної теорії як риторики буде пов'язане з активним вивченням суміжних дисциплін. Це дозволить поліпшити аргументацію і розвернути економічну теорію до людини, допоможе їй стати на кшталт «прикладної етики». Вивчення риторики, розгляд економічної теорії як способу переконання, як особливої культури готового слова буде важливо і для підвищення якості ідей економістів, які, як зазначав Кейнс, часто правлять світом і можуть бути небезпечними і для добра, і для зла.

Список використаних джерел:

1. McCloskey D .N . The Rhetoric of Economics . Journal of Economic Literature . 1982, Vol . 21, I. 2, pp . 481–517. 2. Klammer A . Making Sense of Economists: From Falsification to Rhetoric and Beyond. Journal of Economic Methodology. 2001. Vol. 8, I. 1, pp. 69–75. 3. Raskov D .E . Ekonomicheskaya teoria kak ritorika [Economics as rhetoric] . Vestnik SPbGU . 2005, Ser. 5. (Economics), I . 3, pp . 13–32 . 4. Blaug M . The Methodology of Economics, or How Economists Explain . NP “Zhurnal Voprosy ekonomiki” Publ., 2004 . 416 p . 5. Ormerod P. A Crisis of Economics. The Death of Economics. London., 1997. 6. McCloskey D. The Vices of Economists. The Virtues of the Bourgeoisie. Amsterdam, 1997. 7. Соляр В. В. Сучасна економіка як поведінкова наука (помилки сприйняття чи закономірність) // Модернізація структури та змісту економічної освіти на засадах компетентнісного підходу: Матеріали наук.-метод. семінару викл. екон. ф-ту ХНПУ імені Г.С.Сковороди / за ред. І.Ф.Прокопенка. – Х., 2016. – С. 27–31.

Зайцева Поліна Олександрівна
ХНПУ імені Г.С. Сковороди, спеціальність «Економіка»,
4 рік навчання, 44-е група
Науковий керівник – к.е.н., доц., завідувач кафедри
економічної теорії, фінансів і обліку Соляр В.В.

ЕКОНОМІСТ У НОВУ ЕПОХУ АБО ЯК ЗОРІЄНТУВАТИСЯ У ПРОФЕСІЇ?

“The study of economics does not seem to require any specialized gift so fan unusually high order. Is it not, intellectually regarded, a very easy subject compared with the higher branches of philosophy or pure science? An easy subject at which few excel! The paradox finds its explanation, perhaps, in that the master-economist must possess a rare combination of gifts. He must be mathematician, historian, statesman, philosopher—in some degree. He must understand symbols and speak in words. He must contemplate the particular in term soft he general and touch abstract and concrete in the same flight of thought. He must study the presenting the light of the past for the purposes of the future. No part of man’s nature or his institutions must lientirely outside his regard. He must be purposeful and disinterested in a simultaneous mood; as aloof and in corruptible as an artist, yet sometimes as near to earth as a politician.” (Keynes 1924: 321-322)

В умовах динамічної цифрової трансформації економіки багато професій стають більш технологічними, у той же час змінюється їх роль і популярність. Щодо професії економіста, то, на нашу думку, завжди буде потрібен фахівець, який правильно розставить пріоритети і визначить цілі для максимізації результату. Розуміння суті майбутньої професії студентами-економістами та молоддю в цілому, яка обирає власний майбутній професійний шлях, дозволить їм краще адаптуватися в мінливому світі, бути задоволеним своїм вибором, ставши фахівцем з економічної ефективності цифрової епохи. В даний час поняття «цифрова економіка» асоціюється з наскрізним проникненням ІКТ в усі сфери життя, знання, інформація відіграють ключову роль, а розробка інноваційних проектів стає джерелом соціально-економічного зростання. Трансформується вся діяльність людини, цифровізуються усі галузі: освіта, охорона здоров'я, біотехнології, сільське господарство, енергетика, інформаційні технології, право, фінанси. Тож як буде затребуваний економіст і

як сформувати творчу особистість економіста, за ресурс якого будуть боротися конкуренти-роботодавці?

На основі матеріалів, зібраних у результаті порівняльного дослідження якості профорієнтації шкіл Харківської області, звітних документів просвітницько-виховних заходів здобувачів першого року навчання спеціальності «Економіка» юридичного факультету університету, анкетування на форумах молодих економістів-випускників, проведено наукове узагальнення тенденцій потреби у професії економіста на ринку праці, щоб оцінити привабливість фаху і рівень задоволеності. Дослідження проводилося з використанням системного підходу та економіко-статистичних методів.

Порівняльне профорієнтаційне дослідження дозволило уточнити ступінь важливості основних характеристик професії економіста, які потрібно враховувати при профорієнтаційній роботі в школах, при підготовці студентів з тим, щоб випускник університету відповідав вимогам сучасного і майбутнього ринку, впевнено дивився у завтрашній день і відчував, що його плідна економічна діяльність невіддільна від творчої самореалізації. Дослідження дозволило, хоча і з суттєвими поправками, оцінити привабливість професії економіста у найближчому майбутньому.

У цифрову епоху професія економіста буде найбільш затребуваною. Але це буде інший, новий рівень. Створювати добре «ім'я» експерта-економіста треба вже зараз. Творчі здібності та вміння ефективно використовувати знання з активним використанням високих технологій уже зараз користуються попитом у роботодавців. Економічні блага, вироблені на основі нового укладу, створюють передумову для появи нових джерел економічного зростання і покращення якості життя. Корисність благ може зростати зі збільшенням кількості їх споживачів, тому виникає так званий мережевий економічний ефект. Спостерігається виражений зсув трудових навичок, необхідних молодим людям, щоб залишитися у професії. Зараз складно уявити, які трудові навички треба вдосконалювати. Немає бажання витрачати час, гроші на знання, які стануть марні в майбутньому. Немає необхідності приділяти надмірну увагу до

обсягу знань, які не знадобляться в майбутній професійній діяльності. Завдання – сформувати базові і спеціальні професійні компетенції.

Вища економічна освіта має свою специфіку, а підготовка економістів є однією із найважливіших передумов забезпечення розвитку економіки. Оволодіння економічною спеціальністю в ХНПУ імені Г.С.Сковороди передбачає пізнання закономірностей економічних відносин та набуття навичок активного учасника й управлінця в таких відносинах. Це забезпечується шляхом викладання таких наукових дисциплін, як мікро- і макроекономіка, міжнародна економіка, менеджмент, фінанси й оподаткування, статистика, інформаційні технології, економіко-математичне моделювання, бухгалтерський облік, поведінкова економіка, економіка освіти, інтелектуальний бізнес та інших.

Університет здійснює підготовку економістів під конкретний ринок з набором здібностей і характеристик, що відповідає сучасним потребам. Але щоб залишитися у професії, вже недостатньо диплому про вищу освіту, молоді економісти повинні постійно змінюватися, розвиватися, здобувати нові спеціальні знання та навички. Кар'єрне зростання передбачає новий досвід, знання, необхідні для конкретної посади, наприклад фінансового аналітика - знання, що включають методи фінансово-економічного аналізу і статистики, а також фінансовий менеджмент.

Як особистість економіст характеризується прогресивним мисленням, він повинен бути організованим і мати схильність до скрупульозної роботи, що вимагає концентрації уваги і посидючості. Необхідно розвивати здібності у студентів до самостійної роботи, в якій важлива світоглядна складова, що забезпечує загальний розвиток особистості і, як наслідок, його ринкову вартість. Таким чином, випускник набуває здатності мислити творчо, оцінювати інноваційні проекти, робити економічні прогнози, здійснювати фінансове планування, застосовувати світовий досвід у вітчизняних господарствах [1].

Таким чином, аналіз сутності професійної економічної діяльності в сучасному і майбутньому суспільстві допомагає сформулювати основні риси економіста, який відноситься до своєї професії не тільки як до джерела добробуту, а й як до покликання. Задоволеність економічної професією це оціночне ставлення до того, на що сподівався абітурієнт при виборі даної спеціальності.

Молоді економісти також перебувають у процесі оволодіння професією, і вони не мають цілісного уявлення про неї і про її майбутнє. Воно формується на базі отриманих дотеперішнього моменту знань, на основі думок і оцінок викладачів, старших фахівців. Як показало статистичне дослідження повне задоволення від обраної професії має близько 15% студентів та молодих фахівців, більше половини знаходяться у занепокоєнні від свого професійного майбутнього, інші – або взагалі не можуть визначитися, або ж зовсім не проявляють до неї інтересу.

Занепокоєння викликає той факт, що студентів-економістів більше не задоволених, ніж задоволених професією. Ці студенти у перспективі будуть прагнути змінити професію, особливо якщо вона буде більш оплачуваною. Велика відносна частка молодих економістів-випускників (близько однієї чверті), яка теж не задоволена своєю професією (це майже удвічі більше, ніж студентів). І тут вимальовуються проблеми, пов'язані з рівнем придатності, способом професійної спрямованості, а також можливостями, які пропонує заклад вищої освіти. Розчарування може настати при зіткненні з практикою і, ймовірно, буде продиктовано умовами і організацією праці, оплатою і оточенням. Деякі елементи процесу оволодіння економічною професією, як і змістовна сторона, потребують корекції з обох сторін - студентів і викладачів. Логічно, що молоді економісти висувають серйозні претензії до знань, маючи можливості оцінити їх практичну корисність, так як інноваційна економіка вимагає фахівців нового рівня, з новими знаннями і практичними вміннями.

Все ж успіх у майбутній професії залежить від здатності адаптуватися до мінливого світу з його новими тенденціями. Свого часу Чарльз Дарвін

справедливо зауважив, що виживає не найсильніший з виду і не найрозумніший, а той, хто найбільше пристосований до змін. Якщо у минулому зміни відбувалися поступово, то зараз –непередбачувано. Адаптивність дозволяє виживати у нових обставинах і залишатися на висоті ієрархії. Для сучасних умов господарювання, щоб бути ефективним і залишатися у тренді, знадобляться фахівці, здатні змінюватися разом з часом, але при цьому залишаючись особистістю.

Майбутній успіх залежить від навичок комунікації і спостережливості. Економіка немислима без дистанційного спілкування, це веде до нового, більш витонченого стилю управління. Можливість навчатися, управляти і працювати з віддаленими колективами в цифрову економіку стане ще більш важлива. Студенти-економісти, освоюючи сьогодні роботу віртуальних інструментів, вже озброєні на випадок втілення ідеї віддаленої роботи, працюючи незалежними фахівцями у хмарному середовищі, позаштатними співробітниками, підрядниками та тимчасово зайнятими фахівцями далеко від господарств [1].

Зорієнтуватися у сучасному вирі професій, поповнити багаж актуальних знань та бути затребуваним фахівцем з економічних наук зараз дозволяють численні освітні проекти і курси, спеціальні подкасти у соціальних мережах про кар'єру, бізнес, продуктивність, економічну обізнаність та фінансову грамотність.

На які варто звернути увагу? Наприклад, подкаст-ток-шоу «Хто всі ці люди» про цікаві професії. У гості до автора подкасту Наталки Мазепи приходять і розповідають про свою роботу представники незвичайних професій – від директора зоопарку, викладача, маркетолога до сантехніка, генеалогині чи бровістки. Молодій людині, яка знаходиться на шляху вибору професії, буде цікаво дізнатися про перспективи творчої чи фінансової реалізації, почути про складні моменти у робочих буднях, чи, навпаки, про те, чим можна надихатися.

Подкаст «Засновники» – це розмови з проривними підприємцями, громадськими діячами та інноваторами, які впливають на сучасні ринки. Цікаві

питання ведення бізнесу в сучасних умовах, управління ціннісним бізнесом, ухвалення рішень розміщені на платформі Anchor.

Подолати проблеми з продуктивністю і розподілом свого часу допоможе проект «Я не встигаю». Також тут можна отримати навички роботи у команді, спільного виконання проектів, мотивації співробітників.

Навчальний тренінг з фінансової грамотності FinelessOn, що розроблений експертами в галузі фінансів під егідою Міністерства освіти і науки України, Проекту USAID «Трансформація фінансового сектору», Університету банківської справи, Національного банку України на основі матеріалів навчального посібника для учнів старших класів «Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як?», буде корисним не лише для молоді, а й усім тим, хто повсякденно стикається з фінансовими питаннями.

Якщо ви – свідома людина і переймаєтеся проблемами економіки і навколишнього світу, подкаст «Антропоцешо» допоможе розібратися у питаннях прогресу та екології, економіки та поведінки людей, компанії, міста чи країни в цілому.

Для глибшого розуміння економічних питань, розкриття потенціалу економіста можна скористатися можливостями спеціальних онлайн-курсів на найбільшій платформі в Україні Prometheus, де завжди можна знайти популярні теми. Платформа пропонує варіанти індивідуальної і корпоративної освіти, яку забезпечують найкращі лектори, спеціалісти провідних компаній, представники міжнародних організацій та уряду України.

Для студентів економічної спеціальності ми пропонуємо скористатися авторськими курсами викладачів кафедри економічної теорії, фінансів і обліку, розроблені відповідно до навчальних програм спеціальності та розміщені на дистанційній платформі Moodle, а також приєднатися до он-лайн курсів оволодіння практичними навичками ведення бухгалтерського обліку на сучасному програмному забезпеченні. Розширити та набути компетенцій практика-економіста дозволить самонавчання на платформах дистанційного навчання «Сікорський», IsPro та ін.

Отже, якщо вас не лякають висока відповідальність, ви маєте високу інтелектуальну працездатність, розвинену логічну пам'ять, високу концентрацію, вміння працювати з великими обсягами інформації та грамотно викласти і довести власну точку зору, маєте активну життєву позицію, то можете взяти участь у конкурентній боротьбі за робоче місце економіста, або ж, володіючи спеціальними економічними знаннями, сміливо відкрити власний бізнес. Універсальність професії дозволяє знайти роботу в будь-якій сфері економіки.

Список використаних джерел:

1. Соляр В. В. Обґрунтування предметної області освітньої програми й міждисциплінарних зв'язків освітніх компонентів // Економіка, управління та право: освітньо-професійна траєкторія навчання: навч.-метод. посіб. для студентів галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спец. 051 «Економіка» / за ред. І. Ф. Прокопенка. – Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2020. – С. 10–43.

Наукове електронне видання

***ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ
XXI СТОЛІТТЯ ОЧИМА МОЛОДІ***

МАТЕРІАЛИ

V Міжвузівської студентської наукової конференції
(20 травня 2021 року, м. Харків)

Відповідальний за випуск:
канд. пед. наук, доцент О. В. Мельникова

*Відповідальність за зміст та дотримання вимог академічної
добросовісності несуть автори та їх наукові керівники*

Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Україна, 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 29.

Україна, 61002, Харків,
вул.. Алчевських, 29
www.hnpu.edu.ua

